

Mat og moral

*En retorisk analyse
av argumentasjon om å spise dyr*

Alexander Didriksen

Masteroppgave i retorikk og språklig kommunikasjon ved
Institutt for lingvistiske og nordiske studier

RETKOM4190

UNIVERSITETET I OSLO

15. mai 2019

Mat og moral

En retorisk analyse av argumentasjon om å spise dyr

Alexander Didriksen

Masteroppgave i retorikk og språklig kommunikasjon

Institutt for lingvistiske og nordiske studier

Universitetet i Oslo

2019

Copyright: Alexander Didriksen

2019

Mat og moral

Alexander Didriksen

<http://www.duo.uio.no>

Trykk: Webergs Printshop, Oslo

Sammendrag

I denne avhandlingen undersøker jeg argumentasjon om menneskers interesse av å spise kjøtt og dyrs interesse av en høyere moralsk status. Mitt første analyseobjekt er Folkeopplysningens populærvitenskapelige program om kjøttets konsekvenser for helsa, dyrene og klima, og jeg går i dybden på drøftingen om dyrene. Videre undersøker jeg to verdipolitiske kronikker med hvert sitt syn på å spise kjøtt. Jeg gjør en analyse av debattens topoi og drøfter dem mot den retoriske situasjonen. Dette viser hvordan den verbale argumentasjonen utfordrer og tilpasser seg sitt publikum, og jeg studerer hvordan mennesker og dyrs interesser vektet.

Folkeopplysningen gjør lite for å utfordre allmennhetens eksisterende syn på å spise dyr, og det store flertallet vil sannsynligvis ha gode grunner til å videreføre sitt kjøttkonsum. Videre støttes menneskers interesser gjennom en solid og vitenskapelig argumentasjon, mens dyrenes interesser opptrer kort og hovedsakelig på menneskers premisser.

I kronikkene har den kjøttpositive stemmen mange ressurser i den retoriske situasjonen, og de blir forholdsvis godt utnyttet, mens den kjøttkritiske stemmen er lite tilpasset sitt publikum. Vi ser at forfatterne sjeldent behandler de vanligste begrunnelsene til sine meningsmotstandere, og begge sidene har verdier og forhåndskunnskaper som de ikke adresserer og forutsetter at de deler med publikum. Både alteteren og dyreverneren har en omstendelig diskusjon om menneskers interesser av å spise kjøtt, mens dyrenes interesser får en marginal rolle hos begge.

Det er altså lite argumentasjon om dyr, og den er sjeldent basert på kunnskap. Likevel viser føringene at flere argumenter om dyr kan være en underutnyttet mulighet som engasjerer både altetere og vegetarianere. Ved å gi dyrene en større rolle kan vi kanskje få en retorikk som fenger mer, tydeliggjør forskjeller og gir en bedre balanse mellom spørsmålets involverte parter.

Forord

Diskusjoner om kjøtt kan være forutsigbare, men de blir aldri kjedelige. Temperaturen er ofte høy, og det er gode grunner til at temaet engasjerer. Vegetarianeres syn på dyr har et potensial til å skape radikale omveltninger i samfunnet. Det må skje endringer i kulturen, næringslivet og hverdagen til den store majoriteten av mennesker og husdyr. Samtidig er nesten ingen som deler dette synet, og det er ekstremt få personer som anser det vegetariske standpunktet som fornuftig.

Altetere mener at det ikke er en motsetning mellom å være glad i dyr og avle opp dyr. De fleste spiser kilovis med kjøtt i året, og derfor kan et angrep på deres valg forstås som et angrep på deres person. Kjøtt er også en viktig kilde til glede i den norske kulturen, og dermed får debatten både en personlig og samfunnsmessig dimensjon.

Debatten om det moralske aspektet ved å spise dyr har fått en økende medieoppmerksomhet i avhandlingens foregående år. Dette kontroversielle temaet har mye spennende argumentasjon, og det har vært et privilegium å fordype seg i et felt som stadig oftere er aktuelt. Det har selvsagt vært noen blindveier og tidvis dårlig humør, men hver gang skriveprosessen ble tung, tenker jeg på min beste venn og hans motiverende ord: «Valgt det sjøl!»

Først vil jeg takke min veileder Kjell Lars Berge for hans smittende humør og skarpe tilbakemeldinger. Videre har Kristian Bjørkdahl vært til stor hjelp med gode innspill og litteraturtips. Til slutt takker jeg «Retkomeratene» for hyggelige lunsjpauser, faglige diskusjoner og et knippe karaokekvelder som ga sårt tiltrenge avbrekk i hverdagen.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Problemstilling	2
1.2	Begrepsavklaringer.....	3
1.2.1	«Mennesker og dyrs interesser»	3
1.2.2	«Mennesker» og «dyr»	4
1.2.3	Kjøttrelaterte eufemismer	5
1.2.4	Antroposentrisme og biosentrisme	5
1.3	Tidligere forskning.....	6
1.4	Medienes multimodale karakter	6
2	Teori	8
2.1	Retorikk	8
2.1.1	De tre bevismidlene	8
2.1.2	De tre talesjangrene	9
2.2	Toulmins argumentasjonsmodell	10
2.3	Den retoriske situasjonen.....	11
2.4	Topos.....	14
2.4.1	Spesifikke topoi.....	14
2.4.2	Generelle topoi	15
2.4.3	Retorikk som en kunst om topoi	16
3	Metode	18
3.1	Kvalitativ metode.....	18
3.2	Materiale og utvalg av case	18
3.3	Toposanalysen	20
3.3.1	Personer som topoi	24
3.4	Den retoriske situasjonen.....	25
3.5	Hvordan identifisere mennesker og dyrs interesser.....	26
3.6	Overfortolkning.....	27
3.7	Reliabilitet og validitet.....	27
4	Analyse.....	31
4.1	Debattens spesifikke topoikatalog	31
4.2	Folkeopplysningen	31
4.2.1	Folkeopplysningens retoriske situasjon	31
4.2.2	Toposanalyse	37
4.2.3	I hvilken grad utfordrer Folkeopplysningen det retoriske publikummet?.....	54
4.2.4	Hvordan vekter Folkeopplysningen mennesker og dyrs interesser?.....	56
4.2.5	Avsluttende drøfting om argumentasjonen i Folkeopplysningen	57
4.3	Kronikkene	59
4.3.1	Hjeltnes' retoriske situasjon.....	59
4.3.2	Hjeltnes' spesifikke topoi.....	65
4.3.3	Bergs retoriske situasjon	66
4.3.4	Bergs spesifikke topoi	70
4.3.5	Videreførte topoi	70
4.3.6	Uadresserte topoi.....	80
4.3.7	Introduserte topoi.....	86
4.3.8	I hvilken grad er Hjeltnes' argumentasjon tilpasset publikum?	86

4.3.9	I hvilken grad er Bergs argumentasjon tilpasset publikum?.....	90
4.3.10	Mennesker og dyrs interesser i kronikkene.....	92
4.3.11	Avsluttende drøfting om kronikkene.....	96
4.4	Videre forskning.....	99
5	Konklusjon	101
6	Litteraturliste	105
7	Vedlegg.....	114
7.1	Folkeopplysningen om kjøttets konsekvenser for dyr	114
7.2	«Redd for slakt».....	121
7.3	«Ja til mer sex og mindre slakt»	124
7.4	Analyseskjema: Folkeopplysningen	125
7.5	Analyseskjema: «Redd for slakt».....	132
7.6	Analyseskjema: «Ja til mer sex og mindre slakt»	138

1 Innledning

Siden antikken har filosofer drøftet menneskers forhold til dyr, og diskusjonen lever fortsatt i moderne etikk. I kristendommen har mennesker en råderett over dyrene, og noen tolker dette som et privilegium, mens andre tolker det som et ansvar for å beskytte naturens skapninger (Rowe og Marsh 2014, 182). Evolusjonsteorien utfordrer skillet mellom mennesker og dyr, og biologien har dokumentert mange egenskaper hos dyr som kan belyse våre forpliktelser overfor dem.

Filosofien, teologien og biologien har bidratt mye til menneskers forståelse av dyr og deres moralske status, mens det finnes lite retorisk forskning som undersøker hvordan vi forholder oss språklig til dyr. Filosofi og teologi skiller seg fra retorikk siden de ønsker å formulere en helhetlig verdensforståelse, og biologien skiller seg fra retorikk ved å se etter naturens sammenhenger.

Samtidig åpner retorikken for å finne sannsynlige forståelser på spørsmål uten klare svar. Derfor vil en retorisk studie om dyr belyse hvilke praktiske sannheter vi anvender for å forstå vårt ansvar overfor andre arter. Videre kan en vurdering av argumentasjonens overbevisningskraft fortelle oss hvordan vi kan kommunisere bedre om temaet. Denne avhandlingen utgjør selvsagt ikke et revolusjonerende retorisk håndverk, men jeg håper at det kan være en liten byggestein i det voksende feltet om dyr og retorikk.

I det følgende skal jeg analysere argumentasjonen om det er moralsk greit å spise dyr med et materiale fra to ulike sfærer. Først undersøker jeg hvordan spørsmålet drøftes i det populærvitenskapelige TV-programmet Folkeopplysningen. Deretter ser jeg på to kronikker som oppsto i etterkant av programmet hvor diskusjonen er verdipolitisk. Vi ser altså på den praktiske argumentasjonen som fremmes i én epistemisk og én doksisk drøfting fra norske riksmidier september 2018. Dette skal vise en rik og kompleks topikk som skaper flere interessante forståelser av å spise dyr.

I min analyse av Folkeopplysningen prøver jeg ikke å mistenkeliggjøre vitenskap generelt eller realfagene spesielt, men selv en vitenskapsformidler som Folkeopplysningen kan ikke være helt nøytral eller objektiv. De må også ta valg om hvilke deler av vitenskapen som skal formidles, hvilke deler som skal utelates, hvor mye tid ulike tema får og hvordan saksforholdene skal presenteres. Lignende overveielser gjelder verdidebattens deltagere og all politisk diskusjon: Man må alltid velge ut noen argumenter, og man må presentere de på en bestemt måte.

1.1 Problemstilling

Jeg skal analysere hvordan spørsmålet om å spise dyr fremstilles av Folkeopplysningen og to kronikker som oppsto i kjølvannet av programmet. Først undersøker jeg hvilke topoi som anvendes i den praktiske argumentasjonen. Deretter drøfter jeg topoiene mot den retoriske situasjonen. Slik studerer vi hvordan deltagerne former en forståelse av saken med aspektene de mener er mest relevante eller overbevisende.

Jeg ønsker ikke å svare på om det er riktig eller galt å spise kjøtt, og jeg skal ikke redegjøre for hvilke argumenter som er «logisk gyldige» eller «redelige». Avhandlingen utgjør heller ikke et register over typiske argumenter i kjøttdebatten. Hadde vi sett på mange debatter, ville vi kanskje kommet nærmere diskusjonens tidstypiske topoikatalog. I stedet skal jeg drøfte hvordan den kvalitative argumentasjonen utspiller seg mot publikum og hvordan ulike perspektiver forhandles.

I Folkeopplysningens innledning forteller de at programmet skal undersøke kjøttproduksjonens konsekvenser for dyrene. Programmet tar ikke et standpunkt i spørsmålet, og derfor skal jeg drøfte hvordan programmets perspektiver utfordrer publikums eksisterende syn på å spise dyr. Kronikkene har derimot en interesse av å erklære kjøtt som uproblematisk og problematisk, og her skal jeg undersøke om argumentasjonen er tilpasset og overbevisende for sitt publikum.

Jeg skal også undersøke hvordan Folkeopplysningen og kronikkene vekker menneskers interesse av å spise kjøtt og dyrs interesser av en høyere moralsk status. Dette gjør jeg ved å gå gjennom topoiene kvantitativt og kvalitativt for å belyse hvor stor rolle de ulike interessene får, hvordan de fremstilles og hvilke verdier som knyttes til dem. I neste underkapittel skal jeg utdype hva jeg mener med mennesker og dyrs interesser.

Problemstillingen er delt i to hvor den første angår Folkeopplysningens vitenskapelige drøfting og den andre angår de verdipolitiske kronikkene:

- I hvilken grad utfordrer Folkeopplysningens topiske argumentasjon det retoriske publikummets eksisterende syn på å spise dyr, og hvordan vekker programmet mennesker og dyrs interesser?
- I hvilken grad er Hjeltnes og Bergs topiske argumentasjon tilpasset sitt retoriske publikum i spørsmålet om å spise dyr, og hvordan vekker de mennesker og dyrs interesser?

Denne avhandlingen vil ikke konkludere om det empiriske publikummet faktisk blir utfordret eller overbevist siden det er mange faktorer som kan påvirke dette. Blant annet har materialet flere modaliteter, analysen ekskluderer verbalspråket utenfor argumentene og det er vanskelig å si hvordan publikum vektlegger ulike aspekter i konteksten. Dette kommer jeg også tilbake til. Likevel skal avhandlingen sannsynliggjøre om selve argumentasjonen utfordrer og tilpasser seg sitt publikum.

1.2 Begrepsavklaringer

1.2.1 «Mennesker og dyrs interesser»

Etter argumentasjonsanalysen skal jeg undersøke hvordan diskusjonen vekter mennesker og dyrs interesser. I dette tilfellet består menneskers interesse særlig av å spise kjøtt, og vi skal se hvor mye plass dette får og hvilke verdier som knyttes til dette. Eksempler på slike verdier kan være livskvalitet, sunnhet og moralske levesett.

Dyrs interesser kan være et uttrykk som skaper forvirring. Det er usikkert hvor bevisste og selvbevisste dyr er, og de kognitive ferdighetene vil variere mellom de ulike artene i landbruket. Likevel kan vi tilskrive dyr visse interesser, selv om deres egne refleksjoner rundt dem kan være begrenset. Dyrs interesser vil jeg dele i to: en interesse av livskvalitet og en interesse av å leve.

Det er velkjent, og underbygges også i Folkeopplysningen, at dyr har en rekke behov. Først og fremst har de behov for mat, drikke og trygghet, men vitenskapen anerkjenner også at dyr verdsetter aktivitet, frihet fra fysiske og psykiske belastninger og positivt samvær med artsfrender. Det finnes altså en rekke ledetråder som antyder hvor høy dyrevelferden er, og i Norge har vi en Dyrevelferdslov for å sikre dyrenes grunnleggende rettigheter. Samtidig er den oppnådde livskvaliteten et gradsspørsmål, og den kan baseres på hvor mange behov som blir møtt. I et kommersielt landbruk må man finne en balanse mellom effektiv produksjon og hensyn til dyrenes velferd, og hva som vurderes som god dyrevelferd, blir delvis et spørsmål om holdninger. Basert på dette kan dagens dyrevelferd være moralsk forsvarlig, men det er likevel et kontinuum hvor livskvaliteten både kan forbedres og forverres.

Videre tar jeg utgangspunkt i et ikke-religiøst verdensbilde og antar at verken mennesker eller andre dyr savner livet sitt når de er døde. Når man dreper mennesker, kan dette være mer umoralsk fordi man frarøver dem deres autonomi og en mulighet til å leve ut sine ønsker. I tillegg er menneskeverd og vår intelligens er andre utbredte begrunnelser for vår moralske status. Å drepe dyr kan være mindre galt fra et prinsipielt standpunkt, for

eksempel fordi de kan være mindre bevisste på sitt ønske om å leve videre. Samtidig vil dyr med gode liv miste en fremtid med nytelse, og på denne måten er slaktingen i strid med deres interesser. Jeg påstår ikke at det er det samme å drepe et menneske og å drepe et dyr, og jeg skal heller ikke gi en filosofisk drøfting som begrunner mennesker og dyrs ulike statuser i vårt moralske fellesskap. Likevel er dyr individer som mister muligheten til en god fremtid, og hvis man kunne spurt dem, ville de neppe være åpen for å miste sin eneste sjanse til å leve. Fra dette perspektivet kan vi altså si at dyrene kan ha en viss interesse av et videre liv.

På den ene siden har vi dermed menneskenes interesser av å leve gode liv, som i dette tilfellet består av å spise kjøtt, og på den andre siden har vi dyrenes interesser, som særlig består av å leve bedre og lengre liv.

1.2.2 «Mennesker» og «dyr»

I denne oppgaven har jeg valgt å referere til vår art som «mennesker» og de øvrige artene som «dyr». Samtidig er mennesker også dyr, og når mennesker og dyr blir språklig separert, kan dette skape et kunstig skille mellom «oss» og «dem». Derfor kunne en diskursanalyse av denne oppgaven kanskje kritisert meg for å videreføre et artsdiskriminerende verdensbilde. Selv om dyrene neppe blir krenket av denne oppdelingen, kan språket skape en menneskers forestilling om at menneskers særegenhet gir oss rett til å behandle dyrene etter våre ønsker.

Noen forskere på retorikk og dyr bruker begreper som «menneskelige dyr» og «ikke-menneskelige dyr» eller «menneskelige personer» og «ikke-menneskelige personer» (Bjørkdahl og Parrish, 2017) (Goodale og Black 2014, 2). I teksten har jeg likevel valgt å opprettholde det språklige skillet mellom «mennesker» og «dyr» av flere grunner. For det første er dette de samme begrepene som blir brukt i Folkeopplysningen og kronikkene, og når analysen holder seg nært den opprinnelige ordlyden, kan det bli lettere å forstå tekstene på deres premisser. Man må selvsagt prøve å forstå tekstene både på nært hold og på avstand, men i arbeidet har det fremstått mer naturlig å bruke deres språk i argumentasjonen. I tillegg er dette hverdagslige begreper, og Alfred Schutz er blant dem som mener at begrepene i vitenskapen bør være forståelig for aktørene man undersøker og andre deltagere i samfunnet (1953, 34). Dette skaper en sammenheng mellom de språklige konstruksjonene til forskeren og menneskene i den sosiale verdenen. Videre gjør det forskningen tilgjengelig for flere lesere, og dette kan skape diskusjon, som igjen genererer ny og bedre forskning. I tillegg kan lesningen trolig bli hemmet av uvanlige begreper som «menneskelige dyr» og «ikke-menneskelige dyr».

Disse begrunnelsene kan kanskje kritiseres for å følge den rådende maktbalansen. Det er kanskje mulig, men jeg mener samtidig at de alternative begrepene også har et artdiskriminerende preg. Et «ikke-menneskelig dyr» eller en «ikke-menneskelig person» blir også kategorisert i relasjon til mennesker, og slik kan dette begrepet også fremstå antroposentrisk og gjøre dyr til «noe annet» eller fremmed.

I mangel på gode alternativer bruker jeg altså begrepene «mennesker» og «dyr». Jeg vil likevel erklære at oppgaven ikke tar et standpunkt i diskusjonen om menneskers posisjon overfor dyr er rettferdiggjort. Mitt mål er å beskrive argumentasjonen i situasjonen fremfor å vurdere om de tekstenes verdier er problematiske.

1.2.3 Kjøttrelaterte eufemismer

I samfunnet finnes det flere uttrykk som distanserer menneskene fra matdyr. Noen psykologer tror at disse eufemismer lar oss se dyrene som produkter fremfor individer (Plous 1993, 11) (Kunst og Hohle 2016, 767-768). Denne avstanden gjør det lettere å spise kjøtt for dem som opplever en viss ambivalens når de tenker på matens animalske opphav. For eksempel er det lettere med ord som «slakt» fremfor «drap», «storfe» fremfor «ku» og «kjøtt» fremfor «muskelvev». Eufemismene gjør dyrene til objekter fremfor subjekter og spiller ned muligheten for mer omtanke. Igjen har jeg prioritert å bruke uttrykk som er svært utbredte. For eksempel varierer jeg mellom utbredte ord som «slakt» og «drap» når jeg snakker om avlivningsprosessen, mens jeg bare bruker ordet «kjøtt» fremfor «muskler» siden de færreste bruker sistnevnte uttrykk. Jeg unngår altså ord som blir i overkant fremmedgjørende og kan hemme lesingen, og igjen har jeg prioritert å gi teksten en bred appell.

1.2.4 Antroposentrisme og biosentrisme

Til slutt vil jeg redegjøre for to begreper som det er gunstig å kjenne i den kommende teksten. *Antroposentrisme* er et fokus på mennesker eller et fokus fra mennesker (Derr og McNamara 2003, 17). Dette etiske perspektivet gjør mennesker til målestokk og formålet med alt, og det ekskluderer perspektivet fra dyr og naturen. Et antroposentrisk perspektiv kan være at klimavennlig politikk blir begrunnet av hensyn til mennesker fremfor naturen. En kontrast finner man i *biosentrismen* som gir en verdi til alle levende ting og handler om at alt henger sammen i et biomangfold (Derr og McNamara 2003, 19). I praksis ser man gjerne

varianter av biosentrisme hos politikere og aktivister som kjemper for arts mangfold, dyrevern og naturkonservering.

1.3 Tidligere forskning

Jeg har funnet lite skandinavisk og engelskspråklig forskning som ser på retorikk om dyr, men det er noen mindre miljøer i USA som interesserer seg for dette. Greg Goodale og Jason Edward Black har samlet noen artikler i antologien *Arguments about Animal Ethics* (2014), og det har også Joshua Frye i *Rhetoric of Food* (2012). Dette er analyser som ser på dyrevernere og deres motparter i diskusjoner om blant annet kjøtt, pels og dyreforsøk. Samtidig har jeg ikke sett toposanalyser på dette feltet, og de fleste argumentasjonsanalysene fremstår mindre systematiske enn mitt prosjekt. Derfor håper jeg å gjennomføre en mer håndfast og grundig undersøkelse av argumentasjonen i en kjøttdiskusjon, og unngå de friere (og delvis aktivistiske) analysene som kanskje preger «Animal Rhetorics»- og «Rhetoric of Food»-feltet. Disse bøkene har vært spennende og inspirerende lesning, men de har hatt sin tyngde i diskursanalysen og delvis styrt unna den retoriske tilnærmingen.

I tillegg finnes det noe norsk forskning som berører lignende tema. Retoriker Kristian Bjørkdahl har, sammen med Alex C. Parrish, vært redaktør for boken *Rhetorical Animals* (2018). Her undersøker de ulike følgene av en retorikk som ikke er antroposentrisk. Bjørkdahl og Tone Druglitrø var redaktører for boken *Animal Housing and Human-Animal Relations* (2016) hvor de undersøker hvordan menneskeskapte «dyrehjem», som dyrehager, laboratorier og gårder, blir påvirket av mennesker, dyr og samfunnets krav. Bjørkdahl har også skrevet og medvirket på flere artikler, blant annet om markedsføring av «etiske» dyreprodukter og hvordan «det naturlige» selges inn (Borkfelt et al. 2015). Det har vært motiverende å se at det er flere som interesserer seg for et forholdsvis smalt tema innen retorikk. Tekstene har også fremkalt mange spennende refleksjoner, selv om de ikke har påvirket min fremgangsmåte direkte.

1.4 Medienes multimodale karakter

Jeg undersøker altså den topiske argumentasjonen i et TV-program og to kronikker, og begge mediene har flere modaliteter enn muntlig og skriftlig verbalspråk. Kress og Van Leeuwen (2006) mener at alle modalitetene må analyseres for å få en full forståelse av en tekst.

Et TV-program har kameravinkler, musikk og klipping som kan påvirke hvordan publikum oppfatter argumentasjonen. I tillegg vil programmet bli påvirket av

intervjuobjektene og programlederens kroppsspråk, mimikk, alder, kjønnsuttrykk og mye mer. Kronikkene har bilder og omringende tekster på nettsiden som spiller inn på helhetsinntrykket. At tekstene leses på Internett og i en nettavis kan også prege forståelsen.

Det er altså mange modaliteter og dimensjoner som kompliserer fortolkningsprosessen. Dette gjør at jeg neppe kan vurdere hvor godt argumentasjonen faktisk fungerer. Jeg mener likevel at en argumentasjonsanalyse kan åpne for å vurdere hvor godt den *verbale* argumentasjonen er tilpasset den retoriske situasjonen. Vi kan altså si noe om valgene av topoi og deres utføring selv om modalitetene kan være relevant i helheten. En potensiell formidlende omstendighet er likevel at intervjusituasjonene i Folkeopplysningen fremstår som ganske standardiserte intervjuer, uten noen store stilbrudd fra intervjuobjektet eller programmet. Kronikkene fremtrer også i et format som er svært utbredt på dette tidspunktet i norske nettaviser. Den standardiserte formen på intervjuet og kronikkene påvirker selvfølgelig uttrykket og mottakelsen, for eksempel ved å fremstå gjenkjennelig og seriøst, men samtidig vil dette neppe skape store distraksjoner fra verbalspråket, og argumentasjonen vil trolig oppfattes som sentral og forståelig for publikum.

Jeg vil også presisere at jeg tar utgangspunkt i Folkeopplysningen som avsender, siden de har utformet det endelige produktet. Vi kan se for oss at intervjuobjektene presenterte flere argumenter som ble klippet ut av Folkeopplysningen. Det er til og med mulig at de har klippet vekk hele intervjuobjekter fra programmet. Dette gjør at Folkeopplysningen sitter med mye retorisk makt, og derfor ser jeg som avsendere.

Dette åpner også for at kronikkene har en sammensatt avsender. Tekstene publiseres på NRK Ytring, og dermed blir dette en synlig avsender. I tillegg kan tekstene ha blitt kortere eller lengre på redaksjonens oppfordring. Likevel tar jeg utgangspunkt i kronikkene slik de presenteres for publikum, og for publikum er forfatterne trolig den viktigste avsenderen.

2 Teori

2.1 Retorikk

En klassisk definisjon av retorikk er «evnen til å overtale». I Andersens oversettelse (2007, 14-15) forstår Aristoteles retorikken som en kunst om å finne de mest overbevisende elementene i ethvert stoff. I antikken ville man bruke retorikk til å tale godt, og dette demonstrerte man gjerne offentlig i forbindelse med politiske møter, rettsaker og festlige tilstelninger. I tillegg er retorikk et fag og en akademisk disiplin om å utforme eller formidle et budskap på en hensiktsfull måte. Dette angår ofte muntlig eller skriftlig kommunikasjon, men det kan også være et verktøy for å forme eller vurdere visuelle uttrykk, kroppsspråk, videoer og mye mer.

Overtalelsen eller overbevisningen står sentralt i retorikken, og dette kalles *persuasio*. Her skiller man gjerne mellom en bred og en snever forståelse av *persuasio* (Kjeldsen 2009, 18). Den brede *persuasio* handler om å skape en fremstilling som tilhørerne aksepterer, forstår eller medopplever. Tradisjonelt anvender retorikken den snevre forståelsen av *persuasio* som beskriver overtalelse når det råder usikkerhet om en sak, og man vil sannsynliggjøre en viss forståelse.

Retorikken har utarbeidet mange fremgangsmåter for å skape et overbevisende budskap. Likevel er det flere unntak enn regler, og dette er fordi retorikken er situasjonell. Hver situasjon er unik, og derfor er det ikke én fast oppskrift på god retorikk. Dette gjør at retoren eller analytikeren må bedømme hver enkelt situasjon basert på dens viktigste kjennetegn.

2.1.1 De tre bevismidlene

Retorikkens best kjente begreper er trolig *etos*, *patos* og *logos*. I følge Andersen beskrev Aristoteles disse begrepene som «de tre bevismidlene» fordi han regnet dem som talerens tre viktigste ressurser for å overbevise sitt publikum (Andersen 2007, 34). Bevismidlene vil være tilbakevendende gjennom min analyse, og derfor vil jeg redegjøre for dem.

Etos skaper overbevisning gjennom talerens troverdighet. Dette angår altså avsenderens karakter, personlighet eller vesen (ibid., 35). Hvis budskapet blir fremsatt av en person vi stoler på, vil det også virke mer overbevisende. Aristoteles mente at det er tre ting som skaper tillit til taleren: *forstandighet*, *dyd* og *velvilje* (ibid. 36). Forstandighet demonstreres gjennom å vise kunnskap om emnet. Dyd fremkommer fra talerens moralske

karakter. Velvilje viser taleren gjennom et ønske om det beste for sine tilhørere. I nyere tid har det også blitt vanlig å tilføre *autensitet* som et fjerde aspekt, og dette handler om at taleren er seg selv, snakker sant og fremstår naturlig (Kjeldsen 2009, 122-123).

Etos går gjennom tre faser i en retorisk sammenheng. *En innledende etos* er inntrykket vi har av taleren før talen fremsettes, og dette innebærer hvilken troverdighet vi tillegger avsenderen på forhånd (ibid., 125). *En avledet etos* er troverdigheten taleren skaper gjennom teksten, og dette dannes særlig gjennom avsenderens forstandighet, dyd, velvilje og autensitet (ibid., 127-128). Til slutt har vi *en endelig etos* som er det samlede inntrykket vi får av taleren etter hans fremførelse, og dette er resultatet av den innledende og avledete etosen (ibid., 133).

Patos skaper overbevisning gjennom en appell til følelser (Andersen 2007, 37). Tilhørernes følelser fremkalles ofte ved å bruke følelsesladde ord eller ved beskrive en situasjon som utløser de ønskede følelsene. Andersen sier at følelser og fornuft ofte anses som naturgitte motsetninger i vår tid, men i klassisk retorikk regnes følelsene om en erkjennelseskilde og orienteringshjelp ved siden av fornuften (ibid., 41). Det handler ikke om å oppgradere våre irrasjonelle sider, men å lytte til hva følelsene våre kan fortelle oss om verden (ibid., 41- 42). Slik kan en appell til følelser være både viktig og moralsk prisverdig.

Logos skaper overbevisning gjennom argumentasjon og informasjon (ibid., 34). I Andersens oversettelse sier Aristoteles at taleren mobiliserer logos når han «på grunnlag av de overbevisende elementene viser hva som er sant eller sannsynlig» (ibid., 34). Dette handler altså om å belære, undervise eller opplyse, og slik spiller logos på menneskers rasjonalitet (Kjeldsen 2009, 35). Logos angår gjerne ytre relasjoner, men kan også inneholde sammenligninger og andre fornuftsbaserte figurer. Dette må ikke forveksles med filosofenes formelle logikk hvor man bruker logiske gyldige slutninger. De aller færreste diskuterer med en slik logikk, og derfor er retorikken interessant siden den handler om hvordan man *sannsynliggjør* noe i praktiske diskusjoner .

Idealtaleren kan appellere med både etos, patos og logos, og dermed vil god retorikk utstråle tillit, bevege tilhørerne og skape forståelse (ibid. 37).

2.1.2 De tre talesjangrene

Aristoteles deler retorikken opp i tre talesjangre, i følge Andersen (2007, 28). *Deliberativ retorikk* er rådgivende tale, og denne er gjerne politisk. Formålet er å anbefale eller fraråde noe. Man sier gjerne at denne retorikken handler om fremtiden. *Forensisk retorikk* er gjerne

en rettstale og består av anklage eller forsvar. Denne vil si noe om fortiden. *Epideiktisk retorikk* kan oversettes til oppvisningstale. Denne deler ut ris eller ros og handler typisk om nåtiden, selv om den også kan trekke på fortiden og fremtiden (ibid., 28-29)

Vårt analysemateriale ligger nært opp til den deliberative retorikken. Diskusjonen om kjøtt har en politisk dimensjon og berører hvordan vi skal forholde oss til dyr og menneskers interesser fremover.

2.2 Toulmins argumentasjonsmodell

Jeg har rekonstruert debattens argumentasjon etter Toulmins modell fra boken *The Uses of Argument*. Modellen vil ikke være synlig i den løpende teksten, men i analysearbeidet har jeg tatt utgangspunkt i den for å identifisere de spesifikke topoiene i beleggene. Den metodiske fremgangsmåten skal jeg komme tilbake til senere, men først kan det være hensiktsmessig å redegjøre kort for modellen.

Toulmins grunnmodell rommer argumentets tre obligatoriske deler: påstand (P), belegg (B) og hjemmel (H) (Toulmin 2008, 90-91). *Påstanden* er synspunktet som avsenderen ønsker tilslutning om. *Belegget* gir grunnlaget som understøtter påstanden. Hjemmelen knytter sammen påstanden og belegget i en generell regel som mottaker må godta for å at argumentet skal være overbevisende. *Hjemmelen* er ofte implisitt, men i noen tilfeller kan også påstand eller belegg være det. I modellen skrives implisitte deler i parentes.

I den utvide modellen introduseres styrkemarkør (S), gjendrivelse (G) og ryggdekning (R) (ibid., 93-97). Disse elementene kan oppstå i et argument, men de er ikke obligatoriske. *Styrkemarkøren* angir hvor sterkt avsender er villig til å stå for påstanden. *Gjendrivelsen* spesifiserer forbehold og situasjoner hvor argumentet ikke gjelder, og *ryggdekningen* underbygger hjemmelens regel med konkret grunnlag.

Argumentene i en tekst kan settes opp i rekker og hierarkier. En argumentrekke har to eller flere sideordnede argumenter. Rekken kan ha én påstand med flere belegg, eller den kan ha flere påstander med hvert sitt belegg. Et argumenthierarki består av et overordnet argument og ett eller flere underordnede argumenter. Belegget i et argument kan bli påstand i et underordnet argument, og en påstand kan bli belegg i et overordnet (Jørgensen og Onsberg 2015, 30-32).

Jeg har altså identifisert argumentasjonens spesifikke topoi ved å se på beleggene i Toulmins modell. En annen fremgangsmåte kunne være å se på topoiene i teksten som helhet. For eksempel kan vi trolig finne flere topoi ved å undersøke saksfremstillingen,

gjendrivelser eller bildene. I denne analysen er jeg likevel mest interessert i hvilke saksforhold som avsenderne bruker til inntekt for sin egen sak, og dermed gjør jeg en avgrensning til spesifikke topoi i beleggene.

Toulmins modell åpner samtidig for å undersøke argumentasjonens implisitte deler, og dette er oftest hjemlene som skaper sammenheng mellom belegg og påstand. Hjemlene inneholder en slags regel eller verdi som publikum bør identifisere seg med for at argumentet skal fungere overbevisende, og det er ikke uvanlig å se disse hjemlene som topoi (Gabrielsen 2014, 144). Av denne grunn kunne hjemlene også være interessante for analysen. Samtidig kan det ha sin styrke å se på beleggene. Som vi skal komme tilbake til i toposkapitlet, vil beleggene ofte inneholde flere topoi, mens hjemmelens regler kan skjule flere elementer eller nyanser som opptrer i de mer innholdstunge og eksplisitte beleggene. Derfor tror jeg at man kan få en minst like grundig analyse ved å se på beleggene, og vi vil oftere analysere det samme materialet som publikum oppfatter.

2.3 Den retoriske situasjonen

En av de viktigste artiklene i moderne retorikk er skrevet av Lloyd F. Bitzer og heter «The Rhetorical Situation» (1968). Her beskriver Bitzer hva som kjennetegner *en retorisk situasjon*.

En retorisk situasjon består av tre komponenter: et *påtrengende problem (exigence)*, et *publikum (audience)* og et sett med *føringer (constraints)* (Bitzer 1968, 8, min oversettelse).

Et påtrengende problem er en ufullkommenhet i verden som venter å bli endret, og problemet er retorisk hvis retorikk kan løse problemet helt eller delvis (ibid., 6). Hvis du mangler hundre kroner til husleia, kan du ha en retorisk situasjon hvis du vil overtale en venn til å låne deg penger. Til forskjell kan flyreisen din bli avlyst på grunn av en storm, men siden retorikk ikke hjelper mot dårlig vær, utgjør dette ikke et retorisk problem. Problemet er heller ikke retorisk hvis flyreisen din avlyses på grunn av tekniske problemer, siden det er reparatører og verktøy som reparerer flyet. Samtidig kan problemet løses med retorikk hvis overtaler reparatørene til å komme på jobb før deres opprinnelige skift. I enhver retorisk situasjon vil det være minst ett påtrengende problem som fungerer som det viktigste. Dette problemet spesifiserer endringen som skal skapes med retorikk, og dette er gjerne en handling eller holdningsendring (ibid., 7).

Den andre komponenten i den retoriske situasjonen er *publikummet*. Det retoriske publikummet er personene som kan bli påvirket av diskursen og skape den ønskede

forandringen (ibid., 8). For eksempel kan en politiker på morgenradioen oppfordre lytterne til å la bilen stå på grunn av luftforurensning. Lytterne som hadde tenkt å kjøre til jobb, blir et retorisk publikum fordi de kan utføre den ønskede handlingen, nemlig å la være å kjøre til jobb. Lytterne som mangler førerkort, vil ikke bli et retorisk publikum selv om de hører på sendingen siden de ikke kan løse problemet.

Den tredje komponenten er *føring*. Dette er rammene som retoren må arbeide innenfor, og disse rammene styrer hvordan man kan uttrykke seg passende. Samtidig utgjør føringene en kontekst som kan begrense overbevisningskraften i situasjonen (ibid., 8). Bitzer skiller mellom to typer føring ved å referere til Aristoltes' oppdeling av ikke-fagtekniske bevismidler (*inartistic proofs*) og fagtekniske bevismidler (*artistic proofs*) (ibid., 8). De ikke-fagtekniske føringene stammer fra situasjonens omstendigheter og kan ikke kontrolleres, mens de fagtekniske føringene stammer fra og styres av retoren.

De ikke-fagtekniske føringene eller ikke-retoriske føringene består av omstendigheter som retoren må forholde seg til, men som hen ikke kan styre. Disse kan skape begrensninger for å endre det påtrengende problemet og består av verdier, holdninger, dokumenter, fakta, tradisjoner, bilder, interesser og lignende. En føring for politikeren kan være at det ikke har juridiske konsekvenser om bilisten kjører til jobb. Andre begrensninger kan være et dårlig kollektivtilbud eller at hver enkelt bilist tenker at deres personlige biltur utgjør en liten forskjell i det store bildet.

Når taleren entrer situasjonen, tar hen også med seg noen føring. Dette kalles fagtekniske eller retoriske føring og omhandler talerens personlige karakter, språklige stil og logiske argumenter, også kjent som etos, patos og logos. En retorisk føring basert på etos, kan være at politikeren på morgenradioen tilhører et politisk parti som mange bilister misliker. Politikeren kan også portrettere miljøkonsekvensene med så kraftfull patos at det fremstår overdrevent for publikum. En føring for de logiske argumentene kan hvis politikeren ikke klarer å formidle konsekvensene av økt biltrafikk for lufta i byen.

I den retoriske situasjonen må retoren altså identifisere et problem, finne sitt publikum og være bevisst på hvilke begrensninger som finnes i situasjon, og med dette kan hen skape en respons som er passende. Disse foreskrivingene kan leses mer eller mindre presist, og dette vil påvirke i hvilken grad problemet løses.

Bitzers fremste kritiker er trolig Richard E. Vatz. Mens Bitzer mener at *situasjonen* inneholder et problem, mener Vatz at *retoren* definerer et problem. I «The Myth of the Rhetorical Situation» sier Vatz at situasjoner har ikke en objektiv mening: Mennesker tilskriver situasjoner mening, og de definerer ulike omstendigheter som problemer ved hjelp

av retorikk (1973, 154). For eksempel er det ikke et problem *i seg selv* at Norge tar i mot 8.000 flyktninger, men en innvandringskritiker kan gjøre dette til et problem ved å definere det slik med retorikk.

Videre mener Vatz at retoren er kreativ, og dette gjør at retorikk tar flere former enn man kan lese ut fra situasjonen. Retorer har fullstendig frihet til å ta tilfeldig informasjon og gi den den relevans og mening. Slik skaper retorikkens symboler en virkelighet som andre mennesker reagerer på (ibid., 157-158). Det finnes ikke påtrengende problemer som inviterer til retorikk, men det finnes retoriske ytringer som kan forme påtrengende problemer (ibid., 159).

Bitzer og Vatzs motstridende teser har funnet en slags syntese i Scott Consignys artikkel «Rhetoric and Its Situations» (1974). Consigny mener at Bitzer identifiserer elementene i den retoriske situasjonen på en korrekt måte, men at situasjonen ikke er determinert. Samtidig følger han Vatz' anerkjennelse av retorens kreative muligheter, men presiserer at situasjonen vil spille en aktiv rolle i den retoriske aktiviteten.

Consigny hevder at den retoriske situasjonen er kaotisk, og retoren må skape en sammenheng i kaoset ved å formulere problemer som potensielt kan behandles (1974, 177). Som et eksempel peker han på innsettelsene av amerikanske presidenter hvor de skal klargjøre nasjonens mål og problemer. Presidentene må først jobbe seg gjennom motstridende forståelser og usammenhengende fenomener før problemene kan adresseres. Dermed blir det feil å si at problemet finnes et objektivt sted i virkeligheten. Samtidig blir det feil å si at retoren kan uttrykke seg fritt, siden hen må relatere retorikken til en verden som deles med publikum for å oppfattes som relevant (ibid., 178).

Hver retoriske situasjon er unik, og derfor må retoren beherske kunsten å formulere sitt problem. Dette problemet bør ikke sees som forutbestemt, men retoren kan bruke noen midler for å oppdage og behandle omstendighetene i hver situasjon. Derfor foreslår Consigny at man tolker retorikk som *en kunst om topoi* eller fellessteder (*The Art of Topics*) (ibid., 181).

Han mener at topoi har to viktige roller. For første er topos et *instrument* for å tenke og oppdage perspektiver som kan være relevant og overbevisende. Når retorikken skal skapes, kan en retor for eksempel reflektere over aspekter som økonomi, miljø, helse og vitenskap, og dette hjelper hen å forstå situasjonen. Derfor er retorikken ikke er determinert, slik Bitzer foreslår. Toposens andre rolle er å fungere som et sted (*realm*) hvor retoren tenker og handler. Her blir toposen sett mot det konkrete temaet for å etablere meningsfulle relasjoner. Dette gjør at retorikken ikke kan uttrykke seg fritt og uavhengig av verden, slik

Vatz antyder. Dermed er toposen både et instrument som retoren tenker med og en situasjon hen tenker innenfor, og når disse aspektene brukes sammen, medierer og oppløser dette motsetningen mellom retor og situasjon (ibid., 182).

Bitzers definisjon av den retoriske situasjonen var et viktig og banebrytende arbeid i retorikken, men den påfølgende diskusjonen har argumentert godt for å tilskrive retoren større handlingsrom. Av denne grunn vil jeg utvide forståelsen av Bitzers tvingende føringer (*constraints*). En retorisk situasjon inneholder også muligheter, og disse kan retoren bruke aktivt eller de kan ligge latent i situasjonen. Derfor vil min retoriske situasjon inneholde både begrensninger og muligheter, og disse vil jeg sammenfatte i underkapitlene om *føringer*.

2.4 Topos

Topos (flertall: *topoi*) er et retorisk begrep som har blitt forstått på mange måter, og Jonas Gabrielsen anerkjenner at dette er et av fagets mest diffuse begreper (2014, 142). Med utgangspunkt i Gabrielsen (ibid., 148) vil jeg først vil jeg redegjøre for Aristoteles' skille mellom *spesifikke topoi* og *generelle topoi*. Deretter skal jeg tilbake til Consigny og hans forståelse av topos som et tosidig begrep.

Hos Aristoteles handler spesifikke topoi om argumentasjonens *innholdsmomenter*, mens generelle topoi handler om argumentasjonens *slutningsformer*.

2.4.1 Spesifikke topoi

Når man skal argumentere for en sak, må man først finne ut hva man vil si: Man må velge seg noen innholdsmomenter. En *spesifikk topos* blir brukt til støtte for sin argumentasjon og er gjerne et faktum, et saksforhold eller en utbredt oppfatning. For eksempel kan man argumentere *for* å spise kjøtt ved å peke på toposen *næringskjeden*. Hvis man hevder at kjøtt er usunt, argumenterer man *mot* å spise kjøtt med en topos om *ernæring*.

Spesifikke topoi blir ikke valgt utelukkende fordi de passer til saken. Man har også interesse av at saken diskuteres på en bestemt måte. Valg av topos utgjør dermed et valg av perspektiv på en sak, og dette perspektivet er både ladet og ledende (ibid., 154-155). For eksempel har EU-tilhengere et ønske om å diskutere de *økonomiske* aspektene ved å bli med i EU siden EU trolig har økonomiske fordeler. Til forskjell har EU-motstandere interesse av å diskutere de *politiske* (og desentraliserende) aspektene ved EU siden mange kan være skeptiske til å gi fra seg makt til en overnasjonal institusjon (ibid., 141).

I følge Gabrielsen har Aristoteles' argumentasjon to ulike faser (ibid., 147). Den prelogiske fasen er hvor man finner premissene som det er mulig å anvende. Dette kan være generelle samtalepunkter om *økonomi*, *vitenskap* og *helse* som kan gjøres relevante. I følge Gabrielsen er det denne fasen Aristoteles kaller *topikken* (ibid., 147). I den logiske fasen er argumentasjonen i bruk og ligger nærmere logikken. Her fylles det topiske temaet med innhold som er tilpasset situasjonen og understøtter saken, som for eksempel konkrete helsefordeler ved å spise kjøtt.

2.4.2 Generelle topoi

En *generell topos* er ikke et saksforhold, men et *tankemønster* som ligger bak argumentet. De beskriver formen på en slutning, og derfor kan generelle topoi brukes om alle saker (ibid., 150). Dette kan for eksempel være en *induksjon*, en *deduksjon* eller en appell til en *autoritets tillit*. En generell topos ligger ofte implisitt i argumentasjonen, og den kan vi blant annet identifisere ed å se på regelen i hjemmelen.

Vi kan tenke oss at noen sier: «Se på kyllingproduksjonen, så skjønner du at kjøttindustrien er uetisk». Da vil hjemmelen være: «(Kyllingproduksjonen illustrerer kjøttindustrien.)» Her anvender man et eksempel og generaliserer fra dette. Derfor er den generelle toposen en *generalisering* (også kalt induksjon). Generelle topoi trenger ikke basere seg på logiske sammenhenger, men kan også spille på følelser og tillit. For eksempel kan noen si: «Vi vet at dyrene har det godt, for Mattilsynet gjør en fantastisk jobb.» Den implisitte hjemmelen i dette argumentet er: «Mattilsynet er til å stole på.» Dermed er den generelle toposen basert på en *autoritet*.

Det finnes mange typer generelle topoi, og flere har prøvd å samle opp ulike slutningsformer i såkalte *topoikataloger*. Blant annet hadde Aristoteles en katalog over 28 generelle topoi han regnet som gyldige og 10 han regnet som ugyldige. Retorikeren Barbara Warnicks gjennomgang av dem konkluderte med at mange av dem neppe kunne anvendes i dag fordi de ville blitt oppfattet som unaturlige (ibid., 151). Ulike typer slutninger aksepteres til ulike tider og i ulike miljøer. For eksempel vil en generell topos som baserer seg på tilliten til en *autoritet*, neppe aksepteres i en diskusjon mellom samtidens moralfilosof, men i et dypt religiøst samfunn ville det kanskje stilt seg annerledes om autoriteten var en åndelig leder eller tekst.

I denne avhandlingen skal jeg kategorisere de generelle topoiene med en moderne og kulturnær topoikatalog fra de danske retorikerne Charlotte Jørgensen og Merete Jørgensen

(2015, 51). I boka *Praktisk argumentation* kombinerer de Toulmin-modellen med topikken og presenterer *syv argumenttyper* som er tilbakevendende i argumentasjon. Disse argumenttypene beskriver regler som gjør at man kan gå belegg til påstand og samsvarer med en forståelse av generelle topoi som slutningsformer.

De fem første argumenttypene angår ytre relasjoner og er *intellektuelle appellformer*, mens de to siste angår mottakers tillit eller indre beveggrunner og er *emosjonelle appellformer*.

1. Tegn: Noe er et tegn på noe annet. Det er altså snakk om to tings typiske sammenfall.
2. Årsak-virkning: Noe medfører noe annet.
3. Klassifikasjon: Hvis noe gjelder for en hel kategori eller klasse, gjelder det også for dens enkelte medlemmer. I logikken kalles dette deduksjon.
4. Generalisering: Hvis noe gjelder for ett eller flere tilfeller, kan man generalisere fra det. I logikken kalles dette induksjon.
5. Sammenligning: Ett eller flere fellestrekk gjør to størrelser sammenlignbare.
6. Autoritet: Tilliten til en kilde er grunnlaget for argumentets troverdighet.
7. Motivasjon: Det spilles på mottakers indre beveggrunner, som verdier, normer eller samvittighet.

I noen tilfeller kan man finne en viss overlapp mellom argumenttypene (Jørgensen og Onsberg 2015, 62). Oppstår det tvil om hvordan man skal kategorisere en hjemmel, presiserer Jørgensen og Onsberg at det viktigste for analysen er om slutningen blir gjort på et intellektuelt, emosjonelt eller tillitsbasert grunnlag. I tilfellene hvor jeg har vært usikker, inkluderer jeg dette i analyseeskjemaet, samtidig som jeg tydeliggjør hvilken appellform som jeg tror veier tyngst.

I min analyse har jeg identifisert de generelle topoiene i hvert argument, og disse kan ses i vedleggene. I den løpende teksten vil de være mindre synlige, men de har likevel vært nyttig i analysearbeidet for å skille mellom argumentasjon basert på etos, patos og logos.

2.4.3 Retorikk som en kunst om topoi

I den kommende analysen skiller vi lag med Aristoteles' spesifikke topoi og følger Scott Consignys topos-utlegging. Han anerkjenner Aristoteles' forståelse av topos som et hjelpemiddel for å finne argumenter, men han legger til at en topos er mer enn et isolert tema (Consigny 1974, 182). For han er topos alltid tosidig. På den ene siden blir topos et verktøy

(*instrument*) for kreativ utforskning av nye perspektiver. På den andre siden er topos en situasjon (*realm*) som retoren tenker innenfor, og her knytter retoren temaet til en konkret sak for å skape meningsfulle relasjoner (ibid., 182, min oversettelse).

På denne måten er retorikken en «kunst om topoi» (*The Art of Topics*) (ibid., 181) hvor man ser etter muligheter og knytter dem til situasjonen. Dette skiller seg fra Vatz som mener kreativiteten er uavhengig av en situasjon. Hvis situasjonen ignoreres, får man bare et verktøy for å tenke med, men retorikken gir ikke gir uten en situasjon å knytte den til. Man kan heller ikke følge Bitzer som mener situasjonen mangler kreativitet. Hvis kreativiteten ignoreres, har man bare en kaotisk verden som en ikke kan skape mening fra (ibid., 182). Begge sidene av topos er altså essensielle, og man kan ikke forklare retorisk handling uten å se topos som et verktøy og i en situasjon.

Det finnes mange forståelser av topos-begrepet, og flere kan man finne i Gabrielsens artikkel «Topisk kritik» (2014, 142-145). I analysen skal jeg følge Consigny og se hvordan de spesifikke topoiene opptrer i argumentene, men jeg skal også adressere topoienes assosiasjoner som et relevant tema. Derfor skal vi identifisere hvor avsenderne finner sine topoi i den pre-logiske fasen, men analysens hovedvekt ligger på topoienes kvalitative utfall. Vi velger likevel å kalle dem spesifikke topoi, siden topoiene vil ha sin tyngde i et tema i belegget og ikke i slutningsformen i hjemmelen.

Oppsummert skal vi diskutere argumentasjonens gjennom de spesifikke topoienes funksjon i belegget og deres assosiasjoner utenfor belegget. I underkapitlet «Toposanalysen» skal jeg utdype den metodiske fremgangsmåten ytterligere.

3 Metode

3.1 Kvalitativ metode

I det følgende skal jeg gjøre en kvalitativ tekstanalyse for å beskrive et fenomen i dets kontekst. Mens kvantitativ forskning ser etter forklaringer og korrelasjoner, prøver kvalitativ forskning å oppnå en *forståelse* av et fenomen (Silverman 2014, 5). Jeg skal se på argumentasjonen gjennom topoi i den retoriske situasjonen, og deretter tolke meningene og skape slutninger fra dette.

Videre kan denne analysen kategoriseres som en *case-studie* hvor tre avsenderne trer inn i en samtale om et delt tema. Folkeopplysningens episode starter samtalen og blir en direkte foranledning til Hjeltnes' kronikk som deretter genererer Bergs motsvar.

3.2 Materiale og utvalg av case

Det er flere grunner til at jeg velger kjøttemaet generelt og disse tekstene spesielt. I årene før denne avhandlingen fremstår det som diskusjonen dukker opp stadig oftere i det offentlige ordskiftet. Selv om det er vanskelig å spå om dette kommer til å eskalere ytterligere, vil være spennende å se hvordan debatten ble ført på dette tidspunktet i den nasjonale samtalen.

I forarbeidet fant jeg flere ordskifter om kjøtt fra de siste årene. Særlig Morgenbladet har løftet frem temaet en rekke ganger, blant annet gjennom en artikkelserie i anledning grillsesongen i 2010 (Martinsen 2010). Selv om temaet muligens diskuteres oftere, er det fortsatt en ganske smal debatt, og den er nok såpass smal at det vil være rimelig å karakterisere de sterkeste kjøttkritikerne som en motkulturell bevegelse. I Norge har temaet fått begrenset oppmerksomhet fra både media og akademia, og derfor kan diskusjonen fremstå marginal og lite relevant for mange.

Når Folkeopplysningen velger å behandle temaet, kan dette ha store konsekvenser. Som jeg skal argumentere for senere, nyter de stor tillit blant media, akademia og publikum. Det er nærliggende å forvente et program med høy kvalitet, som kan gi gode verktøy til å vurdere spørsmålet om kjøtt. Dette kjente og folkekjære programmet bidrar også til å gjøre temaet mer allment eller «mainstream», og forståelsen de presenterer, kan påvirke meningene til mange. Etter analysen av Folkeopplysningen ser jeg på kronikker, og jeg valgte kronikker fordi den påfølgende debatten ble spesielt synlig på denne plattformen. Dette er også et medium som er svært populært og viktig i norsk samfunnsdebatt på dette tidspunktet.

I Folkeopplysningen diskuterer de kjøtt over temaene helse dyr, og klima, men i oppgaven har jeg laget noen avgrensninger. For det første har jeg avgrenset meg til delen av programmet som diskuterer *dyrenes* rolle i kjøttspørsmålet: Jeg skal se på segmentet som veier dyrenes moralske status mot menneskers interesse av å spise kjøtt, mens delene om helse og klima oppsummerer jeg bare med Folkeopplysningens konklusjon.

Jeg utelukker altså diskusjoner som handler eksklusivt om helse og klima i Folkeopplysningen, og jeg gjør den samme avgrensningen i valg av de påfølgende kronikkene. Dette gjør jeg fordi helse- og klimaeffektene av å spise kjøtt i større grad kan besvares naturvitenskapelig, mens en diskusjon som drøfter menneskene og dyrenes interesser, har en etisk og kulturell dimensjon som naturvitenskapen neppe kan besvares alene. Biologer kan si mye om dyrs behov og opplevelser, og dette er relevante innspill i debatten, men spørsmålet om dyrs moralske status handler om verdier, og derfor kan det være interessant å gå i dybden med en humanistisk tilnærming til spørsmålet. Man sier gjerne at retorikk skal behandle temaer hvor det rår usikkerhet, og derfor kan det være spesielt interessant med et retorisk perspektiv på et spørsmål som er vanskeligere å besvare med harde fakta.

I utvalget av kronikker har jeg altså prioritert tekstene som har sitt tyngdepunkt i å diskutere menneskers interesse av å spise kjøtt og dyrenes interesser av bedre og lengre liv. Etter Folkeopplysningen var det flere kronikker som diskuterte det moralske ved å spise dyr. Ved hjelp av Retriever og Google fant jeg blant annet debattinnlegg i Dagbladet (Nøst 2018) (Johansen 2018), og det ble det avholdt en kort debatt i Dagsnytt 18 (2018).

Jeg valgte Hjeltnes' kronikk «Redd for slakt» fordi den genererte mye engasjement på sosiale medier (NRK Nyheter 2018a). Dette engasjementet tyder på at den hadde en viss retorisk suksess, og derfor er det spennende å se på argumentasjonen. Den fikk også et svar neste dag fra Alf Berg som het «Ja til mer sex og mindre slakt». Den ble langt mindre delt og likt på Facebook, men til gjengjeld gikk den mange kommentarer, selv om de oftere var av negativ karakter (NRK Nyheter 2018b).

Det virket interessant å velge to kronikker hvor en deltager får svar av en annen siden dette kan belyse noen viktige likheter og forskjeller i samme diskusjon. Det vil også vise hvordan begge presenterer sine egne argumenter (*probatio*) og hvordan motpartens argumenter blir imøtegått (*refutatio*).

Mitt analysemateriale er dermed:

- Folkeopplysningens episode om kjøtt fra 5. september 2018. Episoden er 40 minutter. De første ti minuttene handler om helse, de neste ti om dyrenes rolle og de siste tjue om klimakonsekvensene. I det følgende fordypes jeg meg i delen om dyr.
- TV-personlighet og næringslivsmannen Arne Hjeltnes skrev kronikken «Redd for slakt» 6. september 2018. Dette var et av de første debattinnleggene om Folkeopplysningen og ble publisert på den digitale kronikkplattformen NRK Ytring samt NRK Nyheters Facebook-side (2018a).
- Neste dag svarer journalist og forfatter Alf Berg med kronikken «Ja til mer sex og mindre slakt». Denne ble også publisert på NRK Ytring og NRK Nyheters Facebook-side (2018b).

Jeg vil transkribere Folkeopplysningens drøfting om dyrene, så dagens og fremtidens lesere kan etterprøve analysen min uten å være avhengig av Internett eller NRKs arkiver (vedlegg 7.1). Kronikkene vil bli vedlagt, men kan også søkes opp på nett, for eksempel ved hjelp av litteraturlisten (vedlegg 7.2 og 7.3).

3.3 Toposanalysen

Consignys spesifikke topoi er innholdsmomenter som blir brukt til støtte for avsenderens sak, og jeg identifiserer dem i beleggene. Videre har jeg utelatt spesifikke topoi fra øvrige deler av teksten, som for eksempel topoi i presentasjon av saksforhold, gjendrivelsler og bilder. Man kunne fått kanskje fått en rikere forståelse av tekstene hvis man inkluderte alle topoi. Mitt mål har likevel vært å utføre en argumentasjonsanalyse, og derfor ser jeg på hvilke aspekter som de ulike deltakerne mener er mest relevante for å bygge sin sak.

Videre åpner jeg for at et belegg kan inneholde flere topoi selv om jeg har sett avhandlinger hvor de identifiserer én topos per belegg. For eksempel finner noen topoi etter en slags «tema-remå»-deling hvor rema angir toposen. Dette innebærer altså å finne én topos i det som presenteres som ny informasjon i setningen og ignorere det som presenteres som gitt. I denne fremgangsmåten har man bare toposen *dyrevelferd* i belegget: «Norske lam lever gode liv.» Etter min mening vil denne metoden miste noen viktige aspekter. Selv om jeg er enig i at dyrevelferd er en viktig topos i denne setningen, mener jeg også at *Norge* og *sau/sauproduksjon* vil være relevante. Mange har for eksempel en interesse i å fremme kjøttproduksjonen som norsk, siden mange har tillit til norsk landbruk. Saueproduksjon kan

også være en mer forbilledlig produksjonsform enn for eksempel griseproduksjon, og dermed er det interessant at avsenderen velger å trekke frem sau.

Min metode åpner altså for at den forrige setningen inneholder tre topoi, men dette betyr det ikke jeg har kategorisert hvert eneste adjektiv eller substantiv som en topos. Identifikasjonsprosessen har delvis basert seg på å finne beleggenes mest sentrale poenger. Jeg har også sett etter innholdsmomenter som gjentar seg i samme tekst og innholdsmomenter som gjentar seg hos de ulike avsenderne.

I analysen skal jeg undersøke hver topos separat, men det kan altså være flere topoi i samme belegg. Når jeg skal diskutere en topos i et argument, kan jeg tidvis berøre andre topoi fra samme belegg. Slik vil min fremgangsmåte behandle samme belegg flere ganger, men med utgangspunkt i ulike topoi. Igjen kan vi se på denne setningen: «Norske lam lever gode liv.» Den har altså topoiene *Norge*, *saueproduksjon* og *dyrevelferd*. Når jeg skal diskutere toposen *Norge* separat, må jeg tidvis trekke inn konteksten i setningen. Samtidig skal beleggene diskuteres gjennom den aktuelle toposen, mens assosiasjonene til de andre topoiene blir drøftet i deres respektive deler.

Retorikken gir ingen oppskrift på den beste måten å finne topoi. Samtidig tror jeg at det er en styrke at vi er åpne for å finne hver debatts unike karakter. Arbeidet blir avhengig av mine personlige ferdigheter, men jeg opplever likevel at jeg har funnet de viktigste topoiene og at disse har gitt meg et godt utgangspunkt for å diskutere argumentasjonens ulike aspekter.

For å demonstrere metoden min ytterligere kan jeg trekke inn to eksempler fra en diskusjon utenfor mitt analysemateriale. I kjølvannet av Folkeopplysningen inviterte NRK-programmet Dagsnytt 18 til debatt mellom Andreas Viestad som er matskribent og Siri Martinsen som er leder for dyrevernsorganisasjonen NOAH. Viestad argumenterer for at man kan spise kjøtt hvis det kommer fra etiske produsenter, og dette gjør han med belegget: «[Under utmarksbeite] tror jeg at det er en sammenfall mellom dyrevelferd og klima (...)» (Dagsnytt 18, 2018)

Dette gir oss topoiene *dyrevelferd* og *det klimavennlige*. Man kunne vurdert å gjøre *utmarksbeite* til en egen topos. Likevel er det nærliggende å tolke utmarksbeite som et underaspekt av dyrevelferd. I tillegg er utmarksbeite et innholdsmoment som ikke blir gjentatt av ham eller Martinsen i debatten, og derfor blir det mindre relevant som en egen topos og mer relevant under dyrevelferd.

Dyreverneren Siri Martinsen går inn på et lignende tema, og i et belegg fraråder hun publikum til å spise kjøtt ved å referere til en studie fra Universitetet i Oxford:

«[K]jøttindustrien er også den største fordriveren av ville dyr, altså den største grunnen til at dyr blir utryddet og til artsreduksjonen.» (Dagsnytt 18, 2018) Dette berører altså klima. På den ene siden referer hun til forskning på en tydeligere måte enn Viestad, og derfor kunne vi satt toposen *klimaforskning*. På den andre siden er dette tematisk nært knyttet til Viestads topos. Derfor kategoriserer vi det sammen under *det klimavennlige*. Med slike kategoriseringer kan vi sammenligne hvordan ulike deltagere fyller den samme pre-logiske toposen med ulikt logisk innhold.

I analysen skal vi se på (1) hvilke topoi som blir brukt mest og minst av ulike deltagere, (2) hvilke verdier topoiene blir tillagt og hva de inneholder kvalitativt, og (3) i kronikkanalysen skal vi se hvilke topoi fra den første teksten som blir besvart av motdebattanten, hvilke topoi motdebattanten ikke adresserer og hvilke nye topoi motdebattanten introduserer.

1. Hvilke topoi blir brukt mest og minst?

Mange topoi opptrer i flere belegg, og når vi ser på hvilke topoi som blir brukt mest og minst, får vi en kvantitativ oversikt. Denne oversikten kan ikke garantere hva som er de viktigste topoiene for innrammingen, men den kan gi oss en pekepinn på hvilke aspekter som gis ekstra tyngde i teksten. En topos som brukes i fem belegg vil trolig være viktigere enn en topos som brukes i ett.

Samtidig kan en topos som brukes fire ganger, ha større betydning enn en topos som brukes fem ganger om den opptrer på mer strategiske steder i teksten. Å se på topoiene fra mest til minst brukt er altså ikke en prioritert liste over hvilke topoi som betyr mest, men vi kan ane en viss betydningsforskjell hvis det er en stor ulikhet i antallet forekomster. Alle topoiene har likevel en verdi, siden de er inkludert i teksten, i motsetning til topoi som har blitt utelatt.

2. Hvilke verdier tillegges topoiene og hva er deres kvalitative innhold?

Jeg har satt pluss- og minustegn bak de spesifikke topoiene som får en verdivurdering. Det vil altså stå et plusstegn ved toposen *tradisjon* hvis det portretteres som et høyverdig fenomen som støtter ens sak, men det vil være vurdert som negativt hvis tradisjoner blir trukket frem som et problematisk fenomen. En topos som *biologi* vil få en positiv vurdering hvis avsender mener biologien inneholder prinsipper som taler for sin egen sak. Om noen kritiserer motstanderen for å fremme noe unaturlig, vurderer de implisitt *det naturlige* som positivt. Hvis det står en «I» i tabellen, presenteres saksforholdet mer nøytralt, og har gjerne en

konstaterende tone fremfor en evaluerende. De nøytrale topoiene bærer preg av å være mer forklarende eller redegjørende, selv om de spiller en rolle i å underbygge en sak.

Når vi ser det kvalitative innholdet mot det retoriske publikummet skal vi undersøke hvordan det kan utfordre eller overbevise dem og hvilke nærliggende innvendinger som kan hindre dette. Som sagt finnes det utallige topoi eller argumenter man kan bruke mot en sak, og derfor kan det være problematisk å spekulere i publikums mulige motforestillinger. I noen tilfeller har det også vært vanskelig, særlig hvis argumentet samsvarer med publikums oppfatninger. Likevel har det vært mulig å finne mange innvendinger ved å legge seg tett mot den originale toposens innhold og se det mot det retoriske publikummets verdier, kunnskaper, kulturelle forestillinger og lignende.

3. Hvilke topoi videreføres, videreføres ikke og introduseres?

Dette punktet handler om hvilke topoi den første kronikken etablerer og hvilke topoi som besvares i den andre. Den første kronikken har mulighet til å velge sine topoi forholdsvis fritt, selv om den retoriske situasjonen legger noen føringer. Motsvaret blir mer bundet til den første kronikken siden lesere vil forvente at de viktigste foregående argumentene blir adressert. Når vi undersøker motsvarets argumentasjon, ser vi hvilke topoi som videreføres, ikke besvares og hvilke nye topoi som introduseres.

Først setter vi de videreførte topoiene opp mot hverandre og studere om topoiene blir vektlagt ulikt av hver debattant på et kvantitativt plan. I tillegg skal vi se om verdivurderingene er forskjellige, og til slutt beskriver vi de kvalitative forskjellene og hvordan innholdet er tilpasset sitt publikum. Dette vil vise hvordan samme topos blir sett på ulike måter fra ulike ståsteder.

Når vi ser på hvilke topoi som ikke adresseres i den andre kronikken, kan vi vurdere hvilke effekter dette kan skape. I følge Gabrielsen kan det være intensjonelt at motparten ikke adresserer en etablert topos siden hen vurderer det som lite strategisk å diskutere saken gjennom et visst aspekt (2014, 154-155). Personlig tenker jeg at det kan finnes andre forklaringer. For eksempel kan en topos ignoreres fordi motparten ikke anser aspektet som relevant i diskusjonen. Det kan også tenkes at avsender vil ha en kortere tekst. En tredje mulighet er at toposen ble oversett i lesningen. Med andre ord mener jeg det kan være litt problematisk å spekulere i avsenderens intensjon. Likevel tror jeg fraværet skaper et tomrom, særlig når en viktig topos ikke blir adressert, og dette kan påvirke dem som leser begge tekstene.

For eksempel kan vi se for oss en publikummer som sympatiserer med dyrevernernes side: Først leser hen en kronikk hvor vegetarisme hylles gjennom et ideal om *ikkevold*. Deretter leser hen en ny kronikk som forsvarer kjøttkonsum, men hvis *ikkevold* er viktig for leseren og utelates i motsvaret, kan argumentasjonen avfeies lettere. Slik blir argumentasjonen sårbar for innvendinger basert på den uadresserte toposen. Derfor vil jeg undersøke hvilke motforestillinger som er nærliggende og hvordan den andre kronikkens publikum kan overbevises på tross av dette tomrommet.

Om motdebattanten introduserer en ny topos i besvarelsen, får hen mulighet til å gjøre nye perspektiver relevant. Dette gir oss også et interessant perspektiv på de viktigste alternative synsvinklene på problemet.

I det følgende vil vi altså se på topiene fra mest til minst brukt, og dermed diskutere deres verdivurdering og innhold mot den retoriske situasjonen. I kronikkdialogen skal jeg også se hvordan de samme topiene behandles av ulike avsendere, hvilke motsvaret ikke adresserer og hvilke det introduserer. Slik vil vi kombinere en kvantitativ og kvalitativ tolkning av argumentasjonen.

3.3.1 Personer som topoi

Folkeopplysningen skal lage et program med en viss lengde, og derfor er det interessant å undersøke hvilke topoi som blir viet tid. Senere vil vi undersøke hvilke spesifikke topoi som opptrer gjennom verbalspråket, men først er det relevant å se *hvem* de gir ordet til i denne begrensede tidsperioden. Når Folkeopplysningen velger hvilke personer som skal intervjues, velger de samtidig ut hvilke perspektiver som skal gjøres relevant i forståelsen av spørsmålet. Personene blir svært viktig for innrammingen, så valg av personer kan derfor forstås som valg av topos.

Disse topoiene er mer abstrakte enn de som opptrer i beleggene, men sannsynligvis like relevante for publikums overbevisning. Når de inviterer en filosof til å snakke, vil *filosofi* bli en bakenforliggende topos, selv om han refererer lite til filosofi i argumentasjonen. Som publikummer vil vi oppfatte alt som en filosofi-basert drøfting, og derfor er det viktig å synliggjøre at intervjuobjektene setter et topisk perspektiv.

En mulig innvending mot å se personer som topoi er at dette ikke handler om argumentasjonen, men heller går på etos. Dette er til en viss grad sant, siden personenes navn eller yrke gir enkelte assosiasjoner. Samtidig er dette noe annet enn en etos-analyse, fordi jeg ikke analyserer deltagernes troverdighet. I stedet undersøker jeg hvilke valg

Folkeopplysningen har gjort når de har valgt ut intervjuobjekter: Hvilke vinklinger og topoi representerer personene, og hvordan vil disse perspektivene skape en forståelse av saken?

Noen ville kanskje sagt at dette åpner for at flere ting i programmet er topoi. For eksempel kan musikken, de fysiske stedene eller kameravinkelen være med på å sette en forståelsesramme. Det stemmer at musikk skaper assosiasjoner, men det påvirker ikke den verbale drøftingen. Språket kommer derimot fra personer som Folkeopplysningen har valgt ut til å presentere et perspektiv.

I analysen skal vi altså se på de tre aktørene som intervjues, og definere hvilke topoi de representerer basert på deres yrke og eventuelt arbeidssted.

3.4 Den retoriske situasjonen

I teorikapitlet redegjorde jeg for tre ulike forståelser av den retoriske situasjonen. Når jeg skal kartlegge hver retoriske situasjon, tar jeg utgangspunkt i Bitzers tre begreper om *det påtrengende problemet*, *det retoriske publikummet* og *føringene*. Jeg utvider Bitzers forståelse av føringene (*constraints*) basert på Vatz og Consignys kritikk. Derfor vil føringene inkludere muligheter og ressurser som retoren kan anvende eller som ligger latent i situasjonen.

Det påtrengende problemet identifiserer vi ved å se på argumentasjonens øverste påstand. Jeg følger Kjeldsen og skiller mellom de «faktiske forholdene» som finnes i verden og «interessene» som beskriver retorens løsning på situasjonen (Kjeldsen 2009, 82).

Det retoriske publikummet deler vi opp i ulike grupper som bør overtales. Denne kategoriseringen vil være svært viktig for analysen. For eksempel deler jeg opp Folkeopplysningens retoriske publikum i *allmennheten*, *skeptikere* og *vegetarianere*. I realiteten vil gruppene ha en stor indre variasjon og gruppene kan også overlape. For eksempel er det mulig å se for seg en vegetarianer som også er svært interessert i kritisk tenkning, og da vil hen ha trekk fra begge gruppene.

Dermed kan det være gunstig å se på disse publikummerne som idealtyper fremfor empiriske lesere. Disse idealtypene vil jeg fylle med personlighetstrekk og holdninger fra psykologisk forskning samt felles kulturelle erfaringer. Slik kan vi forhåpentligvis nærme oss en ideatype som har mange delte egenskaper med virkelige mennesker. Uten en kvantitativ eller kvalitativ resepsjonsstudie er det likevel vanskelig å konkludere for argumentasjonens faktiske effekt. Samtidig er det umulig å gjenskape den retoriske situasjonen fra tekstenes opprinnelige lesning. I tillegg tar jeg mange forbehold om tilfeller hvor gruppene kan dele

seg internt, og da kan drøftingen av publikum forhåpentligvis komme nærmere virkeligheten. Dette validitetsproblemet skal jeg utdype i underkapitlet om «Reliabilitet og validitet».

Jeg følger Bitzers skille mellom ikke-fagtekniske og fagtekniske føringer eller retoriske og ikke-retoriske føringer (1968, 8). De ikke-fagtekniske eller ikke-retoriske føringene finner jeg i kulturelle forestillinger som sannsynligvis er velkjente for mange. I tillegg bruker jeg en utstrakt mengde psykologisk forskning om kjøtt og vegetarisme.

Av de fagtekniske føringene er vi mest interessert i den innledende etosen når vi skal redegjøre for den retoriske situasjonen. I toposanalysen behandler vi behandler relevant etos, patos og logos som fremkommer i teksten, mens den innledende etosen ligger latent og trenger en eksplisitt redegjørelse. Når vi skal beskrive talernes innledende etos, kan det være vanskelig å gjøre på en måte som vil godtas av alle. Vi må både anta hva de er mest kjent for, samt finne ut hvordan vi skal tolke og vekte dette. Det er også umulig å gi en fullstendig redegjørelse for alt noen har gjort og assosieres med, men vi skal prøve å trekke frem det mest relevante basert på oppslagsverk, nyhetssider, tendenser fra søkemotorer og noen, forhåpentligvis, delte erfaringer fra norsk kultur.

3.5 Hvordan identifisere mennesker og dyrs interesser

I innledningen skilte jeg mellom to ulike interesser som forhandles i denne debatten. Den første er menneskers interesse av å spise kjøtt, og den andre er dyrs interesser av høyere livskvalitet og et lengre liv.

Interessene identifiserer jeg gjennom å se på topoiene og deres kvalitative innhold. Vi skal undersøke hvor stor rolle interessene får kvantitativt gjennom antall topos-opptredener og hvilke verdier som støtter eller utfordrer de ulike interessene. Videre kan vi finne flere spor av interessene mens vi drøfter debattens topoi mot den retoriske situasjonen. Slik blir utgangspunktet vårt en utførlig forståelse av teksten som blir nyttig for å forstå menneskene og dyrenes rolle.

Menneskers interesser av å spise kjøtt kan legitimeres gjennom en rekke ulike aspekter som *matglede*, *ernæring* og *det naturlige*. Dyrs interesser er mest nærliggende å finne i argumenter om *dyrevelferd*, men vi skal holde øynene åpne for at de kan opptre mer eller mindre implisitt i den kvalitative argumentasjonen.

Denne metodiske tilnærmingen kan muligens kritiseres for at den bare undersøker topoi i beleggene, mens den ekskluderer topoi i gjendrivelserne. Gjendrivelserne kunne vært en god kilde for å se hvordan avsenderne behandler sine eventuelle motstemmer. Dette kan jeg likevel forsvare. For det første ser jeg på beleggene fordi jeg ønsker jeg å se hvordan synet på

mennesker og dyr blir tatt til inntekt for ens egen sak. Derfor vil de avfeide poengene ikke fremme hvilke forpliktelser vi har for å ivareta de ulike interessene. For det andre har jeg undersøkt argumentasjonens gjendrivelser i utformingen av min metode, og i praksis er det heller ingen gjendrivelser som berører innvendinger om balansen mellom mennesker og dyr. De fleste argumenterer ganske entydig for sin sak, spesielt når det kommer til forhold knyttet til kjøttets legitimitet og dyrenes moralske status. Jeg er likevel åpen for at et annet analysemateriale kunne inneholdt spennende forbehold i gjendrivelserne.

3.6 Overfortolkning

Når vi analyserer topoiene løsrevet, kan vi risikere å «overfortolke» dem. Derfor er det viktig å se topoiene mot tekstens intensjonalitet. I sin doktoravhandling refererer Johan Tønnesson (2004) til Umberto Eco som tanker om «fortolkning» og «overfortolkning». Eco tar avstand fra den frie tolkning hvor leseren besitter de fleste rettighetene til å forstå en tekst som hen ønsker. Videre mener Tønnesson at Eco prøver å finne *balansepunktet* mellom teksten og leserens rettigheter (2004, 88).

Vi følger Eco og Tønnessons posisjon som sier at en tekst har en intensjonalitet, og denne er sammenknyttet med forfatterens intensjon (ibid., 105). Det kan være en et skille mellom forfatterens intensjon og tekstens intensjonalitet. Samtidig vil de fleste lesere, med god grunn, prøve å forstå forfatterintensjonen i møte med en tekst, og dette danner utgangspunktet for et *tekstsamarbeid* som ofte vil være fruktbart (ibid., 105).

I det følgende skal vi ikke prøve å identifisere tekstens intensjonalitet, men jeg ønsker likevel å ta avstand fra den frie tolkning. Jeg skal ikke benytte meg av Ecos *modelleser* for å orientere meg i toposanalysen, men jeg skal beskytte meg mot overfortolkning ved å se på topoiene mot tekstens helhet og konteksten i den retoriske situasjonen. Selv om analysen min er ganske etterrettelig, skal jeg streve etter å unngå å lese for mye inn i hver enkelt topos og alltid se dem mot tekstens mål, som ofte er argumentasjonens øverste eller tilhørende påstand. Jeg vil også sannsynliggjøre analysen ved å se etter de mest relevante føringene og argumentere for deres betydning.

3.7 Reliabilitet og validitet

God kvalitativ forskning trenger en viss reliabilitet og validitet. Reliabilitet handler om en studie kan etterprøves av andre forskere, og for kvalitativ forskning er det spesielt viktig å ha en gjennomiktig analyseprosess, i følge Moisander og Valtonen (2006) hos Silverman

(2014, 83-84). Av denne grunn har jeg lagt ved analysematerialet og analyseskjemaene mine. Analyse materialet er en nøyaktig transkripsjon av hele segmentet fra Folkeopplysningen hvor jeg har notert alle ordene som blir ytret. Samtidig har jeg ikke transkribert kroppsspråk, tonefall og lignende, siden mitt mål er å undersøke verbalspråket. Jeg har også lagt ved kronikkene i sin helhet, men utelatt bilder og øvrige elementer fra nettsiden.

Samtidig kan det være vanskelig å etterprøve kvalitativ forskning, siden tolkningen ofte påvirkes av forskerens personlighet og kunnskaper. Alle har forskjellige forutsetninger, og derfor kan det bli vanskelig å gjøre en kvalitativ tolkning som kan gjenskapes nøyaktig. Vi bør altså anerkjenne at mine funn kan divergere fra andres funn. Men selv om personlige egenskaper kan påvirke resultatet, kan det også være en ressurs. Hvis forskeren deler sin relasjon til temaet, styrker dette transparensen overfor leseren, og hen kan samtidig bruke sin kompetanse til å utarbeide en dypere og mer nyansert tolkning. Schutz sier også at person som er på innsiden av samfunnet, kan være en ressurs i samfunnsforskningen, siden hen har god kjennskap til kulturen med dens normer og tankesett.) Han skiller samtidig mellom en deltaker (*participant*) i en sosial prosess og forskeren som en upartisk *tilskuer* (*observer*) av denne prosessen. (Schutz 1953, 20, min oversettelse). Ens bakgrunn kan altså være til hjelp, samtidig som den kan kontrolleres med refleksivitet og forbehold i analysen.

Min personlige interesse for kjøttdebatten er altså en sterk motivasjon for å se nærmere på retorikken i dette feltet. Det overrasker neppe at jeg sympatiserer med mange sider av dyrevernsbevegelsen. En person som var fornøyd med dagens kjøttkultur, hadde trolig vært mindre interessert i retoriske diskurser som utfordrer dette. Jeg har ikke tilknytning til noen dyrevernsorganisasjoner, men jeg har fulgt lignende debatter i mange år. På tross av mine holdninger kjenner jeg godt til de utbredte forestillingene om kjøtt, både fra min tid som kjøttentusiast, men også fra å delta i eller observere lignende diskusjoner. Dermed kan min kjennskap berike tolkningen av dette litt ukjente feltet samtidig som jeg underbygger de ulike sidene av analysen med psykologisk forskning rundt kjøttkonsum og vegetarisme.

Jeg mener altså at dyrenes interesser bør styrkes i samfunnet, men det er også flere grunner til at dette ikke trenger å være et betydelig hinder i analysearbeidet. Mitt mål er ikke å bedømme om argumentasjonen er «logisk» eller «moralsk». Mitt prosjekt er å beskrive hva folk gjør og hvor godt de leser den retoriske situasjonen når de fremsetter sine argumenter. Slik kan mine forkunnskaper være en ressurs for å forstå publikum, debatten og føringene som ofte opptrer, og dette gjør jeg uten å kaste noen verdimeessig dom over argumentasjonen.

Mine forutsetninger har kanskje påvirket rekonstruksjonen av den retoriske situasjonen, men jeg har lagt mye arbeid i å finne psykologisk forskning som underbygger mine tolkninger. Andre forskere kunne også identifisert andre spesifikke og generelle topoi, men likevel tror jeg at analyseskjemaene er troverdige, og at mine topoi gir et godt grunnlag for å vurdere de viktigste aspektene ved argumentasjonen.

Til slutt kan reliabiliteten styrkes ved at analysen baseres på retoriske teorier som er anerkjente. Mange retorikere kjenner godt til Toulmins modell, den retoriske situasjonen og topos-begrepet, og dette gir lesere gode muligheter til å utfordre mine tolkninger. I tillegg er metoden min forholdsvis konvensjonell, siden jeg ser på topoiens kvalitative innhold og drøfter dem mot den retoriske situasjonen. Slik blir min fremgangsmåte mer transparent og åpen for støtte eller kritikk.

Validitet handler om resultatene fra en studie er gyldige og om forskningen undersøker det den prøver å undersøke (Dahlum 2019).

I den kommende analysen undersøker jeg «i hvilken grad» argumentasjonen utfordrer eller er tilpasset det retoriske publikummet. Dette antyder en viss kvantifisering som kan utfordre validiteten. Jeg har verken intervjuet faktiske publikummere eller utført noen spørreundersøkelser, men heller rekonstruert den retoriske situasjonen gjennom kulturkunnskap og psykologisk forskning. Det kan altså ikke utelukkes at mine konklusjoner vil divergere fra den faktiske responsen hos de empiriske leserne.

Likevel ville det også vært problematisk å presentere datamaterialet mitt for det retoriske publikummet og spørre dem hvordan de vurderer tekstene. Det er umulig å gjenskape den retoriske situasjonen, og all retorikk er basert i en spesifikk situasjon til en spesiell tid. Hadde jeg tatt initiativ til en slik undersøkelse, ville dette skapt en helt annen kontekst, og det er nærliggende å tro at publikum kan respondere på en annen måte i en akademisk sammenheng. At forskeren blir en slags avsender, kan altså påvirke validiteten på en annen måte, og publikums tolkning vil bli annerledes enn når de ser TV-programmet eller leser kronikkene på eget initiativ. Dermed kan det være en styrke å bruke naturlig forekommende data (*naturally-occurring data*) fremfor forsker-initiert data (*researcher-provoked data*) (Silverman 2014, 316, mine oversettelser).

I forarbeidet har jeg lest to nyutgitte artikler som har samlet vestlig forskning på psykologien rundt kjøttkonsum. Disse artiklene behandler holdninger om kjøtt og vegetarisme, personers begrunnelser for matvalg, personlighetstrekkene til altetere, vegetarianere og fleksitarianere og mye mer (Rosenfeld, 2018) (Loughnan, Bastian og Haslam, 2014). I tillegg supplerer jeg dette med allmenne kulturelle forestillinger som jeg

tror de fleste nordmenn kan enes om. Dermed begir jeg meg ut på dette prosjektet med et grundig vitenskapelig bakteppe og systematiske drøftinger i analysen, og jeg mener at temaet er så viktig at det er verdt å utforske fra et humanistisk perspektiv. Samtidig minner jeg om at mitt mål er å drøfte den topiske argumentasjonen mot den retoriske situasjonen, men jeg ikke vurderer om publikum faktisk blir utfordret eller overbevist. Mange faktorer utenfor argumentasjonen spiller inn som for eksempel andre modaliteter, diskurs utenfor beleggene eller publikums åpenhet for å endre mening.

I validitet kan det også ligge en forventning om at resultatene bør være overførbare til lignende situasjoner, og det er en utbredt tanke at forskningen skal være mulig å generalisere (Dahlum 2018). Dette kan være problematisk, siden retorikk alltid er basert i en spesifikk situasjon. Dette validitetskravet vil derfor være vanskelig å møte i denne avhandlingen, og jeg vil ikke påstå at mine funn er gyldige utenfor denne casen.

Likevel kan casen kanskje relateres lignende debatter: Topoi baserer seg på en oppfatning med en viss utbredelse, og derfor er det nærliggende at folk vil bruke lignende argumenter i lignende diskusjoner. På denne måten kan mitt arbeid *kanskje* bidra til en rikere forståelse av noen debatter.

Bent Flyberg mener også at en case bidra til å akkumulere verdifull kunnskap på et gitt felt, og at denne kunnskapen kan være en byggestein på veien mot vitenskapelig innovasjon (2006, 228). Slik vil mine eksempler også være et mulig grunnlag for generaliseringer i fremtidig forskning.

4 Analyse

4.1 Debattens spesifikke topoikatalog

Basert på analysematerialet har jeg identifisert fem overordnede toposgrupper som rommer drøftingenes spesifikke topoi. Den første toposgruppen inneholder **samfunnsmessige** topoi og trekker inn ulike samfunnsfenomener. Én spesifikk topos baserer seg på *tradisjon* og dens rolle i spørsmålet om å spise kjøtt. En annen topos handler om *moderne matkultur* og angår matkulturen hvor man kjøper kjøtt på butikken uten å tenke på dets animalske opphav. En lignende topos går ikke på kulturen, men på *forbrukersamfunnet* og valgmulighetene det tilbyr. En topos tematiserer hvordan matproduksjonen fungerer i *Norge*. En annen topos baserer seg på tilstandene i *USA* og den amerikanske kulturens forhold til mat og dyr. Samfunnsfenomenet *dyrevernere* handler om vegetarianere og aktivister som jobber for dyrs interesser.

Mange topoi spiller på samfunnets **ideal**er. En tilbakevendende topos er idealet om *dyrevelferd* som handler om dyrs liv og død. Et annet ideal er *det naturlige* og handler om kjøttproduksjon eller kjøttkonsum er naturlig. *Matglede* er en viktig topos om nytelsesaspektet ved kjøtt og vegetarisk mat. Én debattant formaner *empati*, og en beslektet topos tar dette lengre i et ideal om *ikkevold*. To øvrige idealtopoi er *det klimavennlige* og *det økonomisk gunstige*.

Andre topoi handler om tilstandene i **landbruket**. En topos tematiserer *bønder og produsenter*, herunder bøndene, bedriftene og andre som er ansatt i næringen. Forholdene for *saueproduksjon* og *kyllingproduksjon* er topoi som blir fremsatt. Jeg har også valgt å kategorisere *jakt og fiske* under landbruk, siden det kan relateres til matproduksjon.

Vi har en gruppe med **vitenskapelige** topoi. Her trekker man på kunnskap fra *psykologi*, *biologi* og *filosofi*. Til slutt har vi én **helsemessig** topos om *ernæring*, og den handler om hva som er sunt å spise.

4.2 Folkeopplysningen

4.2.1 Folkeopplysningens retoriske situasjon

Påtrengende problem

Folkeopplysningens episode om kjøtt diskuterer kjøttets konsekvenser for helsa, dyrene og klima. I episodens innledning oppsummerer programlederen målet med episoden på følgende måte: «Hva har mitt kjøttkonsum å si for meg, for dyra og for kloden?»

De fleste episodene av Folkeopplysningen bruker naturvitenskapen for å etterprøve populære oppfatninger om fenomener som akupunktur, kjernekraft eller genmodifisert mat. I denne episoden konkluderer de også om kjøttets konsekvenser for helsa og miljøet, men vi får ikke noe endelig svar når de diskuterer vår moralske forpliktelse overfor dyr. I stedet gir de publikum tre intervjuer med hvert sitt vitenskapelige perspektiv.

Dyredelen har altså ikke et standpunkt som det skal argumenteres for, men det lar oss likevel formulere et påtrengende problem.

Faktiske forhold: Mange er usikre på om det er moralsk riktig å spise kjøtt av hensyn til dyrene.

Interesse: Folkeopplysningen ønsker å fremme noen vitenskapelige og logiske perspektiver som kan belyse om det er moralsk riktig å spise dyr.

Folkeopplysningen presenterer altså tre intervjuobjekter som hjelper oss å forstå dette dilemmaet, og vi skal se hvor overbevisende de ulike argumentasjonsrekkene er for de ulike publikumsgruppene. Dette lar oss drøfte hvordan de ulike publikummerne får utfordret sitt eksisterende syn på å spise dyr. Underveis skal vi også se hvordan programmet vekter mennesker og dyrs interesser.

Publikum

Det retoriske publikummet er alle som kan løse det påtrengende problemet, og i dette tilfellet blir det personer som trenger vitenskapelige perspektiver på spørsmålet om å spise dyr.

Allmennheten

Den første gruppen kan vi kalle *allmennheten*, og de utgjør majoriteten av Folkeopplysningens seere. Allmennheten vil bli et retorisk publikum fordi programmet kan gi dem innspill for å gjøre en velinformert vurdering av spørsmålet.

«NRK-plakaten» er et dokument som beskriver NRKs rammer og samfunnsoppdrag. Her står det at kanalen skal tilby befolkningen kunnskapsbasert informasjon som kan styrke samfunnsdebatten og demokratiet (NRK Kommunikasjon 2018), og dette programmet er trolig et av NRKs bidrag til en opplyst allmennhet. Samtidig utgjør programmets faktiske seere bare en andel av befolkningen, og disse har sannsynligvis viss interesse for vitenskap. Dermed kan vi anta at allmennheten er åpne for vitenskapelige perspektiver.

Det store flertallet i Norge spiser kjøtt, og dette vil også gjelde denne gruppen. Videre kan vi anta at de fleste av dem mener at dette er moralsk greit. Allmennheten går altså inn i diskusjonen med dette utgangspunktet selv om de vil være åpne for andre perspektiver.

Skeptikere

Den andre gruppen kan vi kalle *skeptikere*. Skeptikerne er svært opptatt av vitenskapelige tilnærminger til samfunnsspørsmål. De verdsetter såkalt kritisk tenkning og er spesielt interessert naturvitenskap, kildekritikk og logikk. De såkalte skeptikerne må ikke forveksles med skeptikere fra filosofien som er kritiske til allmenngyldig etikk eller eksistensen av objektiv kunnskap. Jeg velger likevel å bruke dette begrepet om personer med tiltro til vitenskap fordi det har blitt vanlig i norsk dagligtale, og gruppen identifiserer seg selv med denne betegnelsen.

Skeptikerne blir et retorisk publikum fordi de er svært interessert i forskningsbaserte tilnærminger til samfunnsspørsmål. De vil gjerne lære om vitenskapelige perspektiver på kjøtt og moral, siden vitenskap er en stor lidenskap for dem. Samtidig må programmet overbevise dem siden de er avhengig av en viss legitimitet fra denne gruppen.

I det følgende skal vi anta at de har et åpent sinn til spørsmålet om å spise dyr. De vil prøve å legge fra seg sine forhåndsantakelser og lytter til de best begrunnede standpunktene. De er kritisk til udokumenterte påstander, argumentasjonen spiller en stor rolle, og de favoriserer perspektiver som fremstår kunnskapsbaserte. Enkelte kan også ha en viss kjennskap til vitenskapelige tankemåter. I praksis vil ingen ha fullstendig kunnskap om forskningen på et felt, og skeptikerne er sjeldent skolert i filosofiens formelle logikk. Vi kan likevel anta at de er velvillig innstilt til naturvitenskapelig bevisføring og argumenter som har et tydelig logos-preg. Etos-argumentasjon kan også være tiltalende hvis avsenderen har en vitenskapelig troverdighet. Rene patos-argumenter engasjerer alle mennesker, men skeptikerne vil oftere avvise dem hvis de står isolert.

Vegetarianere

Vegetarianere er sannsynligvis mest interessert i spørsmålet om det er moralsk riktig å spise dyr. Dette er en gruppe som diskuterer dette mye, og derfor er det sannsynlig at denne gruppen sprer udokumenterte eller ulogiske påstander oftere. De blir altså et retorisk publikum fordi det er spesielt viktig at de tillegger seg vitenskapelige forståelser av spørsmålet.

I følge en SIFO-rapport fra 2018 er cirka 3 prosent av Norges befolkning vegetarianere og cirka 1 prosent er veganere (Bugge og Alfnes 2018, 80). Det er en rekke ulike grunner til å bli vegetarianer, og noen vanlige motivasjoner vil være lavere klimagassutslipp, egen helse eller religion. På grunn av analysematerialet skal vi ta utgangspunkt i at vegetarianerne er særlig motivert av hensynet til dyrene. Ofte mener de at det er galt å drepe dyr, og mange tenker at dyrevelferden er for dårlig.

Folkeopplysningen skal altså tilføre noen vitenskapelige perspektiver på spørsmålet om å spise dyr, og deres retoriske publikum er

- allmennheten: personer som spiser kjøtt og har en viss interesse i vitenskap
- skeptikere: personer med et åpent syn på spørsmålet som favoriserer kunnskapsbaserte argumenter
- vegetarianere: vegetarianere og veganere som mener det er moralsk galt å spise kjøtt på grunn av drapet på dyrene og/eller dårlig dyrevelferd

Føringer

Folkeopplysningen har noen føringer knyttet til den vitenskapelige sjangeren. Blant annet vil det svekke programmet hvis de baserer seg på enkeltstudier fremfor mange studier, og særlig skeptikerne vil være kildekritiske. Samtidig har programmet opparbeidet seg en betydelig troverdighet over mange år, og dette gjør at mange, inkludert skeptikerne, stoler på at programmet velger kunnskapsgrunnlaget sitt med omhu. De tidligere episodene av Folkeopplysningen baserte seg nærmest utelukkende på naturvitenskapene. Dermed kan mange forvente at Folkeopplysningen bruker en viss mengde naturvitenskap og empiri i programmet.

Nordmenn er for øvrig i europatoppen med sine positive holdninger til vitenskap (Sjøberg 2010, 3). I tillegg har Folkeopplysningens seere en viss interesse for vitenskap, og derfor kan vi anta at de fleste i publikum vil være velvillig innstilt til vitenskapen som presenteres. Samtidig eksisterer det en viss skepsis til vitenskap i Norge, og mange er kritiske til vitenskap støttet av bedrifter (Klette og Elnan 2017).

Publikum vil også forvente at programmet presenterer noen konkurrerende syn. Siden vegetarianere er spesielt interessert i temaet, kan de ønske at deres eller dyrenes stemme blir tydelig representert. Likevel vil både kjøttentusiaster og -kritikere være åpen for at programmet inneholder stemmer som kan utfordre deres perspektiv.

Programmets øvrige deler

I Folkeopplysningen diskuterer de som sagt kjøttets konsekvenser for helsa, dyrene og klima. Helse- og klimadiskusjonene er egentlig uavhengige av dyrediskusjonen. Likevel er de en viktig del av konteksten og bidrar til helhetsinntrykket fra programmet. Etter en realfagligdrøfting på ti minutter lander Folkeopplysningen på at det er forholdsvis ufarlig å spise kjøtt fra et helsemessig perspektiv: På den ene siden finnes det dokumenterte sammenhenger mellom kjøtt og hjertesykdommer, og mellom kjøtt og noen krefttyper, men på den andre siden er sjansen for å få disse helseplagene veldig lave. I tillegg peker Folkeopplysningen på at kjøtt inneholder veldig mange næringsstoffer, og sammen med Helsedirektoratet sier de at kjøtt kan være klokt å inkludere i kostholdet. Denne konklusjonen er også interessant siden mange tenker at kjøtt er nødvendig å spise og at vegetarmat er skadelig for helsa (Piazza et al. 2015, 114) (Corrin og Papadopoulos 2017, 40) (de Boer, Schösler og Aiking 2015, 387) (Pohjolainen, Vinnari og Jokinen 2015, 1150). Folkeopplysningen sier ikke noe om vegetarmat er sunt eller usunt, men publikum har altså fått gode grunner til å tenke at kjøtt er sunt og ufarlig. Dette kan gjøre at mange allerede har fått gode grunner til å fortsette å spise kjøtt.

I programmets siste del ser de på kjøttets konsekvenser for klima. Etter 20 minutter konkluderer Folkeopplysningen: «[D]et å kutte ned på rødt kjøtt [er] sannsynligvis det viktigste du som enkeltperson kan gjøre for klimaet, etter å fly og kjøre mindre.» På slutten av drøftingen peker de også på en graf hvor tre sektorer skaper langt større utslipp enn landbruket, og disse var «transport», «olje/gass» og «industri». Dette kan tolkes som at politiske løsninger er langt viktigere enn forbrukerbaserte. Å spise mindre rødt kjøtt blir altså det tredje viktigste valget du kan gjøre som privatperson, men det er et marginalt bidrag i forhold til omleggingene som må gjøres i næringslivet.

Kultur og psykologi

En viktig føring er at landbruket er næringen med høyest tillit i den norske befolkningen (NTB, 2018a). Nordmenn er også europeerne som stoler mest på sine politiske institusjoner (Kleven 2016, 13), og denne tilliten kan trolig smitte over på Landbruksdepartementet og andre tilknyttede institusjoner. Psykologisk forskning fra ulike europeiske land viser også at det er vanlig å være mest positiv til kjøtt fra eget hjemland (Furnols et al. 2011, 443) (Dransfield et al. 2005, 61). Dermed går mange i allmennheten sannsynligvis inn i diskusjonen med en positiv innstilling til landbruket og deres dyrevelferd.

Samtidig er mange vegetarianere trolig mer kritisk til landbrukets dyrehold. Vegetarianere begrunner ofte synet sitt i at dyrene har lav livskvalitet eller at det er galt å drepe dyr. Noen har kanskje lest om forholdene for dyrene, og andre husker nyhetssaker hvor Mattilsynet avdekker vanskjøtsel av dyr. Slik vil mange vegetarianere gå inn i diskusjonen med mer negative holdninger til landbruket enn allmennheten. Skeptikere vil sannsynligvis prøve å være mindre forutinntatt og åpne seg for argumentasjonen som virker best begrunnet.

For øvrig finnes det mye forskning på psykologien rundt å spise eller avstå fra kjøtt, og jeg har lest to artikler som henviser til den foreløpige forskningen fra vestlige land (Rosenfeld 2018) (Loughnan, Bastian og Haslam, 2014). Når jeg benytter meg av disse samlingene, er det mer sannsynlig at jeg ikke overser mye relevant psykologi.

Et interessant psykologisk funn er at de fleste mennesker tilskriver dyr en moralsk status, og denne statusen baseres på en rekke egenskaper vi tildeler dyrene, som at de har bevissthet, evne til å føle smerte og likhet med mennesker (Bastian et al. 2012b, 247) (Plous 1993, 11) (Bastian et al. 2012a, 100). Samtidig svekkes disse egenskapene umiddelbart hvis et dyr blir mentalt kategorisert som et «matdyr» (Bratanova, Loughnan og Bastian 2011, 193). Forskere tolker dette som at vi underbevisst legitimerer kjøttkonsumet overfor oss selv, og dette gjør at vi kan spise dyr selv om vi er glade i dyr. Denne selvmotsigelsen er selvsagt ikke unikt for kjøttspising. Lignende prosesser oppstår når vi slanker oss, men unner oss «bare én sjokolade», eller når vi er bekymret for miljøet, men likevel tar fly for å spare noen reisetimer. Uansett tyder denne forskningen på at folk er mer positive til å spise kjøtt hvis man snakker om «matdyr» fremfor våre forpliktelser til dyr generelt. Samtidig tildeler vegetarianere en sterkere moralsk status til dyr enn de fleste, og de vil sjeldnere skille mellom matdyr og andre dyr (Bilewicz, Imhoff og Drogoz 2011, 202) (De Backer og Hudders 2015, 68).

Innledende etos

Fagtekniske føringer angår altså avsenderens troverdighet, språklige stil og logiske resonnementer. Siden toposanalysen behandler tekstens etos, patos og logos i argumentasjonen, skal vi bare redegjøre for den innledende etosen.

Folkeopplysningen har gått fire sesonger med høye seertall, særlig til å være et populærvitenskapelig program (Wikipedia, s.v. «Folkeopplysningen», lest 10. april 2019). I tillegg har de vunnet priser og blitt frikjent i Kringkastingsrådet på tross av flere klager fra grupper som har fått påstandene sine tilbakevist. Dermed kan vi anta at Folkeopplysningen har utviklet en sterk troverdighet blant alle i publikum. Enkelte i allmennheten og noen

vegetarianere kan kanskje være litt «alternative» og ha en mindre positivistisk tilnærming til livet. Siden de ser på dette programmet, kan vi likevel anta at de fleste har en viss interesse for vitenskap.

4.2.2 Toposanalyse

Folkeopplysningens diskusjon om dyr presenterer et knippe stemmer med ulike perspektiver, og dette skiller seg fra programmets typiske fremgangsmåte. Vanligvis skaper Folkeopplysningen balanse med å sette sin vitenskapelig etterprøvbare posisjon på den ene siden, og det udokumenterte synet på den andre siden. Da får Folkeopplysningen presentere fakta, mens motstanderne forsvarer det «feilaktige».

I drøftingen om dyr fremstår det likevel som at alle intervjuobjektene skal gi fruktbare perspektiver. Selv om intervjuobjektene får noen kritiske spørsmål, blir ingen av posisjonene blir avvist, men heller presentert som ulike saksforhold som hjelper publikum å vurdere dilemmaet selv.

Spørsmålet om dyrene drøftes over følgende deler: Først snakker Etolog Guro Vassdal fra Animalia om hvordan kyllingenes naturlige behov blir møtt. Deretter presenterer filosof Ole Martin Moen fra Universitetet i Oslo et etisk resonnement for å bli vegetarianer. Videre inviterer programlederen en rekke kjendiser på middag, og når de ankommer, blir de bedt om å slakte og spise en sau. I to omganger krever åtte kjendiser å bli anonymisert etter slaktingen, og til slutt snakker psykolog Jan-Ole Hesselberg om de psykologiske mekanismene som kan gjøre det vanskelig å slakte på TV eller spise kjøtt generelt.

Folkeopplysningen tar altså ikke et standpunkt i spørsmålet og presenterer heller tre stemmer som skal hjelpe oss å forstå problemstillingen bedre. Intervjuobjektene argumenterer for hver sin påstand, og disse er: «(Dyrevelferden er god)», «(Det er moralsk galt å spise kjøtt)» og «(Psykologiske mekanismer kan gjøre slakting og kjøtt ubehagelig)».

Første intervjuobjekt: Dyrevelferden er god

Folkeopplysningens første intervjuobjekt er Guro Vassdal, og hun uttaler seg som etolog. En etolog studerer dyrs biologiske atferd, og her forteller hun om de ulike forholdsreglene som blir tatt for at kyllingene skal møte sine naturlige behov. Videre sier hun at man kan måle dyrevelferdsindikatorer i dyrenes miljø og i selve dyrene, og dette gjør man blant annet ved å vedlikeholde på kvaliteten på luft, vann og fôr samt å gi dyrene mulighet til variert fysisk

bevegelse. I tillegg forteller «bylinen» eller «det grafiske navneskiltet» at hun jobber for Animalia som er landbrukets fagmiljø.

I hennes argumentasjon fremsetter hun følgende spesifikke topoi i beleggene.

Spesifikk topos	Verdi	Antall
Vitenskap		
<i>Biologi</i>	+++++	14
Ideal		
<i>Dyrevelferd</i>	+++++	14
Landbruk		
<i>Kyllingproduksjon</i>	+++++	13

Resonnementet består av 14 argumenter som forklarer hvordan kyllingenes atferdsmessige behov blir ivaretatt. Dette gir oss topoiene *biologi*, *dyrevelferd* og *kyllingproduksjon* i nesten hvert belegg, og alle argumentene gir en utelukkende positiv fremstilling av dyrevelferden. I den kommende drøftingen skal vi analysere hver topos isolert, men siden de er nært sammenknyttet vil disse aspektene tidvis sammenfalle.

I tillegg kan vi identifisere to viktige topoi fra Folkeopplysningens valg av henne som intervjuobjekt, og disse er *biologi* og *bønder og produsenter*.

Vassdal intervjues i kraft av å være etolog. Dermed ligger *biologi* som en topos bak argumentasjonen. I tillegg forteller «informasjonsgrafikken» at hennes navn som er «Guro Vassdal», hennes tittel som er «etolog» og hennes arbeidssted som er «Animalia». Animalia er et fag- og utviklingsmiljø innenfor egg- og kjøttproduksjon som tilbyr den norske kjøtt- og eggbransjen tilbyr «husdyrkontroller og dyrehelsetjenester, driftskritiske fagsystemer» og mye mer. I tillegg eies organisasjonen eies av Nortura og Kjøtt- og Fjørfebransjens landsforbund, i følge Animalias nettside «Om Animalia AS» (2019). Med dette trekker Folkeopplysningen inn toposen *bønder og produsenter*. Programleder klargjør ikke hvilken organisasjon Animalia er, og derfor er det sannsynligvis bare er et fåtall som oppfatter denne toposen.

I hvilken grad vil publikum tenke at dyrevelferden er god?

Biologi blir en svært sentral topos når Folkeopplysningen gir ordet til en etolog, og hun greier ut som dyrenes atferdsmessige behov. I intervjuet snakker hun om de vitenskapelige

forholdsreglene som tas for å møte kyllingenes behov, særlig gjennom målinger i miljøet og dyrene. På denne måten fremsetter biologi-toposen at dyr er komplekse og har mange egenskaper som kan være moralsk relevante. Det viktigste er likevel å sannsynliggjøre at dyrevelferden er god med argumenter om biologi.

For allmennheten har den biologiske vitenskapen sannsynligvis en sterk posisjon. Nordmenn har svært positive holdninger til både vitenskap og landbruket (NTB 2018a) (Sjøberg 2010, 3). Dermed kan det biologiske resonnementet overbevise mange om at dyrevelferden er god i landbruket. Altetere tillegger også matdyr færre egenskaper enn øvrige dyr, og dette henger sannsynligvis sammen med at man legitimerer kjøttkonsumet overfor seg selv (Bilewicz, Imhoff og Drogoz 2011, 202) (Bratanova, Loughnan og Bastian 2011, 193). Dyrenes bevissthet, evne til å føle smerte og likhet med mennesker forsvinner oftere når et dyr er kategorisert som et matdyr. Her blir dette synet utfordret av biologien som identifiserer en rekke behov som er moralsk relevante. Dermed kan mange i allmennheten få en dypere forståelse av matdyrene, samtidig som argumentasjonen åpner for at vitenskapen har møtt dyrs behov i tilstrekkelig grad. Slik fremstår dagens dyrevelferd forsvarlig og velbegrunnet. Siden Folkeopplysningens publikum har en viss interesse for vitenskap, er det vanskelig å se for seg eventuelle innvendinger mot en biologisk tilnærming til spørsmålet om dyrevelferd og moral.

Skeptikere er kjent for å verdsette naturvitenskapene og vil sannsynligvis bifalle en biologisk tilnærming til dyrevelferd og moral. I dette tilfellet har biologien hjulpet dyrene å leve etter sine behov, og gjennom hennes mange logos-argumenter vil påstanden om god dyrevelferd fremstå troverdig. Samtidig kan enkelte skeptikere savne dokumentasjon på at dyrene faktisk har det bra. Etologen snakker bare om forholdsreglene som blir tatt, men argumentasjonen viser ikke det dokumenterte utfallet. For eksempel kan det eksistere målbare faktorer som forteller om resultatet av dyrevelferdstiltakene i form av sykdomsfrekvens, stressnivå samt fysiske og psykiske belastninger.

Vegetarianere kan verdsette det biologiske perspektivet fordi det gir konkrete og holdbare perspektiver på dyrevelferden. Dermed kan denne fremstillingen gjøre at mange vegetarianere tenker at dyrevelferden er god. Samtidig vil enkelte vegetarianere ha forhåndskunnskaper som tilsier at dyrevelferden ikke er fullt så god. I denne argumentasjonen adresseres ikke et eneste kritikkverdige forhold. Dette kan få enkelte til å savne belegg som adresserer noen vanlige biologiske innvendinger mot kyllingproduksjonen, som at dyrene vokser så raskt at det påvirker helsen deres eller at de står så trangt at det blir

stressende. De kan også tenke at anerkjennelsen av dyrenes behov krever ytterligere omlegginger, som bedre tilgang på natur, nærhet med moren og lignende.

Alle beleggene inneholder toposen *dyrevelferd*, og god dyrevelferd fremstilles som en viktig verdi i diskusjonen om det er moralsk greit å spise dyr.

For allmennheten vil anerkjennelsen av dyrevelferd trolig virke fornuftig, siden de aller fleste mener dyr har en moralsk status. Her forsikres allmennheten om at dyrene har gode liv, og dette sammenfaller trolig med deres eksisterende bilde av landbruket. I tillegg kan den gode dyrevelferden legitimere en utbredt oppfattelse om at vi kan drepe dyr, så lenge vi gir dem gode liv først. Ellers er det vanskelig å se for seg at noen i allmennheten skulle være kritisk til å trekke inn dyrevelferd i diskusjonen om dyr og moral.

Skeptikere vil også anse dyrevelferd som viktig, siden det er et velkjent faktum at dyr har en viss opplevelse av livskvalitet. I samspill med vitenskap blir dyrevelferd anerkjent, og den blir bevist som god. Dermed vil mange skeptikere også være villige til å tro at dyrevelferden er god. Det er også vanskelig å se for seg at skeptikere vil mene at god dyrevelferd er irrelevant i diskusjonen om våre moralske forpliktelser overfor dyr.

Vegetarianere vil trolig verdsette at Folkeopplysningen belyser dyrevelferden, og disse argumentene kan også gi dem et mer positivt forhold til kjøttproduksjonen. Samtidig kan vegetarianere mene at dyrevelferden fortsatt må skjerpes ytterligere. I tillegg mener noen vegetarianere trolig at den gode dyrevelferden ikke rettferdiggjør drapet på dyrene. Likevel skjønner de som sagt at man må inkludere en kjøttpositiv stemme i diskusjonen.

Kyllingproduksjonen blir en viktig topos, og kyllingenes levekår skal møte publikums moralske standarder. Etologen antyder at kyllingenes livskvalitet gjør at de kan leve og dø i landbruket, og denne produksjonsformen skal trolig generaliseres til å gjelde hele landbruket.

Allmennheten kan tenke at kyllingproduksjonen er et godt eksempel fra dyreholdet siden kyllingkjøtt er vanlig å spise. Slik kan kyllingenes gode kår gjøre at dyrevelferden i Norge fremstår forsvarlig for mange.

Skeptikerne kan verdsette en grundig redegjørelse av én produksjonsform siden dette gir detaljert innsikt i de mange avveielsene som blir gjort i landbruket. Argumentene er preget av kunnskap og gir et godt grunnlag for å vurdere dyreholdet som forsvarlig. Likevel kan noen skeptikere savne et dokumentert sammendrag om forholdene for flere vanlige produksjonsdyr.

Mange vegetarianere har trolig registrert kritikk av kyllingproduksjonen i media (NTB 2018b) (Gjerdrum 2017). Når en av de mest omdiskuterte delene av kjøttproduksjonen er god, er det nærliggende å tenke de andre dyrene også har det bra. Noen vegetarianere kan likevel savne at de vanligste innvendingene blir adressert som kyllingenes voksetempo, hvor tett dyrene står og lignende. De kan også ha innvendinger mot at perspektivet ikke belyser flere produksjonsformer.

På Guro Vassdals «digitale navneskilt» står det «Guro Vassdal, etolog, Animalia». Animalia er kjøttbransjens veterinærorganisasjon. Dette gjør at Folkeopplysningen belyser om dyrevelferden er god gjennom *bønder og produsenter*.

Allmennheten kan sette pris på at landbruket får gitt sitt perspektiv på dyrevelferden, siden de jobber tettest på dyrene og er en hederlig næring. De som leser «Animalia» på informasjonsgrafikken og kjenner til organisasjonen, kan dermed få et positivt inntrykk av landbrukets gode og vitenskapelige tilnærming til dyrevelferd. De som gjenkjenner organisasjonen og har innvendinger, kan kritisere at denne forskningsorganisasjonen har økonomiske interesser i å fremstille dyrevelferden som utelukkende god. En spørreundersøkelse fra Forskningsrådet som ble publisert ett år før denne episoden, viste at 46 prosent tenker at forskningsresultater ofte er bestilt av bedrifter eller myndigheter og dermed ikke til å stole på (Klette og Elnan 2017). Selv om Folkeopplysningens publikummerne er positive til vitenskap generelt, er det altså en mulighet for at noen er kritiske til vitenskap fra en bedrift. Likevel er Animalia sannsynligvis mest kjent i sin bransje, og dermed vil de færreste i allmennheten oppfatte at hun jobber for næringslivet. Når dette ikke blir klargjort, kan enkelte få inntrykk av at hun uttaler seg som en uavhengig etolog, og de vil ikke forholde seg til dette perspektivet bevisst. Toposen vil altså forsterke allmennhetens positive syn på norsk dyrevelferd, landbruket generelt og at det er moralsk greit å spise dyr, selv om de ikke vet at forståelsen stammer fra landbruket.

Skeptikere som kjenner til Animalia, eller slår det opp, kan tenke at landbruket bør ha en stemme i diskusjonen. Selv om en forsker er ansatt i næringslivet, betyr det ikke at kunnskapen er feilaktig. Alle forskere har en yrkesetikk som gjør at de skal presentere korrekt informasjon. Dermed kan landbrukets forsikringer styrke troen på at de tar ansvar for dyrevelferden. Andre skeptikere kan reagere på at moraldelens eneste realfaglige perspektiv ikke kommer fra en uavhengig forsker. Mange forskere i næringslivet fremhever de positive sidene ved sin næring, mens de unngår å belyse kritikkverdige områder. I realiteten vil nok de færreste skeptikerne kjenne til organisasjonen eller søke den opp. Dermed vil de få et positivt

bilde av dyrevelferden selv om flere kunne vært kritiske hvis de kjente avsenderens rolle bedre.

De mest dedikerte vegetarianerne kan kjenne til Animalia hvis de er belest på landbrukets organisering, og da vil noen få et bedre bilde av bransjen. Likevel er dette gruppen som trolig er mest kritisk til landbrukets behandling av dyr, og dermed kan mange av dem være kritiske til at landbruket selv får fortelle om og vurdere sine egne forhold. De kan altså savne at dette perspektivet ble supplert med en uavhengig forsker som presenterer dyrenes levetilstand på en mer nyansert måte. Samtidig vil mange vegetarianere neppe være bevisst på topesen, og dermed får de et mer positivt bilde av dyrevelferden i Norge.

I hvilken grad utfordrer etologen allmennhetens syn på å spise dyr?

Etter dette intervjuet kan mange i allmennheten tenke at norsk landbruk sørger for en god dyrevelferd som er biologisk velbegrunnet. Påstanden virker særlig troverdig på grunn av allmennhetens allerede eksisterende tillit til norsk landbruk og vitenskapen. Dermed åpner dette intervjuet for å videreføre og forsterke deres syn på at det er moralsk greit å spise dyr fordi de lever gode liv. Den eneste nærliggende innvendingen kan stamme fra at landbruket selv beskriver dyrevelferden. Likevel er det de færreste som vil oppfatte dette, og de som oppfatter det, kan i noen tilfeller ha tillit til at landbruket fremstiller saken korrekt.

Argumentasjonen passer i stor grad til det retoriske publikummet, og det er vanskelig å identifisere motforestillinger. Dyrevelferden fremstår trolig som god, og basert på dette intervjuet kan vi anta at allmennheten *i liten grad* får utfordret sitt eksisterende syn på å spise dyr.

I hvilken grad utfordrer etologen skeptikernes syn på å spise dyr?

Skeptikerne prøver å basere sitt sin på vitenskapelige og logiske resonnementer, og her får de mye av dette. Dermed gir første intervju dem et godt grunnlag for å tenke at dyrevelferden er god. Hvis skeptikerne mener at god dyrevelferd legitimerer kjøttkonsum, gir dette intervjuet dem gode grunner til å spise kjøtt. Problemer i overbevisningen kan kanskje stamme fra manglende dokumentasjon på den målbare dyrevelferden, for eksempel i form av tall på sykdom, skade og død – gjerne for alle dyrene i det norske landbruket. Noen få skeptikere kan være kritiske til at landbruket er de eneste som får presentere de realfaglige forholdene for dyrevelferden, men de færreste vil nok identifisere dette perspektivet.

Mye vitenskap og logos kan være svært overbevisende, og den manglende empirien er nok det eneste et fåtall kan reagere på. Som nevnt prøver de å holde et åpent sinn i spørsmålet

om det er moralsk greit å spise dyr, og etter dette intervjuet kan skeptikerne *i noen til stor grad* vil bli overbevist om at dyrevelferden er god. Samtidig vil de lytte videre til argumentasjonen i de kommende intervjuene.

I hvilken grad utfordrer etologen vegetarianernes syn på å spise dyr?

Vegetarianere kan få et positivt syn på norsk dyrevelferd, siden den fremstår velbegrunnet med mange konkrete tiltak. Vitenskapen har anerkjent dyrenes behov, og landbruket har tatt konsekvensen av dette. Dette renvasker også en produksjonsform som mange av dem kan være kritiske til.

Likevel adresserer intervjuet ikke de vanligste innvendingene mot kyllingproduksjonen, og den unngår landbruket som helhet. Fremstillingens største svakhet er kanskje at den er utelukkende positiv og ikke peker på et eneste kritikkverdig forhold. Dette kolliderer med mange vegetarianeres kunnskaper og gjør intervjuet mindre troverdig for noen. Dermed kan de ønske at den biologiske lupen går nærmere, og fåtallet som identifiserer landbrukets stemme, tenker kanskje at dyrenes levekår bør beskrives av andre. I tillegg mener mange vegetarianere at slaktingen er galt uansett, og dette vil være problematisk for dyrevelferden.

Argumentasjonen har mange overbevisende trekk, og dette kan gjøre at noen vegetarianere revurderer sine tanker om dyrevelferden, mens andre mener at fremstillingen blir lite troverdig og at drapet er galt. Dermed fremstår det som at vegetarianere *i noen grad* får utfordret sitt syn på å spise kjøtt.

Hvordan vekter første intervju mennesker og dyrs interesser?

Menneskers interesser er ikke spesielt eksplisitt i denne argumentasjonen som i hovedsak handler om dyrene og hvordan vi gir dem gode liv. Samtidig er det en utbredt holdning at man kan spise dyr hvis man gir dem gode liv. Dermed er det nærliggende at mange tolker intervjuet som en legitimering av kjøttkonsum. Slik vil menneskenes interesser få en viss vekt.

Det er derimot lite som peker på at menneskers interesser vil svekkes gjennom denne argumentasjonen. Gode dyreliv går neppe på bekostning av vår arts livskvalitet, med et lite unntak av at produksjonskostnadene trolig vil stige, noe som gir bøndene lavere inntekt og forbrukerne høyere kjøttpriser.

Dyrenes interesser blir derimot vektet svært eksplisitt, siden alle argumentene handler om deres behov. Dyrevelferd står sentralt, og Folkeopplysningen antyder at vi har et moralsk

ansvar for å gi dyrene høy livskvalitet. Biologien viser at dyrene har mange interesser og egenskaper som er viktig å møte, og dette kan utfordre en utbredt forestilling om matdyr. Slik viser argumentasjonen at dyr har en moralsk status og interesser som må beskyttes.

Samtidig spilles dyrenes interesser ned når argumentasjonen ikke åpner for at den faktiske dyrevelferden har forbedringspotensial. Selv om det gjøres mange tilrettelegginger, er dyrevelferden et gradsspørsmål, og det finnes stemmer som maner at ytterligere hensyn bør tas. Likevel blir dyrenes interesser kanskje tydeligst svekket når den høye livskvaliteten åpner for at de kan drepes.

Oppsummert kan argumentasjonen implisere at vi kan spise dyrene, siden vi har fullført vår moralsk forpliktelse overfor dem. Dermed vil menneskenes interesser i å spise kjøtt vektas ganske tungt selv om de ikke adresseres, og det er lite som svekker disse interessene. På den ene siden vektas dyrenes interesser tydelig, siden deres naturlige behov blir viktige. På den andre siden er det ikke noe rom for forbedring og det er trolig rettferdiggjort at vi dreper dem. Dyrenes interesser havner i en slags mellomposisjon som særlig avhenger av hvor alvorlig drapet er for dyrene.

Andre intervjuobjekt: Det er moralsk galt å spise kjøtt

Folkeopplysningen drar videre til Universitetet i Oslo for å treffe filosof Ole Martin Moen som argumenterer for at det er moralsk galt å spise kjøtt. Først sier Moen at vi ikke spiser kjøtt for å få mat, siden det allerede finnes mye god vegetarisk mat. Derfor vil den lille smaksforskjellen mellom kjøttmat og vegetarisk mat neppe legitimere menneskers behandling av dyr. Til slutt spør Wahl om enkelte typer kjøtt er verre enn andre. Selv om Moens standpunkt er at man ikke bør spise kjøtt, forteller han at det er bedre å spise store dyr enn små dyr fra et dyrevelferdsperspektiv. Dette er fordi et stort dyr gir flere kalorier per drap, i tillegg til at mennesker har en tendens til å behandle større dyr bedre enn små.

På sin korte taletid rekker han over en rekke toposi som vi ser i følgende tabell. Parentesene viser topos-forekomstene fra resonnementet om at det er bedre å spise større dyr.

Spesifikk topos	Verdi	Antall
Ideal		
<i>Dyrevelferd</i>	++ (+ +)	2 (2)
<i>Matglede</i>	++	2
<i>Det økonomisk gunstige</i>	+	1

Helse		
<i>Ernæring</i>	++	2
Vitenskap		
<i>Filosofi</i>	+	1
Samfunn		
<i>Forbrukersamfunnet</i>	+	1

Siden Folkeopplysningen har valgt å inkludere en filosof setter de den vitenskapelige toposen *filosofi*. I tillegg mener Moen at mennesker må gjøre mer for å sikre dyrenes rettigheter. Dermed utgjør han også et perspektiv fra den samfunnsmessige toposen *dyreverner*.

I hvilken grad vil publikum tenke at det er moralsk galt å spise kjøtt?

Filosofi blir altså en topos når Folkeopplysningen velger å intervju Moen. Dermed brukes filosofiens troverdighet til å begrunne hvorfor det kan være moralsk galt å spise kjøtt.

Mange i allmennheten er interessert i vitenskap og vil trolig verdsette et filosofisk perspektiv. Hans person utgjør ikke et argument i seg selv, men allmennheten kan tro at filosofien gir gode grunner til å bli vegetarianer. De fleste ønsker å handle logisk og moralsk, og derfor kan det virke overbevisende når filosofiens logikk kan være uforenlig med å spise kjøtt. Eventuelle reservasjoner mot filosofi kan stamme fra enkelte i allmennheten som tenker på filosofer som en virkelighetsfjern yrkesgruppe eller lignende. Filosofien motsier også biologien som kan ha større tillit blant enkelte.

Skeptikere er svært opptatt av rasjonalitet og logikk. De ønsker gjerne å gå inn i debatter med et åpent sinn og lytte til de faktiske argumentene. Selv om introduksjonen av en filosof ikke utgjør et rasjonelt argument i seg selv, har de en logisk troverdighet, og dette kan åpne mange skeptikere til hans vegetariske posisjon. Motforestillinger kan stamme fra at det trolig finnes filosofer som kan argumentere godt *for* å spise kjøtt. I tillegg kolliderer det filosofiske perspektivet med det biologiske, og dette kan gjøre noen skeptikere mindre mottakelig.

Vegetarianeres syn kan forsterkes når «filosofien» samsvarer med deres syn. Deres skepsis til filosofi-toposen vil neppe gå på filosofien i seg selv, men kanskje at programmet aldri inkluderte noe realfaglig grunnlag for at det kan være galt å spise dyr.

Når Folkeopplysningen velger en person som argumenterer for vegetarisme, er det nærliggende å at de velger perspektivet til en *dyreverner*, og publikum vil trolig oppfatte han som dette. Dermed skal en dyreverner vise at det er moralsk galt å spise kjøtt.

Allmennheten skjønner som sagt at programmet må skape balanse, og derfor vil de fleste sannsynligvis være åpen for å lytte til han selv de er uenig. En faktor som begrenser overbevisningen kan bunne i at altetere har større reservasjoner mot vegetarianere motivert av dyrehensyn enn helse- og miljøaspekter (MacInnis og Hodson 2017, 721). Med andre ord vil dette gjøre noen mer lukket for dette perspektivet.

Skeptikere vil også skjønne balansekravet og være villige til å lytte til argumentene som skal presenteres av dyreverneren. Dyrevernerne kan få en viss vitenskapelig legitimitet, siden budskapet kommer fra en filosof og Folkeopplysningen. Skeptikerens motforestillinger kommer kanskje fra at Folkeopplysningen introduserer en vinkling som er politisk, og som gir et mindre nøytralt grunnlag for å vurdere spørsmålet. Derfor kunne det kanskje vært bedre å vise enn annen realist som kan peke på fakta som antyder at det er galt å avle opp eller drepe dyr.

Vegetarianere kan verdsette at en dyreverner setter perspektivet. De fleste interessegrupper vil sikkert blir glad for all medieeksponeringen de får. Dermed er det vanskelig å se for seg at de vil reagere negativt på å bli synliggjort.

I den verbale argumentasjonen trekkes idealet *dyrevelferd* frem i fire belegg. Kvalitativt fremsetter Moen at det er problematisk å drepe dyr og å holde dyr i fangenskap på grunn av deres lave livskvalitet. Når han blir spurt om hvilke typer kjøtt som er verst, sier han at man bør spise store dyr fremfor små dyr, siden det gir flere kalorier per drap og siden mennesker behandler store dyr bedre enn små dyr.

Mange i allmennheten kan tenke at det er bedre å la dyr leve enn å drepe dem. De vil også mene at dyrene bør leve gode liv. Likevel tenker allmennheten gjerne at det er uproblematisk å drepe dyr humant. I tillegg har de har sjeldent inntrykk av at dyrene lever dårlige liv, siden de har tillit til landbruket og siden etologen ga mange gode grunner til at dyrene får innfridd sine behov. Filosofen fremsetter at det er galt å drepe dyr og at dyrene har dårlig liv, men det blir ikke forklart hvorfor det er galt å drepe dyr eller hvorfor dyrene lever dårlige liv. Dermed er det nærliggende at mange ikke overbevises av disse ubegrunnede påstandene.

Skeptikere vil anerkjenne dyrs behov, siden de er godt dokumentert av vitenskapen. De kan også være enig i at det er problematisk at dyr må dø. Videre kan det være troverdig at

mennesker behandler små dyr dårligere enn større. Likevel mangler argumentasjonen tydelige premisser som viser hvorfor det er galt å drepe dyr og et dokumentert grunnlag for at dyrene ikke lever gode liv. Dermed kan mange skeptikere vie større tillit til den etologiske drøftingen av dyrevelferd som var mer etterrettelig og kanskje mer troverdig for dem.

Vegetarianerne sitter sannsynligvis med holdninger og kunnskaper som gjør argumentasjonen om dyrevelferd meningsfull. De fleste mener trolig at det er galt å drepe dyr og at dyrene lever mangelfulle liv, og slik kan deres syn forsterkes. Deres nærliggende reserverasjoner kan dermed stamme fra at de heller vil ha flere belegg som underbygger hvorfor dyr bør leve og få bedre livskvalitet. I programmet som helhet får dyrenes interesser sitt tydeligste forsvar i filosofens argumenter om dyrevelferd, og da kan noen vegetarianere reagere på at dette forsvaret bare består av to påstander som ikke underbygges.

Ett belegg inneholder fire topoi, men alle er nært sammenknyttet, og derfor behandler jeg dem sammen. Vi finner topoiene *forbrukersamfunnet*, *ernæring*, *matglede* og *det økonomisk gunstige* i følgende setning: «Fordi vi har jo masse god vegetarisk mat som vi kan få tak i, og som er sunn, god, rimelig.» Budskapet kan sammenfattes som at det er mulig og gunstig å velge vekk kjøtt. Det er selvsagt vanskelig å si hvor mange assosiasjoner som vil utløses av fra tre adjektiv i én setning, og derfor kan det også være bedre å se på topoiene sammen, fremfor å gå grundig inn i konnotasjonene til hver enkelt topos. Likevel bidrar alle topoiene til den helhetlige forståelsen.

Forbrukersamfunnet muliggjør altså å bli vegetarianer, og det er potensielt fordelaktig på grunn av verdier som *ernæring*, *matglede* og *det økonomisk gunstige*.

Allmennheten kan bli overbevist om at det er mulig å bli vegetarianer på grunn av forbrukersamfunnets matbutikker. Tidligere har mange kanskje tenkt at de må spise kjøtt fordi de må ha mat, men nå blir de bevisste på at det faktisk er et relevant alternativ å kjøpe vegetarisk mat. De kan også bli betrygget av at ernæringsaspektet er uproblematisk, siden mange viser bekymring overfor mindre kjøtt i kostholdet (Corrin og Papadopoulos 2017, 40) (de Boer, Schösler og Aiking 2017, 387). Matglede er også viktig for mange, og kjøttsmaken er ofte den mest rapporterte grunnen til at mange spiser kjøtt (Lea og Worsley 2003, 507). Når de blir fortalt at matglede ikke er et offer ved å bli vegetarianer, kan dette virke videre overbevisende. Dermed er det mulig at smaksforskjellen blir så liten at man bør bli vegetarianer. Allmennheten kan også ønske å spare penger, og det økonomiske aspektet kan bevege dem i vegetarisk retning.

Likevel er det nærliggende at mange i allmennheten avviser det mulige og gunstige ved å bli vegetarianer. Forbrukersamfunnet gjør det lett å spise vegetarisk, men det er enklere å fortsette å spise kjøtt, for eksempel på grunn av vaner og det brede kjøtttilbudet i butikken. Ernæringsmessig erklærte helsesegmentet av Folkeopplysningen at kjøtt var ufarlig og hadde var mange helsefordeler. Dermed erklærer en stor del av programmet at kjøtt er sunt, mens et lite, ubegrunnet adjektiv som erklærer at vegetarisk mat også er sunt. At kjøtt er sunt og ufarlig utelukker ikke at vegetarisk mat er sunt, men den skjeve balansen kan skape inntrykk av at det er tryggere å spise kjøtt. Matglede finnes kanskje i vegetarisk mat, men likevel er kjøttsmaken altså en av deres viktigste grunner *til* å spise kjøtt, og hvis noen er skeptiske til vegetarisk mat, vil Moens påstand fremstå lite troverdig. At vegetarisk mat er billig er ikke nødvendigvis veldig fristende, siden kjøtt også er billig. De fleste nordmenn bruker lite av sitt budsjett på mat, i alle fall sammenlignet med andre land, og dermed er det økonomiske aspektet mindre viktig. Det kan selvfølgelig være litt uredelig å avvise disse topoiene én etter én, siden det samlede inntrykket kan være sterkere. Samtidig står topoiene ganske svakt, og det vil også være mindre fristene å gjøre noe «mulig» og «gunstig» når det moralske grunnlaget for å ta dette valget (jf. *dyrevelferd*-toposen) neppe var overbevisende for allmennheten.

Skeptikere kan se at det mest moralske valget er gjennomførbart i forbrukersamfunnet, og da blir steget lettere. De vil også være villige til å se helse, matglede og økonomisk vinning som gode gevinster. Ernæring er viktig, siden det kan være umoralsk å skade seg selv gjennom kostholdet. De kan også anerkjenne at matglede er relevant i en etisk drøfting, siden man trenger nytelse i den eneste verdenen som vitenskapen har dokumentert. Hvis vegetarisk mat er billig, er det også et pluss. De kan likevel avvise dette på lignende grunnlag som allmennheten: Man trenger ikke ta et valg bare fordi forbrukersamfunnet muliggjør det, særlig hvis de manglet gode begrunnelser for at kjøtt var problematisk i utgangspunktet. Skeptikere kan også være usikker på om et vegetarisk kosthold faktisk er sunt. De vil selvfølgelig skjønne at programmet og filosofen ikke kan underbygge hver eneste påstand med naturvitenskapelig dokumentasjon, men en begrensende føring kan likevel være at ernæringsaspektet fremstår usikkert. Kjøtt er ofte billig, og matgleden kan gjøre det verdt å spise kjøtt.

Vegetarianere er sannsynligvis enige i at forbrukersamfunnet gjør det forholdsvis enkelt å kjøpe vegetarisk mat. Dermed kan de verdsette at belegget viser at vegetarisme er gjennomførbart. I tillegg er de sannsynligvis overbevist om at vegetarisk mat er sunt, godt og billig. Potensielle motforestillinger er vanskelig å identifisere, men ernæringsaspektet kan

kanskje minne noen på at Folkeopplysningen renvasker kjøtt, men ikke behandler at et vegetarisk kosthold også er sunt.

I hvilken grad utfordrer filosofen allmennhetens syn på å spise dyr?

Denne fremstillingen fungerer trolig best blant personer i allmennheten som er spesielt opptatt av dyrs interesser. Argumentene fordrer sannsynligvis stor sympati med dyr eller negative holdninger til slakting og dagens dyrehold. De mest dyrevennlige i allmennheten kan dermed åpne seg for vegetarisme, siden det er mulig, samt velsmakende, billig og sunt. Videre vil dette særlig fenge personer som er positive til filosofi, og det hjelper særlig hvis de setter filosofi minst like høyt som biologi.

De fleste i allmennheten vet nok på forhånd hva vegetarianere mener, altså at det er galt å drepe dyr og at dyrene i landbruket har lav livskvalitet. I denne filosofiske utleggingen blir disse poengene gjentatt, og han forteller at smaksforskjellen mellom kjøtt og vegetarisk mat er for liten til å legitimere kjøttkonsum. Likevel blir det ikke underbygd *hvorfor* man ikke bør drepe dyr og hvorfor dyrene lever dårlige liv. Dermed gjøres det lite for å skape en bredere forståelse for den vegetariske etikken. Den øvrige argumentasjonen sannsynliggjør at det er mulig og gunstig å spise vegetarisk. Likevel er kjøtt også sunt, godt og billig.

Det er lite om peker på at mange i allmennheten vil overbevises om at det er moralsk galt å spise kjøtt, med et mulig unntak av de som er mest interesserte i dyr eller filosofi. Dermed blir det nærliggende at dette utfordrer allmennhetens syn på å spise dyr *i liten grad*.

I hvilken grad utfordrer filosofen skeptikernes syn på å spise dyr?

Det er mulig at skeptikere mener skillet mellom mennesker og dyr er for sterkt i kulturen, og de kan gå med på at det er et onde å drepe dyr. Hovedpoenget er også tydelig og potensielt overbevisende: Smaksforskjellen legitimerer ikke kjøtt. Denne filosofiske tilnærmingen ligner et utilitaristisk regnskap hvor dyrenes lidelse er større enn gleden i smaksforskjellen, og dette kan være en forholdsvis troverdig logikk. Dermed vil det også være overbevisende å høre at det er mulig og fordelaktig å bli vegetarianer. Skeptikerne kan lettere bli overbevist av den vegetariske etikken hvis de vier mye tillit til filosofien.

Samtidig vil mange skeptikere trolig vie mer tillit til etologens grundige og naturvitenskapelige redegjørelse for dyrenes livskvalitet. Dette bakteppet gjør det altså mindre sannsynlig at kjøttproduksjon er dårlig for dyrene. Filosofen manglet tydelige premisser og fakta som understøttet at behandlingen av dyr er problematisk, og dermed er det

vanskelig å omfavne vegetarisme bare fordi det er mulig. Dermed er det nærliggende at skeptikerne *i liten til noen grad* vil tenke at det er moralsk galt å spise kjøtt.

I hvilken grad utfordrer filosofen vegetarianernes syn på å spise dyr?

Vegetarianerne kan nok følge den filosofiske argumentasjonen, siden mange allerede har de nødvendige holdningene til dyrehold og vegetarisk etikk: De synes at det er et onde å drepe dyr, og de mener at dyrene trenger bedre levekår i landbruket. Dermed kan de også verdsette at filosofen senker terskelen for å bli vegetarianer ved å peke på at det er mulig og forenlig med helse, økonomi og smaksløkene. Det er lite som peker på at de skulle ha innvendinger mot dette intervjuet.

Dermed er det sannsynlig at vegetarianerne *i stor grad* vil videreføre sitt syn på å spise dyr.

Hvordan vekter andre intervju mennesker og dyrs interesser?

Menneskenes interesser av å spise kjøtt får lite vekt selv om det anerkjennes at vi trenger liv som er sunne, gode og økonomisk bærekraftige.

Dyrenes interesser vektes tydelig ved at Folkeopplysningen inviterer en dyreverner til å argumentere for vegetarisme. I tillegg erklærer filosofen at det er problematisk å drepe dyr, at dyrene bør ha bedre liv og at alternativene til kjøtt er gode. Dette er en tydelig og forholdsvis kompromissløs presentasjon av dyrenes interesser, siden han både peker på at drapet er galt og at livskvaliteten er for lav.

Samtidig er det elementer som peker på at dyrenes interesser ikke står veldig sentralt. Det er kun to belegg om dyrevelferd, og de konstaterer bare at det er galt å drepe dyr og at dyr ikke lever gode liv, men dette ble ikke begrunnet. Det gjøres lite for å utdype og utfordre våre eventuelle forpliktelser til dyrene. Dyrs interesser blir ikke adressert når argumentasjonen handler om at vegetarisk mat er bra for *mennesker*, og de mister litt vekt under diskusjonen om hvilke dyr man bør spise hvis man vil spise dyr. I hele programmet er det altså bare to overflatiske belegg som fremmer dyrenes interesser – uten at det ligger underforstått at de kan drepes – og disse blir altså lite begrunnet. Fra et retorisk ståsted er det ikke «galt» å snakke lite om dyrene, men dette viser likevel at deres interesser får liten plass i diskusjonen.

Siste intervjuobjekt: Psykologiske mekanismer kan gjøre slakting og kjøtt ubehagelig

Først slakter kjendiser en sau, og etterpå krever de å bli sladdet fra programmet. Her fremmes det ingen verbal argumentasjon, og hendelsen utgjør trolig et slags eksperiment som skal illustrere vårt forhold til dyr. Dette er et viktig aspekt i programmet, og vi kunne kategorisert hendelsen med topoi. Likevel blir situasjonen behandlet verbalt i det følgende intervjuet. Programmet fortsetter altså med at Folkeopplysningens huspsykolog Jan-Ole Hesselberg forteller om de psykologiske årsakene til slakting og kjøttkonsum kan oppleves problematisk. Han tar ikke et standpunkt om man bør spise mer eller mindre kjøtt, og derfor mangler topoiene verdivurderinger.

Spesifikk topos	Verdi	Antall
Vitenskap		
<i>Psykologi</i>	I I	2
Samfunn		
<i>Moderne matkultur</i>	I I	2
Ideal		
<i>Dyrevelferd</i>	I	1
<i>Empati</i>	I	1

Intervjuet skal gi publikum en dypere forståelse av den moralske forhandlingen som mange mennesker opplever mer eller mindre bevisst. I analysearbeidet har jeg funnet lite som tyder på at noen skulle tvile på psykologens argumentasjon, altså at slakting og kjøtt kunne oppleves ubehagelig. Dermed er det mer nærliggende å undersøke om topoiene kan påvirke publikums syn på å spise dyr.

Jeg vil bemerke at denne analysen er vanskeligere å vurdere, siden det ikke fremmes et standpunkt det skal oppnås tilslutning om. Likevel tror jeg drøftingen vil vise at den har betydning for det helhetlige inntrykket programmet skaper.

I hvilken grad utfordrer psykologen publikums syn på å spise dyr?

Ved å intervju en psykolog drar Folkeopplysningen inn den vitenskapelige toposen *psykologi*. I tillegg settes psykologi-toposen i to belegg når Hesselberg refererer til studier på *empati* og *dyrevelferd*. Disse topoiene blir nært tilknyttet psykologi-beleggene, og derfor undersøker vi dem sammen. Kvalitativt refererer Hesselberg til to psykologiske funn. Det

første sier at man føler mer empati desto nærmere man er offeret for noe. Det andre sier at folk vil spise mindre kjøtt når de ser bilder av dyrene på reklamer.

I følge psykologien opplever mange et empatisk ubehag når dyrene kommer nærmere, og noen i allmennheten kan tenke at denne følelsen er et tegn på at vold mot dyr er galt. Andre kan avfeie dette som et instinkt som for eksempel holder mennesker unna voldelige situasjoner. På denne måten kan ubehaget avvises som en irrelevant refleks som ikke trenger å bety noe siden det finnes mange grunner til å spise kjøtt.

Skeptikere kan mene at ubehagelige følelser ikke er det beste grunnlaget for en avgjørelse. Disse kan stamme fra et irrasjonelt sted, og man bør heller trakte etter fornuftsbaserte grunner. Andre skeptikere kan tenke at empatien for dyr kan være berettiget. Vold er ofte et onde, og dermed peker dette ubehaget på at det ikke er følelsene, men samfunnets matnormer som er irrasjonelle, siden de skjuler det umoralske.

Vegetarianerne vil gjerne tenke at ubehaget viser at kjøtt er problematisk, og at disse følelsene viser at samfunnet har en kultur som går på tross av en intuitiv moral. Samtidig kan noen vegetarianere reagere på at dette moralske spørsmålet blir gjort til et spørsmål om følelser, siden det trolig finnes mer rasjonelle begrunnelser for at dyr bør leve.

Hesselberg trekker inn *moderne matkultur* i to belegg. Han forteller at mange spiser kjøtt, men likevel reagerer sterkt på å se dyr bli drept. Videre mener han at denne reaksjonen kan stamme fra at vi sjeldent ser slakting til daglig, siden samfunnet er avskåret fra kjøttproduksjonen. Mens psykologi-toposen tematiserte følelsene som oppstår, inneholder denne toposen en forklaring på at kulturen beskytter oss fra de negative følelsene og lar oss spise mye kjøtt. Dermed åpner dette for at publikum reflekterer om de tillater seg å spise kjøtt på grunn av avstand.

Allmennheten kan tro at avstanden gjør at vi spiser kjøtt forholdsvis ukritisk, og dermed vil noen kanskje revurdere sitt syn på kjøtt. Likevel er det mulig å si at man er personlig overbevist om at slakt er greit hvis man ikke opplevde ubehag av å se sauen bli drept.

Skeptikere kan være åpne for at vår avstand til dyrene gjør at mange spiser kjøtt forholdsvis ukritisk. Igjen kan skeptikere likevel tenke at det «blaserte» forholdet til kjøtt ikke er en grunn til at det er feil å spise dyr.

Vegetarianere vil trolig tenke at folk spiser mye kjøtt fordi de ikke ser dyrene. De har selv innsett at avstanden ikke legitimerer uretten og håper at dette poenget får flere til å

reflektere over kjøttets animalske opphav. Av den grunn er det vanskelig å se at dette poenget skulle få noen innvendinger fra dem.

I hvilken grad utfordrer psykologen allmennhetens syn på å spise dyr?

Allmennheten kan tenke at vår empatiske følelser overfor dyr er et tegn på at vi bør behandle dyr bedre. Samfunnet har skånet oss fra dette ubehaget og dette har gjort oss ukritiske til kjøtt. Slik blir de bevisstgjort på en reaksjon som blir et moralsk kompass. Likevel er det mulig å ha to tanker i hodet samtidig: Slakting kan fremstå brutalt, men det finnes flere grunner til å spise kjøtt. I tillegg er det mulig å avfeie ubehaget som et irrasjonelt instinkt. Det finnes også personer som ikke føler noe empati når dyr dør. For dem kan disse psykologiundersøkelsene føles lite relevante og gi lite grunnlag for å revurdere sine holdninger.

Siden dette intervjuet mangler argumentasjon for et syn på kjøtt, er det likevel vanskelig å vurdere «i hvilken grad» det utfordrer publikum.

I hvilken grad utfordrer psykologen skeptikernes syn på å spise dyr?

Skeptikerne kan tro at avstanden til dyr gjør at mange spiser kjøtt ukritisk, og dermed må de vurdere om avstanden har gjort dem blaserte til en moralsk urett. De kan anerkjenne at empati og dyrehensyn er idealer som bør tillegges en viss vekt. Mer «vold» kan være mer problematisk enn mindre vold, og dermed bør man vurdere å spise mindre kjøtt. Samtidig vil skeptikerne ofte basere sine meninger på rasjonell argumentasjon, og en følelse er ikke nødvendigvis logisk. Derfor er det potensielt greit å spise dyr selv om man har et blasert forhold til det. Empatien overfor dyr kan være et instinkt siden mennesker har tjent på altruisme gjennom evolusjonen. Slik er det mulig at intervjuet forstås hovedsakelig som en interessant utlegging om menneskers psykologi, og det er vanskelig å si hvordan det presenterer et syn på å spise dyr.

I hvilken grad utfordrer psykologen vegetarianernes syn på å spise dyr?

For mange vegetarianere vil empatifølelsene trolig være et tegn på at dyrene ikke bør slaktes. Vegetarianere kan også verdsette at Folkeopplysningen belyser at avstanden til dyret gjør at mange spise kjøtt. De mest nærliggende innvendingene kan være at det moralske spørsmålet gjøres til et spørsmål om føleri. I tillegg handler denne vinklingen bare om at det er galt å drepe dyr, men ekskluderer dyrenes potensielt problematiske livsvilkår frem til drapet. Uten advokerende argumentasjon er det igjen vanskelig å anslå hvordan intervjuet

utfordrer vegetarianernes syn på å spise kjøtt, men det er lite som taler mot at vegetarisme er ubegrunnet, og derfor vil det neppe endre deres holdninger.

Hvordan vekter tredje intervju mennesker og dyrs interesser?

Dette intervjuet beskriver psykologiske sannheter og fremmer ikke noe standpunkt om mennesker eller dyrs interesser. Samtidig fokuserer det på menneskers ubehag når de følger sin interesse av å spise kjøtt, og dette åpner for at vi kan minske ubehaget ved å endre våre matvaner eller behandling av dyr.

Dyrenes interesser blir heller ikke vektet. I tillegg mangler dette et tydelig perspektiv fra dyrene, siden intervjuet handler om ubehaget som mennesker føler, mens det ekskluderer ubehaget eller uretten dyrene opplever under kjøttproduksjonen. Intervjuet fremmer altså ikke et standpunkt, men diskusjonen har et tydelig antroposentrisk preg hvor det er menneskers opplevelser som problematiseres.

4.2.3 I hvilken grad utfordrer Folkeopplysningen det retoriske publikummet?

Gjennom tre intervjuer behandler Folkeopplysningen spørsmålet om å spise dyr. Den første posisjonen argumenterer biologisk for at dyrene lever gode liv. Den andre posisjonen bruker moralfilosofien for å fremme vegetarisme. Den tredje posisjonen beskriver hvordan menneskers psykologi behandler kjøtt og slakt.

Analysen antyder at allmennheten i stor grad vil vurdere at dyrevelferden er god, siden de får en detaljert, vitenskapelig utlegging som samsvarer med deres forhåndsantakelser om landbruket. Dette viderefører trolig synet om at man kan spise dyr og være glad i dem samtidig. Filosofien forklarer at smaksforskjellen mellom kjøtt og vegetarisk mat ikke legitimerer kjøttkonsumet, men det forblir uklart hvorfor det er galt å drepe dyr eller hvorfor dyrene lever dårlige liv. Dermed tyder mye på at programmet ikke skaper en ny forståelse av allmennhetens forpliktelser overfor dyr. Utleggingen om menneskers psykologiske reaksjon på slakting og kjøtt kan generere noen moralske refleksjoner. Samtidig kan det forstås hovedsakelig som en vitenskapelig forklaring på kjendisenes reaksjon. Siden mange i allmennheten tildeler dyr en begrenset moralsk status, er det nærliggende at mange ikke føler ubehag ved å se sauen bli drept eller at empatien for sauen avtar etter forholdsvis kort tid. På denne måten problematiserer dette ikke kjøtt hvis man er komfortabel med det i hverdagen.

Sammenlagt vil dyrevelferden virke god for de fleste i allmennheten, og filosofen presenterer lite informasjon som inviterer til en reforhandling av deres moralske ansvar overfor dyr. Den avsluttende diskusjonen lar også menneskers vurdering av slakting stå i sentrum. Dermed er det nærliggende at Folkeopplysningen utfordrer allmennhetens syn på å spise dyr *i liten grad*.

De fleste skeptikerne kan tenke at dyrevelferden er god, siden de får et grundig resonnementet fra en naturvitenskapelig disiplin. Det filosofiske grunnlaget for å bli vegetarianer, kan derimot være mindre overbevisende, siden de logiske og naturvitenskapelige premissene mangler i intervjuet og i resten av programmet. I tillegg ble argumentasjonen presentert med en politisk, fremfor en beskrivende, dimensjon gjennom en dyreverner, og noen skeptikere kan savne en mindre ladet beskrivelse som problematiserer kjøtt. Videre forteller psykologien at mennesker reagerer negativt på døde dyr, og dette vil være troverdig i seg selv, men følelser vil sjeldent være et moralsk kompass for skeptikerne. Sammenlagt er det lite naturvitenskap i dyresegmentet som helhet, og det presenteres ingen realfaglige eller underbygde argumenter som antyder at kjøtt er problematisk.

Skeptikere ønsker å gå inn i diskusjonen med et åpent sinn. Hvis de mener at god dyrevelferd legitimerer kjøttkonsum, åpner Folkeopplysningen for at de kan spise kjøtt. Hvis de anser drapet på dyret som et betydelig onde, vil enkelte kanskje reflektere videre over sitt forhold til kjøtt.

Vegetarianere får kanskje et mer positivt syn på dyrevelferden, siden etologen presenterer den som fullstendig uproblematisk og begrunner dette godt. Samtidig sitter mange av dem på kunnskaper som taler for en mer nyansert fremstilling av husdyrholdet. Vegetarianerne får støtte i filosofens intervju, og de følger trolig premissene. Dermed vil det etiske resonnementet støtte deres syn. Den psykologiske reaksjonen på slakt er mulig å ta til inntekt for vegetarianernes sak, og dette kan muligens forsterke deres syn på at det er galt å drepe dyr.

Etologens presentasjon av dyrevelferden er dermed det som utfordrer vegetarianernes eksisterende syn i størst grad. Slik kan mange vegetarianere revurdere sitt standpunkt hvis de mener god dyrevelferd er det viktigste å ivareta. Drapet på dyrene blir likevel ikke legitimert i programmet. Derfor kan vegetarismen opprettholdes blant dem som mener at det er galt å drepe dyr, eller hvis etologen var lite troverdig. Vi kan derfor si at Folkeopplysningen utfordrer vegetarianernes syn på å spise dyr *i noen grad*.

4.2.4 Hvordan vektet Folkeopplysningen mennesker og dyrs interesser?

Gjennom denne diskusjonen skulle Folkeopplysningen undersøke kjøttets konsekvenser for dyrene. Derfor er det interessant å se hvordan programmet vektet menneskers interesser av å spise kjøtt og dyrenes interesser av å leve lengre og bedre.

Dyrenes interesser får flest belegg i etologens utgreiing, siden hun peker på en lang rekke av behov som man bør møte for dyrene. Hun presenterer også dyrenes interesser med en tydelig forankring i vitenskapen, og dermed blir det troverdig at dyr faktisk har reelle behov. Dyrene får en egenverdi som vi bør streve for å møte og i praksis blir dette gjort. Samtidig brukes dyrenes møtte interesser til å innfri menneskers interesse av å spise kjøtt, og dette går på bekostning av dyrenes andre interesse om å leve et lengre liv. På en måte kan dette leses som et slags kompromiss: Dyrenes interesser av å leve gode liv blir møtt av mennesker, og dermed kan dyrenes interesse av å leve byttes inn mot menneskers interesse av å spise kjøtt. Slik utgjør dette et samarbeid mellom mennesker og dyr hvor mennesker gir dyrene noe godt og dermed kan ta et gode tilbake. Denne posisjonen møter altså dyrenes interesser på halvveien, mens menneskenes interesser blir innfridd.

Filosofen fremsetter perspektivet som veier dyrenes interesse tyngst, siden han sier at det er galt å drepe dyr og at dyrene bør ha bedre liv i landbruket. Samtidig blir dette bare påstått – først gjennom ett belegg som hevder at dyr bør leve, og deretter ett belegg som hevder at dyrene bør leve bedre. Dette er velkjente standpunkt fra vegetarianere, men påstandene blir ikke begrunnet i flere belegg og utfordrer neppe den rådende oppfatningen om dyrs moralske status. Dyrenes interesser vies altså et helt intervju, men i intervjuet og programmet som helhet får dyrenes ukompromitterte sak bare to korte belegg. Videre blir menneskers interesser av å spise kjøtt utfordret gjennom filosofens budskap. Likevel blir grunnlaget for å reforhandle den ganske tynt begrunnet både kvantitativt og kvalitativt.

Psykologen beskriver menneskers opplevelse av slakting og kjøtt, og interessene til mennesker og dyr adresseres ikke direkte. Likevel viser dette at slakting kan skape et ubehag hos mennesker, og dermed kan våre instinktive reaksjoner rette oppmerksomhet til dyrenes interesser. Dette er likevel veldig implisitt, og det er ikke sikkert at intervjuet oppfattes som mer enn noen psykologisk forklaring på kjendisenes ønske om anonymisering. Menneskenes interesser blir heller ikke adressert siden intervjuet bare beskriver noen psykologiske realiteter. Vi kan likevel ane et veldig antroposentrisk perspektiv, siden dette fokuserer eksklusivt på menneskers opplevelse av å spise kjøtt, og utelater av dyrenes perspektiv i å bli

kjøtt. Dermed vil verken dyr eller menneskers interesser vektes direkte, men det favoriserer likevel å vurdere kjøttspørsmålet fra toppen av hierarkiet.

Vi ser at dyrenes interesser utbroderes tydeligst av etologen, men dette brukes samtidig for å legitimere at menneskers interesser kan kompromittere noen av dyrenes. Hos filosofen får dyrene to korte belegg på «deres egne premisser», og psykologen vektet ikke dyrenes opplevelse når slakt skal behandles. Menneskenes interesser vektes derimot med en troverdig, realfaglig drøfting som samtidig bruker dyrenes interesser for å støtte sin sak. Når menneskenes interesser står på spill hos filosofen, møter de lite motstand, og psykologen lar menneskene å vurdere spørsmålet fra sitt eget perspektiv.

Det blir tydelig at menneskers interesse får mye vekt og lite motstand. Dyrenes interesser blir best representert i en drøfting som forteller at livskvaliteten deres er god nok og at dyrene kan dø. Dette skjer altså på tross av at programmet skal undersøke kjøttets konsekvenser for dyrene. Videre kan dette gjøre det enklere for publikum å tenke mindre på dyrene gjennom programmets drøftinger og i kjøttspørsmålet generelt. Samtidig åpner dette også for at menneskenes interesser lever i harmoni med dyrenes, og dagens samfunnsmoral utfordres i liten grad.

Her prøver jeg ikke å kritisere Folkeopplysningens fremstilling, og den er ikke nødvendigvis uredelig. Det kan være gode grunner til å spise kjøtt og at «menneskers interesser» har den sterkeste saken. Likevel har fokuset på dyrene hovedsakelig gått gjennom menneskenes perspektiv, og det ble ikke fremsatt noen belegg som utdyper dyrs moralske status eller et eventuelt forbedringspotensial for dyrenes livskvalitet i kjøttproduksjonen.

4.2.5 Avsluttende drøfting om argumentasjonen i Folkeopplysningen

Det finnes utallige måter å diskutere om det er moralsk riktig å spise dyr, og Folkeopplysningen kan selvsagt ikke innfri alle ønsker. Likevel er det påfallende at et det bare presenteres ett realfaglig perspektiv i et program som typisk har en grundig og positivistisk tilnærming til samfunnsfenomener. Dette blir ekstra underfundig når det eneste realfaglige grunnlaget kommer fra en organisasjon som kan ha et ønske om å fremheve de gode siden ved dyrevelferden og spille ned de dårlige. Perspektivet fra Animalia trenger ikke være problematisk, men fra et retorisk ståsted hadde fremstillingen virket mer pålitelig med en forsker uten tilknytning til næringslivet, siden mange er kritiske til betalt forskning. Et alternativ kunne også være at landbrukets etolog ble supplert med en realist fra en dyrevernsorganisasjon. Ett enkelt realfaglig perspektiv med interesser er en ganske annen

fremgangsmåte enn de bruker når de vurderer kjøttets helse- og klimakonsekvenser. I disse delene baserer seg på dokumentasjon og store studier fremfor en beskrivelse av forholdsregler.

Det filosofiske perspektivet er også mulig å oppfatte som mindre nøytralt, siden Moen har et tydelig standpunkt. Det blir selvfølgelig vanskelig å argumentere for vegetarisme uten å oppfattes som en dyreverner. Folkeopplysningen kunne likevel skapt en mindre ladet fremstilling. For eksempel er det mulig å intervjuer filosof som ikke tok et aktivt standpunkt men redegjorde for de mest anerkjente resonnementene fra hver side. Et annet alternativ er å intervjuer to filosofer med hvert sitt perspektiv.

Dermed vil både det etologiske og filosofiske perspektivet favorisere hvert sitt standpunkt i debatten. På den ene siden kan det være et spennende grep å kontrastere én kjøttpositiv og én kjøttnegativ posisjon siden dette på mange måter er en interessekamp. På den andre siden bryter dette med den vitenskapelige og uavhengige tilnærmingen de vanligvis har, og det er sannsynligvis gjennomførbart å trekke inn realfaglige og logiske saksforhold fra begge sider uten å inkludere landbruket eller dyrevernere.

Psykologen diskuterer kjøttspørsmålet med utgangspunkt i at slaktingen er det potensielt problematiske. Dette utelater altså hele dyrets livsløp frem til avlivningen. På den ene siden er det fornuftig med en diskusjon om det prinsipielle ved å drepe dyr, siden de allerede har redegjort for dyrevelferden. På den andre siden skaper dette et endelig inntrykk av at dyrevelferden i Norge er god nok, og dermed er det bare drapet som gjenstår å diskuteres.

Da blir det også interessant at drapet ikke ses fra dyrets perspektiv, men heller beskriver menneskenes ubehag. Psykologen sier på ingen måte at følelsene skal være vårt moralske kompass, men likevel blir diskusjonens siste innspill at noen får dårlig samvittighet når de tenker på dyrene de spiser. Dette supplerer ikke publikum med noen tydelige moralske retningslinjer, og videre *kan* dette åpne for at man kan spise kjøtt hvis man er komfortabel med det selv.

Det er interessant at dette er første gang Folkeopplysningen ikke tar et standpunkt i et spørsmål de behandler. De har grundige og nyanserte forklaringer på kjøttets konsekvenser for helse og klima, mens dyredelen behandles etter en annerledes og kanskje lavere standard. Diskusjonene er forholdsvis korte, lite nøytrale og ganske unyanserte. Dette tyder på at Folkeopplysningen gjør lite for å skape en utdypende vitenskapelig gjennomgang av temaet, og det blir lite som utfordrer synet på å spise dyr blant både allmennheten, skeptikerne og vegetarianerne.

4.3 Kronikkene

4.3.1 Hjeltnes' retoriske situasjon

Dagen etter Folkeopplysningens kjøttepisode publiseres kronikken «Redd for slakt» på NRK Ytring (Vedlegg 7.2). Denne er skrevet av TV-personligheten Arne Hjeltnes og handler kort sagt om at vår frykt for slakt stammer fra vår avstand til matproduksjonen. Argumentasjonens øverste påstand er «(Me må nærare kjøtproduksjonen.)» Dette utgjør ikke en direkte oppfordring til å spise kjøtt, men den fremmer likevel at kjøttproduksjonen er uproblematisk hvis vi ser nærmere på den. Av denne grunn mener jeg at kronikken også argumenterer for at kjøtt er moralsk greit.

Påtrengende problem

Hjeltnes tar utgangspunkt i at en rekke kjendiser ønsket å bli anonymisert etter de slaktet og spiste en sau på Folkeopplysningen. Samtidig er kronikken ikke motivert av slaktesaken alene. Den adresserer også at enkelte i samfunnet stiller spørsmålstegn ved om vi bør spise kjøtt. Hjeltnes tolker dette som at avstanden til matproduksjonen har satt oss i et moralsk villrede, og han mener at vi vil beroliges hvis vi ser nærmere på kjøttets opphav. Hans hovedanliggende er altså ikke at kjendiser ville sladdes fra slaktingen, men at det har oppstått forestillinger om at kjøtt kan være problematisk.

Det kan være flere problemer som kronikken prøver å løse. En mulighet er å oppmuntre personer som spiser kjøtt og føler seg utsatt under slike diskusjoner. den styrke posisjonen til personer som spiser kjøtt og føler seg angrepet. Dette vil likevel ikke løse problemet som gjør at denne kronikken må eksistere, og dette problemet er at folk vurderer å spise mindre kjøtt.

Det påtrengende problemet kan vi definere slik:

Faktiske forhold: Det finnes en moralsk usikkerhet rundt å spise kjøtt.

Interesse: Hjeltnes ønsker å vise at kjøttproduksjon er uproblematisk og at denne usikkerheten bunner i irrasjonelle grunner skapt av kulturen.

Publikum

Det retoriske publikummet er de som er tilbøyelige til å bli påvirket og kan være med på å løse problemet. I dette tilfellet opphører problemet hvis publikum tenker positivt om kjøtt. Dermed blir det retoriske publikummet alle som synes kjøtt er problematisk.

Fleksitarianere

Det har blitt gjort flere spørreundersøkelser om kjøttforbruk i årene før kronikken, og det generelle mønstret tyder på at rundt 30 prosent av nordmenn er interessert i å spise mindre av dette (Holm 2018). I tillegg lanserte OsloMet en rapport om nordmenns faktiske og ønskede spisevaner to måneder etter denne debatten. Av den grunn kan vi anta at den vil være noenlunde representativ for norske holdninger til kjøtt i dette tidsrommet. Rapporten viser at gruppen som vil kutte ned på kjøtt består av flere kvinner enn menn, flere yngre enn eldre og flere i storbyene enn i resten av landet (Bugge og Alfnes 2018, 1). Dette vil utgjøre en del av Hjeltnes' retoriske publikum, siden problemet kan dempes om de endrer sine holdninger.

Disse kan vi kalle *fleksitarianere*. Fleksitarianer-begrepet ble popularisert i årene før debatten, og i 2016 kåret Språkrådet dette til det årets fjerde viktigste ord i artikkelen «Årets ord» (2016). Ordet spiller på en blanding av vegetarianer og fleksibel, og det beskriver en person velger bort kjøtt, fisk, egg og melk innimellom eller nokså ofte. Noen synes kanskje at man ikke trenger et eget ord for noen spiser mindre kjøtt enn før. I tillegg kan det være mange i denne gruppen som ikke vil identifisere seg selv som fleksitarianer. Likevel blir den løpende teksten mer leservennlig om vi kaller dem dette, siden vi unngår mange lange setningskonstruksjoner med formuleringer som «personer som ønsker å spise mindre kjøtt».

OsloMet-rapporten viste for øvrig at helsemessige grunner var hovedårsaken til at folk ønsket å spise mindre kjøtt, mens klimahensyn var andre viktigste motivasjon og dyrevelferd den tredje (Bugge og Alfnes 2018, 40). I det kommende vil jeg likevel ta utgangspunkt i at fleksitarianerne er motivert av hensynet til dyrene. Dette gjør jeg fordi analysen min har dette som diskusjonens tyngdepunkt, og det blir for omfattende å gjøre en grundig drøfting av helse-, klima og dyremotivasjoner på hver topos. Når topoi om helse og klima dukker opp, skal jeg likevel behandle disse og se hvordan de er relevante for gruppen.

Vegetarianere

Vegetarianere blir et retorisk publikum siden de bør innse at kjøtt er uproblematisk for å løse det påtrengende problemet. Det kan være mange grunner til å unngå kjøtt, for eksempel religion, sykdom, økonomi eller smakspreferanser. På grunn av oppgavens og analysemateriallets avgrensning vil jeg igjen rette oppmerksomheten mot de såkalte «etiske

vegetarianerne», altså de som mener det er galt å spise kjøtt av hensyn til dyrene. Helse- og klimapoiene vil bli diskutert, men på grunn av oppgavens mål vil jeg hovedsakelig ta utgangspunkt et engasjement for dyr.

Hjeltnes' får to grupper i sitt retoriske publikum:

- Fleksitarianere: personer som spiser eller ønsker å spise mindre kjøtt.
- Vegetarianere: personer som ikke spiser kjøtt.

Føringer

Folkeopplysningen

Folkeopplysningen er kronikkens umiddelbare foranledning og legger derfor noen føringer. Selv om vi analyserte på dyredelen, er det gunstig å redegjøre kort for helse- og klimadelen av programmet. Dette utgjør en viktig felles erfaring, og topoi om helse og klima opptrer i kronikken. For ordens skyld skal jeg trekke inn relevante forhold rundt helse og klima i samme avsnitt for å samle disse føringene på ett sted.

Først og fremst legger Folkeopplysningen et vitenskapelig bakteppe på diskusjonen. Debatten tar utgangspunkt i et vitenskapsprogram, og dermed har noen lesere sett Folkeopplysningen og kan huske flere av programmets elementer. Dette kan bety at noen er interessert i vitenskap og forventer en viss andel av empiriske eller logiske tankemåter. Samtidig vil de færreste ha en fullstendig oversikt over vitenskapen på dette feltet, og et svært lite mindretall er skolert i hva som utgjør en logisk gyldig slutning. Den vitenskapelige føringen kan likevel foreskrive en viss andel logosargumenter og troverdige fakta.

Helsemessig erklærte Folkeopplysningen at kjøtt hadde noen dokumenterte, men marginale risikoer tilknyttet hjerte- og karsykdommer og enkelte krefttyper. Dermed ble kjøtt forholdsvis renvasket, og dette begrenser neppe Hjeltnes' budskap. Samtidig *kan* det være sunt å spise mer plantebasert selv om kjøtt er ufarlig, og flere viktige stemmer i samfunnet oppfordrer til å spise mindre kjøtt. For eksempel anbefaler Helsedirektoratet 500 gram rødt og bearbeidet kjøtt i uka, mens vi sannsynligvis spiser dobbelt så mye (Helsedirektoratet 2018, 10 og 17). Blant fleksitarianerne er personlig helse den vanligste motivasjonen til å spise mindre kjøtt, og 71 prosent nevner dette som en viktig grunn (Bugge og Alfnes 2018, 40). Dermed vil et kjøttkutt for helsa friste mange fleksitarianere selv om Folkeopplysningen frikjenner kjøttets helsekonsekvenser med sin sterke, vitenskapelige etos.

Klimamessig viste Folkeopplysningen at tre sektorer har vesentlig større utslipp enn jordbruket. Dette var «transport», «olje/gass» og «industri». Likevel presiserte de at kutt i

rødt kjøtt var det beste privatpersoner kunne gjøre for klima etter å fly og kjøre mindre. Kjøttets forholdsvis høye klimaavtrykk er også noe som gjentas jevnlig i det offentlige rom, og mange medier skrev om FNs klimapanel sin rapport i 2017 som oppfordret til et kutt i kjøtt (Torgersen 2018) (Fjellberg 2018). Dermed kan dette så tvil om at Hjeltnes fremmer et klimavennlig standpunkt. En føring blir dermed at han bør være bevisst på hvordan han snakker om klimaeffektene ved kjøtt. 35 prosent av fleksitarianerne vil i utgangspunktet spise mindre kjøtt av klimahensyn (Bugge og Alfnes 2018, 40), og vegetarianere uttrykker oftere bekymring for miljøkonsekvensene av maten sin (Ruby et al. 2013, 340).

Segmentet om dyr og moral inkluderte samtalen med etologen, samtalen med filosofen og kjendisenes slaktning med en tilhørende psykologisk analyse. Etologen friskmeldte norsk dyrevelferd ved å peke på at dyrs naturlige behov blir møtt. Dette legger neppe begrensninger på Hjeltnes' budskap og gir ham heller en realfaglig troverdighet. Samtidig finnes det personer i Norge som mener dyrevelferden er for dårlig: Filosofen i programmets neste segment hevder dette, og media kan tidvis presentere Mattilsynet som avdekker vannskjøtsel og dyrevernere som sier at dyrene lever under lave standarder. Selv om Folkeopplysningen antyder at dyrevelferden er god, kan man altså regne med at det finnes fleksitarianere og vegetarianere som er skeptiske til dette. Dette vil legge visse føringer hva man kan si om dagens dyrevelferd, og publikums tvil bør muligens adresseres, spesielt hvis man vil treffe vegetarianerne som er særlig opptatt av dyr.

Filosof Ole Martin Moen argumenterte for at det er moralsk galt å spise kjøtt. Det finnes filosofer som spiser kjøtt og som mener at det er moralsk riktig, for eksempel fordi dyrene ikke ville levd uten kjøttproduksjonen. Likevel er det ingen i programmet som argumenterer mot Moen på et moralfilosofisk grunnlag, og derfor kan dette svekke Hjeltnes logiske og moralske troverdighet. En føring vil dermed bli en viss forventning om at debatten bør inneholde noen logiske eller moralske argumenter.

Etter slaktingen sier psykologen at jo nærmere man er et offer, desto mer føler vi med det. I tillegg forteller han at folk vil spise mindre kjøtt om de ser bilder av dyrene på pakkene. En føring kan dermed bli at man bør unngå nærgående beskrivelser av dyrene og deres livsløp. Medfølelsen for dyrene finner man blant alle i publikummet, men vil gjelde vegetarianerne i størst grad (Ruby et al. 2013, 340).

Psykologi og kulturelle forestillinger

Som nevnt finnes det en del psykologisk forskning om å spise kjøtt og å avstå fra kjøtt (Rosenfeld 2018) (Loughnan, Bastian og Haslam, 2014). Mye av dette er mest relevant hvis

man kan identifisere deltakernes kognitive tankeprosesser, men én liste vil være fruktbar fordi den omhandler begrunnelser i den virkelige verden (Piazza et al. 2015, 126).

«De fire n-ene» (*Four Ns of Justification*) refererer til fire argumenter som er svært utbredt blant altetere, og det er dokumentert at disse effektivt beroliger en eventuell ambivalens rundt kjøttkonsum (Piazza et al. 2015, 115, min oversettelse). «De fire n-ene» er «natural», «normal», «necessary» og «nice». Kjøtt er *naturlig* fordi mennesker er altetere, det er *normalt* fordi alle gjør det, det er *nødvendig* i et fullverdig kosthold og det smaker *nydelig* (Piazza et al. 2015, 115, min oversettelse). Dermed kan vi anta at argumentasjonen vil fungere overbevisende hvis Hjeltnes bruker flere av «n-ene», særlig mot fleksitarianerne, siden de spiser kjøtt og kan være mer tiltrukket disse argumentene.

Forestillingen om «det naturlige» ved å spise kjøtt finner vi flere spor av i andre psykologiske undersøkelser: De fleste mennesker mener at vi har en naturlig posisjon over dyr som rettferdiggjør at vi spiser dem (Hodson og Earle 2018, 75). Dermed kan en henvisning til disse naturgitte sammenhengene være appellerende, særlig blant fleksitarianerne siden de spiser kjøtt.

Forestillingen om «det normale» finner vi mange spor av i kulturen. 96 prosent av nordmenn spiser kjøtt, og det kan være betryggende å tenke på at «alle gjør det». I tillegg er det lovlig, og selv lov og moral kan være to separate størrelser, gir dette trolig en viss legitimitet til praksisen. Det vil altså være enkelt å finne støtte for sitt altetende syn i samfunnet, mens mange vegetarianere rapporterer at det byr på sosiale utfordringer når man ikke spiser kjøtt (MacInnis og Hodson 2017, 721). Dermed vil «det normale» ha en viss overbevisningskraft, særlig for fleksitarianerne som identifiserer seg mer med kjøttnormen.

Forestillingen om «det nødvendige» er veldig viktig. Mange mener at kjøtt er nødvendig i et kosthold og er redd for helsekonsekvensene ved å spise mindre kjøtt (Corrin og Papadopoulos 2017, 40) (de Boer, Schösler og Aiking 2017, 387). Dermed kan en appell til det nødvendige ved kjøtt stå sterkt, særlig blant fleksitarianerne, men i mindre grad blant vegetarianerne som sannsynligvis mener at de lever forsvarlige liv.

Forestillingen om «det nydelige» er veldig tiltalende. Faktisk er smaken den vanligste begrunnelsen altetere oppgir når de skal fortelle hvorfor de spiser kjøtt (Lea og Worsley 2003, 507). Dette betyr ikke at altetere mener at dette er det beste argumentet, men det er likevel en viktig verdi med overbevisende effekt.

Psykologi og kultur

Som nevnt mener de fleste mennesker at dyr har moralsk status som de blant annet baserer på dyrenes bevissthet, evne til å føle smerte og likhet med mennesker (Bilewicz, Imhoff og Drogoz 2011, 202) (Bratanova, Loughnan og Bastian 2011, 193). Hvis vi tenker på et dyr som et «matdyr», svekkes disse faktorene betraktelig (Bratanova, Loughnan og Bastian 2011, 193). Dette tyder på at det er en fordel å snakke om matdyr frem våre generelle holdninger til dyr. Dette kan treffe fleksitarianere, siden de spiser kjøtt. Samtidig tildeler vegetarianere en sterkere moralsk status til dyr, og referanser til matdyr vil trolig ha en mindre effekt blant dem.

Mange europeere har mer tillit til kjøtt fra eget hjemland (Furnols et al. 2011, 443) (Dransfield et al. 2005, 61). Nordmenn har også svært høy tillit til landbruket og våre politiske institusjoner, og dermed kan det være en mulighet å spille på etosen til norsk landbruk. I tillegg foretrekker folk å høre at kjøttet kommer fra dyr som har vært utendørs (Anderson og Barret 2016, 2-3).

Generelt kan vegetarianere fremstå hakket vanskeligere å overbevise. De er mer opptatt av dyrevelferd enn fleksitarianere og langt mer enn altere (De Backer og Hudders 2015, 68). I tillegg preges personligheten deres oftere av liberale og anti-hierarkiske verdier (Pfeiler og Egloff 2018, 246) (Hodson og Earle 2018, 75). Dermed kan det kanskje være en fordel med maktkritiske vinklinger på temaet.

Vegetarianere tillegger dyr moralsk relevante egenskaper i større grad enn fleksitarianere og i enda større grad enn altetere (De Backer og Hudders 2015, 68). I tillegg knytter de kjøttproduktet og det levende dyret sterkere sammen enn andre (Kunst og Haugestad 2018, 356) (Kunst og Hohle 2016, 758) (Testoni et al. 2017, 378). Vegetarianere som har begynt å spise kjøtt igjen, har oftest begrunnet dette med at livsstilen var plagsom, upraktisk og kostbar (Menzies og Sheeshka 2012, 163). Dermed kan det være muligheter for å forme argumenter som setter søkelyset på de ubehagelige aspektene.

I årene før kronikken fremstår det stadig mer populært å velge kjøttfritt i Norge. Blant annet ser vi at flere politiske partier tar til ordet for å minske kjøttkonsumet, det kommer nye vegetariske alternativer til dagligvarebutikkene og en rekke internasjonale kjendiser annonserer at de har blitt vegetarianere eller veganere (Martinsen og Noor 2017) (Dalseg 2016) (Krantz 2016). I tillegg viste OsloMet-undersøkelsen at flere ønsker å spise mindre kjøtt, og da særlig unge, urbane mennesker. Derfor kan en del nordmenn sitte med en forestilling om at det er «trendy» å bli fleksitarianer eller vegetarianer. Det er selvfølgelig lett å se for seg miljøer hvor et kjøttkutt vil møte sosiale represalier, men denne bevegelsen kan ha et slags momentum som legger visse føringer. For eksempel er det mulig at Hjeltnes

fremstår bakstreversk for både flekstiarianerne og vegetarianerne, siden de ofte lever i urbane miljøer med sosial støtte for sitt syn.

Innledende etos

Arne Hjeltnes er en godt kjent person i norsk offentlighet, spesielt grunnet sin rolle som programleder for «Gutta på tur». Her utforsket de villmark i Norge og utlandet, og en sentral del av programmet var å fange sin egen mat. De gikk mange sesonger, hadde høye seertall og fikk flere priser (*Wikipedia*, s.v. «Gutta på tur», lest 18. april 2019). Dette antyder at Hjeltnes er en folkekjær person, og trolig har han en viss tillit blant store deler av det retoriske publikummet.

Ellers har Hjeltnes bodd på Voss og mange vet at han prater vossamål. I tillegg skriver han på nynorsk, og disse elementene kan tilføre assosiasjoner til Distrikts-Norge – eller i det minste en avstand til storbyene. Gjennom dette temaet fremstår han som en representant for «folket» eller det sunne bondevettet. Selv om Hjeltnes ikke er bonde, hyller han på mange måter bonden, og når han står på deres side, står han med en gruppe som har en sterk, kulturell posisjon.

I kronikken underskriver han med titlene «norsk matentusiast, næringslivsmann og TV-personlighet». Dette kan utvide nedslagsfeltet til hans etos, siden det supplerer den rurale etosen med urbane yrker. Han har altså et mangfold av erfaringer fra media, naturen, næringslivet og distriktene, og dette øker trolig hans troverdighet.

4.3.2 Hjeltnes' spesifikke topoi

I Arne Hjeltnes' 30 argumenter har vi identifisert 43 spesifikke topos-opptredener. Fra toposgruppene er det 23 samfunnsmessige topos-opptredener, 12 er idealer, 7 handler om landbruket og 1 topos er helsemessig.

Spesifikk topos	Verdi	Antall
Samfunn		
<i>Moderne matkultur</i>	-----	13
<i>Norge</i>	++++	4
<i>USA</i>	---	3
<i>Dyrevernere</i>	--	2
<i>Tradisjon</i>	+	1

Ideal		
<i>Det naturlige</i>	+++++	5
<i>Dyrevelferd</i>	++	2
<i>Matglede</i>	++	2
<i>Det klimavennlige</i>	++	2
<i>Det økonomisk gunstige</i>	+	1
Landbruket		
<i>Saueproduksjon</i>	+++	3
<i>Jakt og fiske</i>	+++	3
<i>Bønder og produsenter</i>	+	1
Helse		
<i>Ernæring</i>	+	1

Det er én topos som har klart flest forekomster, og det er *moderne matkultur* med sine negative vurderinger.

4.3.3 Bergs retoriske situasjon

Journalist og forfatter Alf Berg svarer Arne Hjeltnes neste dag med kronikken «Ja til mer sex og mindre slakt» (Vedlegg 7.3). Denne publiseres også på NRK Ytring og NRK Nyheters Facebook-side. Kort sagt prøver kronikken å avvise Hjeltnes' argumentasjon samtidig som den fremmer et kritisk syn på kjøttproduksjonen. Argumentasjonens øverste påstand er «(Vi bør spise mindre kjøtt.)»

Påtrengende problem

Arne Hjeltnes har skrevet en engasjerende kronikk som ble lest og delt av mange. Dette skaper et problem for Berg som mener at vi bør spise mindre kjøtt, særlig av hensyn til dyr og miljøet.

Dermed får Berg følgende påtrengende problem.

Faktiske forhold: Hjeltnes har skrevet en populær kronikk som erklærer slakt og kjøtt som uproblematisk.

Interesse: Berg ønsker å avvise Hjeltnes' argumentasjon og overbevise publikum at man bør kutte ned på kjøttforbruket av hensyn til dyr og miljø.

Publikum

Berg vil overbevise leserne om at de bør spise mindre kjøtt, og derfor blir det retoriske publikumet *altetere* siden de ønsker å spise kjøtt som før. I den følgende drøftingen skal vi tenke at de er åpen for å endre mening basert på hensynet til dyrene, siden diskusjonens tyngdepunkt og oppgavens avgrensning er rettet mot dette stridspunktet. Samtidig skal vi drøfte helse- og klimapoi når de opptrer.

Alteterne er forholdsvis komfortable med sitt kjøttkonsum, enten fordi de har tenkt lite over problematikken rundt å spise kjøtt, eller fordi de har tenkt over dette og landet på at det er greit. Som nevnt ønsker rundt 30 prosent av befolkningen å spise mindre kjøtt eller unngå det helt (Holm 2018). Dette betyr at rundt 70 prosent av befolkningen ønsker å videreføre sitt nåværende kjøttforbruk. Bergs retoriske publikum er dermed betraktelig større enn Hjeltnes sitt. Det kan også nevnes at denne gruppen vil bestå av flere menn enn kvinner, flere eldre enn yngre. I tillegg vil personer fra landlige strøk være overrepresentert sammenlignet med personer fra urbane områder.

Føringer

En av de sterkeste føringene kommer fra Hjeltnes' kronikk, siden Berg må forholde seg til hans argumenter når skriver et motsvar. *Alteterne* vil være enig i mye av det Hjeltnes sier, og når Berg behandler samme topoi som Hjeltnes, kan det bli relevant å drøfte de to forståelsene av samme tema mot hverandre. Videre kan det bli det lettere for *alteterne* å avfeie Bergs argumentasjon hvis han ikke behandler Hjeltnes' sentrale argumenter.

Folkeopplysningen

Siden debatten springer ut av Folkeopplysningen, legger det noen føringer på situasjonen. Programmet og Berg har trolig noe overlappende publikum, og de kan huske noen av Folkeopplysningens viktigste poenger.

I Folkeopplysningen ble kjøtt erklært ufarlig fra et helseperspektiv. I tillegg ble det presisert at kjøtt inneholder mange viktige næringsstoffer, noe som gjør et kosthold med kjøtt både sunt og praktisk. Dette betyr at helsefordeler kan bli et vanskelig argument å bruke hvis Berg ønsker vitenskapelig troverdighet. Undersøkelser viser også at mange er bekymret for at et redusert kjøttinntak er usunt eller krever mye kunnskap om ernæring (Corrin og Papadopoulos 2017, 40) (de Boer, Schösler og Aiking 2017, 387), og dette kan minske gjennomslagskraften for Bergs budskap.

Klimamessig ble landbruket vurdert som mindre problematisk enn mange andre deler av næringslivet. Samtidig ble et kutt i rødt kjøtt vurdert som det beste en privatperson kan gjøre for klima etter å fly og kjøre mindre. Det virker derfor vanskelig å gjøre kjøtt til den store synderen i klimaspørsmålet, selv om man kan vektlegge at kjøtt ble anerkjent som delvis problematisk.

I programmets drøfting om dyr møtte vi først etologen som forklarte hvordan kyllingproduksjonen imøtekommer dyrenes naturlige behov. Dette kan gjøre det vanskeligere å hevde at dyrevelferden er dårlig.

Folkeopplysningens filosof hevdet at det er problematisk å spise kjøtt prinsipielt. Siden Berg og filosofen har lignende sympatier, kan dette tilføre Berg en viss logisk kredibilitet, som vil være viktig for mange i det retoriske publikummet. I tillegg vil de fleste altetere sannsynligvis være mer åpen for Berg pragmatiske løsning med mindre kjøtt (Corrin og Papadopoulos 2017, 40).

Kjendisene ville ikke stå for at de slaktet og spiste kjøtt i frykt for represalier fra publikum. Man kan tolke dette som at det har blitt mindre akseptert å spise kjøtt i samfunnet, men man kan også tolke det som at dyrevernerne har blitt mer aggressive. Dermed vil noen altetere tenke at Berg tilhører en moraliserende og usympatisk gruppe.

Psykologi og kultur

I tillegg finner vi noen føringer fra kulturen hvor teksten opptrer. Igjen er det relevant å trekke inn nordmenns tillit til landbruket, (NTB 2018a) og politiske institusjoner (Kleven 2016, 13). Forbrukere foretrekker ofte kjøtt fra eget land hjemland (Furnols et al. 2011, 443) (Dransfield et al. 2005, 61), og Hjeltnes la mye vekt på den positive toposen *Norge*. Dermed vil etosen til norsk kjøtt være en viktig føring når Berg skal overbevise alteterne.

Og selv om mange liker dyr, vil de fleste si at det ikke er en motsetning mellom å avle opp dyr og være glad i dyr. Dette kan man i alle fall anta siden 96 prosent av befolkningen ikke er vegetarianere. Den generelle oppfatningen er nok at man kan spise dyr, så lenge man gir dem gode liv. Dermed kan en føring bli å sannsynliggjøre at dyr ikke har gode liv eller at dyredrap er problematisk uansett.

«De fire n-ene» er også relevant i Bergs retoriske situasjon. Svært mange personer mener kjøtt kan spises fordi det er *naturlig, normalt, nødvendig* og *nydelig* (Piazza et al. 2015, 115, min oversettelse). Selv en strålende argumentasjonsrekke kan komme til kort hvis mottakerens personlige grunner ikke blir adressert. Dermed vil det være hensiktsmessig å adressere så mange av disse «n-ene» som mulig for å overbevise alteterne.

Som nevnt tildeler mennesker en lavere moralsk status til matdyr enn øvrige dyr (Bratanova, Loughnan og Bastian 2011, 193). «Matdyr» blir ansett som mindre komplekse enn andre dyr, og dette gjelder særlig i situasjoner som omhandler kjøttspising (Bilewicz, Imhoff og Drogosz 2011, 202) (Bratanova, Loughnan og Bastian 2011, 193). Dermed kan noen altetere være delvis lukket for å oppjustere rettighetene til dyr når diskusjonen handler om mat og matdyr.

De vanligste barrierene for å innta en vegetarisk diett er vane, nytelse ved kjøtt, helsebekymringer, troen på at maten er vanskelig å lage, manglende kostholdskunnskap og tanken om at et plantebasert kosthold er uforenelig med sentrale deler av ens identitet (Corrin og Papadopoulou 2017, 40) (de Boer, Schösler og Aiking 2017, 387) (Pohjolainen, Vinnari og Jokinen 2015, 1150). I tillegg finnes barrierer som at mat uten kjøtt ikke er mettende og sosiale faktorer som å bo med altetere, dra på restaurant og være middagsgjest (de Boer, Schösler og Aiking 2017, 387) (Gallimore 2015, 7). Selv om kronikken ikke handler om å bli vegetarianer, kan flere av disse faktorene gjelde ved å redusere kjøttinntaket. Det er ikke mulig å adressere alt i en kronikk, men det hjelper kanskje å adressere noen utbredte reservasjoner blant alteterne.

Innledende etos

Forfatteren Alf Berg er ikke et kjent navn i norsk offentlighet. I motsetning til Hjeltnes har han ingen oppbygd troverdighet som han kan spille på. Dette trenger ikke være ødeleggende og kan gi ham en del handlingsrom. Samtidig er det mulig at publikum identifiserer han som en dyreverner, og da vil noen sannsynligvis oppfatte på han som dømmende (MacInnis og Hodson 2017, 721).

Yrkestitlene under kronikken spiller også inn på hans etos. Her signerer han som «Journalist og forfatter», og dette kan dra tankene i retning «urbane yrker» eller eventuelt yrker som er upraktiske og uten kontakt med matproduksjonen. Slik fremstår han muligens som en «naiv byfyr» som er dratt med av trender. Dette skaper en slags motsetning til Hjeltnes' folkelige og mer distriktsvennlige etos. Dermed kan alteterne være skeptisk til at en person uten tilknytning til landbruket skal forklare at kjøtt er problematisk.

Som journalist vil noen tenke at han har en del kunnskap om samfunnsforhold, og dette kan være relevant med det vitenskapelige bakteppet. Samtidig er han ingen fagperson, verken når det kommer til landbruket, dyr, etikk eller lignende, og det kan kanskje svekke eller utligne journalist-etosen. En føring blir dermed å vise tilstrekkelig kunnskap om temaet.

4.3.4 Bergs spesifikke topoi

I Bergs kronikk har vi identifisert 25 topos-opptredener fra 17 argumenter. 12 er fra toposgruppen *landbruket*, 9 fra toposgruppen *idealer* og 4 er samfunnsmessige.

Spesifikk topos	Verdi	Antall
Landbruket		
<i>Bønder og produsenter</i>	-----	11
<i>Saueproduksjonen</i>	-	1
Ideal		
<i>Det naturlige</i>	+++	3
<i>Dyrevelferd</i>	++	2
<i>Ikkevold</i>	++	2
<i>Det klimavennlige</i>	++	2
Samfunn		
<i>Tradisjon</i>	----	3
<i>Moderne matkultur</i>	+	1

Her er det én topos som er spesielt fremtredende, og det er landbrukstoposen *bønder og produsenter* med 11 negative vurderinger.

4.3.5 Videreførte topoi

Nå har vi sett hvilke spesifikke topoi som opptrer i hver kronikk. I det følgende skal vi studere topoiene som ble videreført fra Hjeltnes til Bergs kronikk, hvordan de vektet ulikt, hvilke topoi Berg ikke adresserte og hvilke nye topoi Berg introduserte. Dette kan vise hvordan de samme topoiene blir behandlet ulikt, hvilke Berg overser og hvilke ytterligere saksforhold som Berg gjør relevante.

Hjeltnes' mest brukte topos er *moderne matkultur*, som han hadde tretten negative karakteristikk av. Denne toposen viderefører Berg én gang med positiv vurdering. Kvantitativt har vi en svært ujevn vektning av denne toposen, og verdivurderingen er ulik. Dette viser at Hjeltnes synes spørsmålet om kjøtt særlig handler om at samfunnet har mistet kontakten med landbruket. For Berg er dette ikke et spørsmål om samfunnsform, og andre topoi spiller en større rolle for å forklare kjøttskepsisen. På det kvalitative planet mener

Hjeltnes at forbrukerne trenger å se nærmere på landbruket, gjenoppfriske at kjøtt kommer fra dyr og bli komfortable med denne sammenhengen. Berg svarer at vi har blitt skeptiske til slakt fordi kulturen er på vei mot en ny og bedre moral. Sett sammen antyder dette ett kritisk og ett optimistisk syn på dagens samfunn.

I Hjeltnes' retoriske situasjon innebærer dette en slags psykologisk forklaring hvor befolkningen har blitt sosialisert inn i feilaktige forestillinger grunnet manglende nærhet til dyr og landbruket.

Hjeltnes' fleksitarianere kan være åpen for at avstanden til matproduksjonen har gitt dem et unormalt forhold til kjøtt. De fleste av dem har i utgangspunktet stor tillit til landbruket, og dermed bør deres manglende kunnskap om kjøttproduksjonen ikke gå i bøndenes disfavør. Slik kan denne psykologiske forklaringen skape en «oppvåkning» for en stolt og selvbevisst kjøttspiser: Tidligere sympatiserte fleksitarianeren med dyrevernerne, men hen manglet kunnskap om temaet, og nå tar hen et selvstendig valg hvor man eier sammenhengen mellom kjøttet og dets animalske opphav. Likevel kolliderer dette med mange fleksitarianere faktiske motivasjon: De vil spise mindre kjøtt fordi avstanden til dyrene ikke legitimerer at vi kan fortsette å spise dem. Dermed avviser de kanskje at de har blitt sosialisert inn i en naturveik matkultur, men heller har tatt et velbegrunnet standpunkt. Like sannsynlig kan det være at det er majoriteten og Hjeltnes som er indoktrinert i en gammeldags og kjøttpositiv kultur. Et viktig poeng er også at Folkeopplysningens psykolog pekte på at fysisk og mental nærhet til dyrene vil gjøre oss mindre tilbøyelige til å spise kjøtt, og dette står i strid med Hjeltnes' viktigste topos. De som husker dette, kan dermed være kritiske til at Hjeltnes' hovedargument siden vitenskapen utfordrer dette.

Vegetarianere kan beveges av innholdet i moderne matkultur, siden det inneholder en tydelig kritikk av folks holdning til kjøtt. Her illustreres det at kulturen går i feil retning, og dermed kan denne patosappellen engasjere dem. Samtidig fordrer argumentene at de må vie sin tillit til kjøttproduksjonen, og det kan bli problematisk for vegetarianerne, som oftere er skeptisk til deres behandling av dyrene. En annen nærliggende innvending er at mange vegetarianere spiste kjøtt tidligere, før de innså at avstanden til dyrene ikke legitimerer å drepe dem. I følge Folkeopplysningens psykolog spiser folk *mer* kjøtt på grunn av avstanden til landbruket, og dette kan være en forestilling mange vegetarianere også sitter med. Derfor kan Hjeltnes' viktigste argument skurre for flere av dem. I tillegg vil det trolig ha begrenset effekt når Hjeltnes minner vegetarianere på at kjøtt kommer fra dyr, og at dette er en sammenheng vi må huske. Vegetarianere assosierer oftere kjøttet med sitt animalske opphav,

så de tenker neppe at de har glemt dette (Kunst og Haugestad 2018, 356) (Testoni et al. 2017, 378).

Hjeltnes' viktigste topos om *moderne matkultur* er nok bare delvis tilpasset sitt retoriske publikum. Argumentene kan være overbevisende for fleksitarianere siden de ofte bor i byer og kan være ydmyke overfor landbruket og sin manglende kunnskap om det. Samtidig kan dette være mindre tilpasset fleksitarianerne som er dypere investert i de moralske grunnene for å spise mindre kjøtt. Toposen vil treffe vegetarianerne som oppildnes av at samfunnet må forbedres i en mer naturnær retning, men finne mindre gjenklang blant dem som mener at nærhet vil vise at dyrene trenger flere rettigheter. De trenger heller ikke minnes på at kjøtt kommer fra dyr, og deres tillit til kjøttproduksjonen er trolig langt svakere.

Den moderne matkulturen var langt mindre viktig for Berg. Han korrigerer likevel Hjeltnes og sa at samfunnet ikke har glemt at kjøtt kommer fra dyr, men begynner å innse de problematiske sidene ved kjøttproduksjon. Han spiller på Hjeltnes hjertesukk om at det er rart at folk heller vil se sex enn slakt på TV og svarer at dette er et tegn på en positiv utvikling. I Bergs retoriske situasjon skal dette optimistiske synet på matkulturen hjelpe publikum til å innse at de bør spise mindre kjøtt.

Bergs altetere kan overbevises hvis de tenker at den kjøttkritiske utviklingen er fornuftig og at matdyr bør få en større rolle i vårt moralske fellesskap. Likevel er det nok sannsynlig at flertallet vil avvise dette synet. Tilliten til landbruket er sannsynligvis sterkere enn tilliten til dyrevernernes prosjekt. Altetere er ofte skeptisk til personer som appellerer til vårt moralske ansvar for dyr (MacInnis og Hodson 2017, 721), og dermed kan Bergs etos som «moraliserende byfyr» også stå svakere enn Hjeltnes' distrikts-etos. I tillegg mener Berg at folks ubehag ved å se slakt er et tegn på at vi bør spise mindre kjøtt, men denne logikken kan virke lite relevant for mange altetere, siden de er mer komfortable med kjøtt og slakt enn fleksitarianere og vegetarianere.

Isolert sett vil denne toposen neppe overbevise mange altetere, men optimismen kan gi et bevegende supplement til den øvrige argumentasjonen. I Bergs argumentasjon er dette uansett en lite fremtredende topos, så den potensielt sviktende overbevisningskraften er neppe helt ødeleggende.

Hjeltnes har fire og Berg har tre positive forekomster av idealet *det naturlige*. Dette er altså et ganske viktig og verdsatt tema hos begge. Ved å sette denne toposen gjør Hjeltnes diskusjonen til et spørsmål om at kjøtt er naturlig å produsere og konsumere. Ved å møte Hjeltnes på denne toposen styrker Berg oppmerksomheten mot hva som er naturlig, samtidig

som han retter oppmerksomheten mot de unaturlige aspektene ved kjøttproduksjonen. Kvalitativt ser Hjeltnes på landbruket som en del av naturens sammenhenger, og for ham er naturen en gave som vi kan høste av. Bergs naturlighet innebærer å ta avstand fra industrialiseringen og overproduksjonen av kjøtt. Deres positive innstilling til det naturlige spriker to ulike veier hvor ett syn tenker på slakt som noe naturgitt og positivt, og ett syn ser på kjøttproduksjon som noe kulturskapt og negativt.

I Hjeltnes' retoriske situasjon gjøres kjøtt og kjøttproduksjon til noe som er naturlig, og derfor bør det være uproblematisk.

Blant Hjeltnes' flekstiarianerne kan toposen om det naturlige virke særlig godt. Her gjør Hjeltnes kjøttproduksjonen til en selvsagt del av naturen og menneskenes liv. Som nevnt er «de fire n-ene» blant de mest brukte og overbevisende argumentene for altetere, og en av disse «n-ene» var at kjøttkonsum er *naturlig* for mennesket som omnivorer. Siden flekstiarianerne fortsatt spiser kjøtt, er det grunn til å tro at dette har god effekt. Det vitenskapelige bakteppet kan også hjelpe, siden naturens prinsipper er viktig for mange. Det er spesielt nærliggende å se toposen i sammenheng med evolusjonen. Hvis mennesker behandler kroppen naturlig, er det ofte bedre for oss. En bevissthet om evolusjonens spor i mennesker kan øke vår livskvalitet, siden det belyser våre behov som fysisk aktivitet, seksuell tilfredstillelse, materiell trygghet og et veloverveid kosthold. Slik blir kjøtt essensielt for mennesket og beholder sin sterke posisjon blant mange fleksitarianere. Den mest nærliggende innvendingen kan vi også finne i vitenskapen. Fra et vitenskapelig ståsted skal mennesket overskride naturen for å utvikle et bedre samfunn, og derfor trenger man et vitenskapelig grunnlag for at «det naturlige» er nødvendig. Siden verken Hjeltnes eller Folkeopplysningen presenterer opplysninger som tilsier at kjøtt er uunnværlig, kan dette falle i dårlig jord hos noen vitenskapsinteresserte fleksitarianere.

Vegetarianere kan ønske å leve naturnært, særlig hvis de tenker at mennesker bør følge sitt evolusjonshistoriske kosthold. De fleste vegetarianere har likevel spist kjøtt tidligere i livet (Hirschler 2011, 156) (Beardsworth og Keil 1991, 19), og derfor har mange tenkt at kjøttspising var naturlig, men slått fra seg dette.

Det naturlige virker trolig godt på mange fleksitarianere siden dette har en dokumentert effekt. Kjøttets nødvendighet blir likevel ikke bevist og vil kanskje være mindre appellerende blant enkelte. Det naturlige kan være et interessant poeng for vegetarianere som vil leve naturlige liv, men de fleste ser neppe til naturtilstanden for moralsk veiledning.

I Bergs retoriske situasjon skal de unaturlige aspektene ved kjøttproduksjonen overbevise alteterne om å spise mindre kjøtt.

Berg sier at industriell kjøttproduksjon er unaturlig, blant annet fordi det er mennesker som avler frem dyrene, ikke naturen selv, og fordi vi overproduserer svin og sau. Slik tilbakevises Hjeltnes' poeng, og dette kan potensielt overbevise altetere som mener at industrialiseringen av kjøttproduksjonen har gått for langt fra det naturlige. Beleggene berører ikke dyrenes potensielle lidelse direkte, og da er det nærliggende å se dette som en kapitalismekritikk hvor økonomiske hensyn overkjører naturen. Noen altetere kan tenke at kapitalismens krav om effektivisering har gått på bekostning av dyr og miljø. Dermed er dette kanskje best tilpasset venstreorienterte eller samfunnskritiske altetere.

Det umoralske fremstår samtidig som at menneskene har tatt over naturens rolle i å avle frem dyr til mat. Med et vitenskapelig bakteppe behøver dette ikke være problematisk, siden dette er typisk vitenskap og fremskritt. Selv om vi overproduserer kjøtt og styrer naturen på en «unaturlig» måte kan det være dyrevennlig og praktisk samtidig. Når Berg heller ikke adresserer at kjøtt er naturlig for mennesker, vil noen kunne avvise ham på dette grunnlaget. Mange altetere vil også være nye til kjøttdebatten, og det konkrete grunnlaget for at dyreholdet er unaturlig blir lite utgreid her og i den øvrige kronikken.

Bergs imøtegåelse av *det naturlige* vil sannsynligvis ha begrenset effekt. På den ene siden retter argumentene seg mot samfunnskritiske altetere som mener at kjøttproduksjon har blitt for industrialisert. På den andre siden mener mange alteterne at kjøtt er naturlig, og Berg tilbakeviser ikke alteterne naturlige behov.

Hjeltnes og Berg har to positive opptredener av toposen *dyrevelferd*. På tross av debattens tema settes denne toposen forholdsvis sjeldent. Selv om begge er positive til dyrevelferd, har de også motsatte konklusjoner: På det mest åpenbare nivået er forskjellen at Hjeltnes mener slakt og dyrevelferd er forenelig, mens Berg mener at idealet om dyrevelferd må medføre mindre slakt. I tillegg regner Hjeltnes dyrevelferden som god i landbruket, og Berg regner dyrevelferden som dårlig.

Hjeltnes peker på at sauene har gode liv i den norske naturen og at slaktemetodene våre er dyrevennlige. Dette skal videre vise at kjøtt er uproblematisk.

Fleksitarianerne kan beveges av at dyrene lever og dør under gode forhold. Dette underbygger Folkeopplysningens legitimering av dyrevelferden, og Hjeltnes' rurale etos kan også styrke utsagnenes troverdighet. I tillegg hjelper det trolig at han trekker inn et matdyr som eksempel, siden det oppleves lettere å møte ens moralske forpliktelser til mindre kompliserte dyr. Videre kan det være gunstig at han viser til norske dyr og dyr som går utendørs (Furnols et al. 2011, 443) (Dransfield et al. 2005, 61) (Anderson og Barret 2016, 1-

3). Folkeopplysningen hadde likevel en filosof som både påstå at dyrene ikke har det bra og at det var problematisk å spise dyr prinsipielt. Det kan altså virke dårligere blant fleksitarianere som er spesielt interessert i det moralske perspektivet ved å drepe dyr eller kjenner til kritikkverdige trekk landbruket.

Mange vegetarianere er hovedsakelig motivert av at dyrene har det godt mens de lever, og dermed kan noen overbevises, særlig når dyrevelferden forsikres gjennom etosen til Hjeltnes og Folkeopplysningens etolog. Samtidig vil mange vegetarianere avvise argumentene siden de ikke behandler at det er prinsipielt galt å drepe dyr. Hjeltnes mangler også beviser på at dyrene har det godt, siden han bare hevder at sauene og slaktedyrene har det bra.

Dyrevelferd er viktig for det retoriske publikummet, og med hjelp fra sin etos og etologens utgreiing passer dette særlig for fleksitarianerne og vegetarianerne som er mer bekymret for dyrenes livskvalitet enn deres død. Samtidig kan Hjeltnes få mindre støtte blant fleksitarianere og vegetarianere hvis de bekymrer seg for de øvrige dyrene i matproduksjonen eller kjenner til problematiske forhold fra sauenes øvrige liv. Vegetarianere kan også avvise ham fordi han ikke adresserer at det er prinsipielt er galt å drepe dyr.

Ved å appellere til dyrevelferd ønsker Berg å vise at man bør spise mindre kjøtt. I argumentene sier han at grisene utsettes for smertefull gassing før de slaktes. I tillegg antyder han at kuer har det ubehagelig på bås og at slakterienes praksiser skjules av en god grunn.

For alteterne kan disse argumentene være virkningsfulle, siden de inneholder både patos- og logosaspekter. Det er sannsynligvis bred enighet om at dyr skal ha det bra, både på gården og på slakteriet. Mange alteterne kan også tenke at dyr har behov som ikke møtes på bås eller under «smertefull gassing». Argumentene om dyrevelferd kan altså være effektive, og problemet kan heller bli at de får for lite plass. Samtidig kan det være mange alteter som tenker at Hjeltnes og Folkeopplysningens etolog snakker med større innsikt enn en urban «journalist og forfatter». Når Berg i tillegg bruker få eksempler, kan dette styrke det negative inntrykket av at han ikke er en fagperson, men en aktivist uten kontakt med den faktiske matproduksjonen. Det kan videre bli vanskelig å oppleve den moralske relevansen når han utelukkende snakker om «matdyr» fremfor våre generelle holdninger til dyr.

Oppsummert vil den korte bevisførselen om *dyrevelferden* trolig overbevise de mest dyreinteresserte alteterne. De må være tilbøyelige til å «krisemaksimere» med de få holdepunktene de har, kjenne flere problematiske saksforhold eller ha kunnskap om dyrs behov. Hans etos får hard konkurranse, og lite beviser kan svekke hans sak.

Idealtoposen *det klimavennlige* fremtrer positivt to ganger hos begge. Kvantitativt er det et synlig, men ikke svært belyst tema. Hjeltnes viser at han delvis vil gjøre dette til et spørsmål om klima, og Berg er villig i å møte ham på dette. Igjen er det klimavennlige noe begge verdsetter på tross av ulike konklusjoner. Kvalitativt mener Hjeltnes at saueproduksjonen er bærekraftig og at kjøtt mer miljøvennlig enn en bolle på en bensinstasjon, mens Berg beskriver kjøttproduksjonen som miljøfarlig. Samtidig utdyper ingen av dem hva som er klimaeffektene ved de ulike standpunktene. Dermed antar de trolig at publikum allerede har informasjon om kjøttproduksjonens klimaavtrykk. Ett syn peker altså på kjøttproduksjon som miljøvennlig, mens det andre tenker på kjøttproduksjon som miljøfarlig.

I Hjeltnes' retoriske situasjonen skal publikum altså skjønne at kjøtt er uproblematisk fordi det gjør lite skade på klima – kanskje særlig hvis det er norsk.

Mange fleksitarianere er interesserte i å leve mer klimavennlig (Bugge og Alfnes 2018, 40) og derfor kan det være appellerende at han friskmelder norsk kjøtt. Samtidig sier fleksitarianerne at de vil *kutte* kjøtt på grunn av klimahensyn, og dermed kan de sitte på gode grunner til at kjøtt er skadelig for miljøet. Folkeopplysningen pekte også på problematiske miljøaspekter ved kjøttproduksjonen, og mange medier har skrevet om det tidligere. Når Hjeltnes påstår at kjøtt er klimavennlig uten bevis, kan påstandene komme til kort hos mange flekstarianere.

Vegetarianere bryr seg ofte om miljøet, og derfor kan Hjeltnes' påstander være overbevisende hvis de har samme forhåndskunnskaper som han. Likevel vil vegetarianernes engasjement for klima og dyr sannsynligvis innebære at kjøttkutt bør være en del av klimakampen, siden en del forskning antyder dette. Derfor er det liten grunn til å tro at dette overbeviser mange av dem.

Det klimavennlige kan overbevise flekstarianerne som tenker norsk kjøtt er klimavennlig. Vanskeligere blir det å overbevise fleksitarianerne som er ekstra interesserte i å minimere sitt klimaavtrykk, og i følge OsloMet-rapporten er omkring en tredjedel av dem i utgangspunktet motivert av dette. De fleste vegetarianere er spesielt investert i klimaaspektet ved maten sin, og derfor vil denne toposen neppe treffe mange i det retoriske publikummet.

Bergs kaller kjøttbransjen miljøfiendtlig, og basert på dette skal publikum forstå at man bør spise mindre kjøtt.

Mange altetere bryr seg om klima, og hvis de føler en forpliktelse til å ta klimavennlige forbrukervalg, kan et kutt i kjøtt virke appellerende. Generelt er altetere mer åpen for å kutte kjøtt av hensyn til klima fremfor hensyn til dyr (Gallimore 2015, 7). Berg belyser likevel ikke hvorfor kjøtt er dårlig for miljøet og antar at dette er godt kjent for

leserne, for eksempel via Folkeopplysningen eller andre medier. Dermed kan vi tenke at denne toposen treffer best blant altetere som har kunnskap om kjøttets klimaavtrykk, og samtidig mener at klima er såpass viktig at de er villig til å forandre kostholdet sitt. Andre altetere vil være skeptiske til å kutte i kjøtt grunnet klima, og gode begrunnelser finner de for eksempel i Folkeopplysningen som antydte at politiske løsninger har langt større effekt enn forbrukerbaserte. Andre grunner kan være manglende engasjement for klima eller at en personlig kostholdsending blir for virkningsløst eller radikalt.

Argumentet om *det klimavennlige* vil trolig virke overbevisende på altetere som allerede tenker at kjøtt er skadelig for klima og føler for å engasjere seg ytterligere. Det vil derimot virke dårligere på altetere som antatte forkunnskaper om klimakonsekvenser, eller de som mener at et kjøttkutt ikke er effektivt nok til at det er verdt offeret.

Hjeltnes presenterer *saueproduksjon* positivt tre ganger, mens Berg presenterer det negativt én gang. Kvalitativt står Hjeltnes' saueproduksjon sammen med topoi om norsk natur og dyrevelferd, mens Berg kritiserer saueproduksjonen for å være et unaturlig fenomen skapt av mennesker. Dette gir oss én positiv og én negativ oppfatning av å produsere sau.

I Hjeltnes' retoriske situasjon skal saueproduksjonen bidra til å demonstrere hvorfor kjøtt er uproblematisk.

Fleksitarianerne kan omfavne dette argumentet, særlig fordi det trekker inn at dyrene er norske og at de går utendørs, og dette er egenskaper med en dokumentert, tiltalende effekt (Furnols et al. 2011, 443) (Dransfield et al. 2005, 61) (Anderson og Barret 2016, 1-3). Det kan også trekke opp at han snakker om et spesifikt matdyr fremfor publikums holdninger til dyr generelt. Om noen skulle være skeptiske til denne toposen, kan de mene at saueproduksjonen ikke er representativ for norsk kjøttproduksjon eller mene at saueproduksjonen ikke er så rosenrød som han fremstiller den.

Vegetarianerne kan bli overbevist av dette argumentet hvis de synes det er viktigere at dyrene lever gode liv fremfor at de lever lenge. Andre vegetarianere kan for eksempel mene at det er prinsipielt feil å drepe dyr, at sauer ikke representerer kjøttproduksjonen eller at saueproduksjonen har problematiske aspekter som ikke blir belyst.

Svært mange av fleksitarianerne kan bli beveget av argumentene om *saueproduksjon*, siden det spiller på positive assosiasjoner knyttet til matkonsum, nasjonalfølelse og dyrevelferd. Vegetarianere kan også bli beveget gitt at de er mer opptatt av dyrenes livskvalitet enn lengden på livene deres. Argumentet vil derimot støte fra seg fleksitarianerne

og vegetarianerne som veier dyrs moralske status tyngre eller sitter på forhåndskunnskaper om dyrevelferden i saueproduksjonen spesielt eller kjøttproduksjonen generelt.

I Bergs retoriske situasjon peker han på at saueproduksjonen ikke er naturlig fordi den styres av mennesker. Helt konkret skriver Berg: «Det er ikke naturen som har plassert en million sauer i norsk utmark.» Dette er litt vagt, men jeg tolker det som at menneskene kontrollerer hvordan sauene produseres og lever, og derfor er saueproduksjonen ikke naturlig.

For alteterne kan dette virke overbevisende hvis deres ideal er at kjøttproduksjonen bør foregå mer organisk hvor sauene får leve naturlig på egne premisser. Siden den konkrete setningen likevel er litt vag, vil den trolig finne best oppslutning altetere med spesielt naturnære idealer. Argumentet fungerer nok dårligere på altetere som ønsker en kjøttproduksjon som er mer håndterlig og forutsigbar. Et flertall vil sannsynligvis mene at praktiske kompromisser er tillatelig, spesielt når det gjelder matdyr. Samtidig innebærer dette bare én kort topos-opptreden, så den manglende effektiviteten gjør ikke nødvendigvis mye skade.

Hjeltnes bruker landbrukstoposen *bønder og produsenter* positivt én gang, mens dette er Bergs nest mest brukte topos med elleve negative opptredener. Kvantitativt ser Hjeltnes lite på aktørene i kjøttproduksjonen eksplisitt, mens de er et av Bergs viktigste skyteskiver. Kvalitativt adresserer Hjeltnes at vi tradisjonelt er bønder og fiskere, mens Berg trekker tankene i retning av en stor, skummel og kapitalistisk trussel ved å referere til «industriell kjøttproduksjon», «Nortura» og «kjøttbransjen». Dermed kan vi si at Hjeltnes trekker inn bonden på tunet, mens Berg kritiserer bedriftene og deres uetiske praksis. Vi får altså et lite, positivt blick på bonden og ett svært kritisk syn på produsentene.

I Hjeltnes' retoriske situasjon gjøres kjøtt uproblematisk fordi nordmenn har en lang historie som bønder og fiskere.

Fleksitarianere kan like argumentet fordi det spiller på vår tillit til landbruket og bønders viktigste rolle. Dette vil være mindre gripende for fleksitarianere som er kritiske til kjøttproduksjonen.

Vegetarianere kan se verdien av landbruket og åpne seg for kjøtt når han trekker inn denne viktige institusjonen. Mer sannsynlig er det likevel at mange vil avvise dette fordi de har mindre tillit til kjøttproduksjonens dyrehold.

Appellen til å tenke på *bønder og produsenter* vil trolig overbevise mange fleksitarianere siden de oftere verdsetter landbruket og deres bidrag til menneskenes samfunn. Flere vegetarianere vil trolig avvise dette på grunn av sin skepsis til

kjøttproduksjonen. En formildende omstendighet er likevel at Hjeltnes legger lite vekt på dette.

I Bergs retoriske situasjon blir *bønder og produsenter* hans viktigste topos. Han løfter blikket fra den konkrete bonden og ser på maskineriet over kjøttproduksjonen.

Igjen vil alteterne kunne omfavne argumentasjonen lettere hvis de er samfunns- eller kapitalismekritiske. Berg antyder særlig at «kjøttindustrien» sitt profittjag er viktigere enn konsekvensene for dyr og miljø. Han peker på at de rosmaler bransjen med reklamer og ignorerer underskriftskampanjer. Likevel inneholder beleggene først og fremst negative adjektiv og oppfordringer til mer ærlighet, og det gjøres lite for å bygge ned landbrukets troverdighet med logos. Dermed vil det være en fordel om tilliten til landbruket og våre institusjoner allerede var svak, men dette gjelder nok de færreste alteterne. Bergs forholdsvis svake etos vil trolig ha problemer når det konkurrerer med landbrukets etos. Vi kan altså se at hans viktigste topos er lite tilpasset sitt retoriske publikum.

I innledningen har Hjeltnes én positiv topos-opptreden om kjøttets rolle i vår *tradisjon*, mens Berg serverer tre negative beskrivelser av tradisjoner. Hjeltnes har dette mer som en detalj, mens det blir gitt en større og mer patos-fylt rolle hos Berg. Kvalitativt sier Hjeltnes av kjøttproduksjon er en del av vår tradisjon, og Berg svarer på dette i en lengre passasje hvor han vrir det tradisjonelle idealet til å bli et gammeldags ideal. Berg kritiserer Hjeltnes for å være en reaksjonær gubbe og tilskriver ham et ønske om å få kvinner tilbake på kjøkkenet. Avsnittet er trolig ment humoristisk, men er likevel et slags personangrep som baserer seg på Hjeltnes' bruk av tradisjonsargumentet. Denne toposen antyder en stor verdiforskjell: Hjeltnes er villig til å bruke vår felles kulturhistorie til støtte for sin sak, mens Berg mener tradisjoner hindrer moralsk utvikling. Her har Hjeltnes et samfunnsideal som peker bakover i tid, mens Berg får et samfunnsideal som peker fremover.

I Hjeltnes' retoriske situasjon skal vår *tradisjon* bidra til å vise at kjøtt er uproblematisk.

Fleksitarianerne kan overbevises i den grad de oppfatter kjøtttradisjonen som legitim, og det gjør nok mange av dem. Tradisjoner er ofte ønskelige i et samfunn gitt at de har gode nok begrunnelser, og det prøver Hjeltnes å gi oss i resten av kronikken. Delvis berører dette også n-en «normal», altså at kjøttkonsum er greit fordi alle gjør det og alltid har gjort det. I diskusjoner om kjøtt vil «det normale» ofte virke veldig overbevisende. Samtidig kan toposen avvises av de mer vitenskapelig orienterte alteterne, siden «det normale» ikke forteller oss om noe faktisk er moralsk.

Vegetarianere kan ønske å følge tradisjoner og være «normale». De som vender tilbake til å spise kjøtt, oppgir at det vegetariske livet var plagsomt og upraktisk. Det plagsomme og upraktiske kan ha en sosial dimensjon, og dermed kan et ønske om å tre tilbake til fellesskapet overbevise dem. Samtidig har mange av dem et sterkt engasjement for dyrenes rettigheter, og på grunn av dette kan de kanskje trekke paralleller til andre tradisjoner som har inneholdt diskriminering. De har også tatt et aktivt valg om å trosse «det normale» da de kuttet ut kjøtt, så dette er et poeng de tenker på og avviser jevnlig.

Oppsummert vil henvisningen til *tradisjoner* trolig treffe mange fleksitarianere – med et lite unntak av de som er særlig opptatt av logiske resonnementer. Det kan likevel være et greit supplement til den øvrige argumentasjonen, siden han legger lite vekt på dette og utdyper det med logos-baserte resonnementer senere. Mange vegetarianere kan innse at deres normbrudd er sosialt plagsomt, mens de mest dyreorienterte vegetarianerne skiller normal og moral.

I Bergs retoriske situasjon blir *tradisjon* en moralsk bremsekloss, og dette skal hjelpe publikum å innse at de bør spise mindre kjøtt.

Alteterne kan omfavne kritikken av tradisjon, blant annet fordi det tilbakeviser at det «normale» av «de fire n-ene». Mange altetere begrunner kjøttkonsumet sitt med at alle gjør det og alltid har gjort det, men når Berg viser at tradisjoner ikke er et gode i seg selv, vil det korrigere denne vanlige oppfatningen. Igjen vil dette appellere spesielt til samfunnskritiske altetere. Kvalitativt sier Berg at Hjeltnes er en reaksjonær gubbe som trolig ønsker å sende kvinner tilbake på kjøkkenet, undertrykke seksualitet og samle familien rundt slakting. Denne humoren kan også gjøre dem åpne og velvillige til Berg generelt. Likevel er denne karakteristikken langt unna Hjeltnes' faktiske meninger. Det kan bli vanskelig for mange altetere å tenke at tradisjonene knyttet kvinneundertrykkelse kan sammenlignes med tradisjonene tilknyttet landbruket, og dermed kan mange oppfatte disse beleggene som usaklige stråmenn.

4.3.6 Uadresserte topoi

De følgende topoiene blir etablert i Hjeltnes' kronikk, men de videreføres ikke av Berg. I denne delen skal vi se hvordan Hjeltnes' argumenter tar høyde for sitt publikum og sine føringer, og til slutt undersøker vi hvilken effekt det kan skape når Berg ikke adresserer disse topoiene.

Norge er Hjeltnes' fjerde mest brukte topos med fire positive forekomster, mens Berg ikke adresserer denne toposen og skaper et betydelig tomrom. Norges kjøttproduksjon har altså noen særtrekk som Hjeltnes gir en stor rolle i å forstå kjøttspørsmålet. Grunnene til at Berg ikke svarer på dette kan være mange. Kanskje var det på grunn av plassmangel, kanskje han ikke ville minne leserne på at de vanligvis har høy tillit til det norske landbruket, kanskje det var helt tilfeldig.

Fleksitarianerne har mye tillit til norsk landbruk og norske institusjoner. I tillegg er forbrukere mer vennlig innstilt til kjøtt fra eget hjemland. Dermed vil det trolig være effektivt når Hjeltnes forsikrer fleksitarianerne om at norsk kjøttproduksjon er pålitelig. Det særegne med Norges kjøttproduksjon blir likevel ikke understreket særlig konkret når han peker på norsk lam i norsk natur som møter norske slaktemetoder. Dermed kan enkelte fleksitarianere savne informasjon om hvordan Norge skiller seg fra andre land.

Vegetarianerne kan også tro at Norge er et bra land for dyrene, og dette er en potensielt god grunn til å endre mening. Toposen kan fungere dårligere blant vegetarianerne som er sterkt investert i det prinsipielle ved å drepe dyr eller har kunnskap om norsk landbruk som utfordrer Hjeltnes' lovprisning. Med lite konkrete holdepunkter kan de særnorske praksisene virke tynt begrunnet.

Argumentene om *Norge* vil trolig være godt tilpasset fleksitarianerne. Verre blir det å treffe fleksitarianerne og vegetarianerne som ønsker holdepunkter for at Norge faktisk er et annerledesland.

Når Berg ikke adresserer *Norge*, kan alteterne avvise ham på grunnlag av sin tillit til norsk kjøttproduksjon. Berg tar altså ikke høyde for at norske bønder gjør en spesielt god jobb for dyrene. Den manglende adresseringen kan gjøre mindre skade på Bergs argumentasjon hvis alteterne hans er kritiske til at Norge er et annerledesland, men det er nok et mindretall.

Samfunnstoposen *USA* bruker Hjeltnes med negativ ladning i tre belegg, mens Berg ikke besvarer dette stridspunktet. Kvalitativt kritiserer Hjeltnes den amerikanske kulturen sitt virkelighetsfjerne syn på kjøtt, og *USA* viser oss konsekvensene av større avstand mellom forbruker og produsent.

Fleksitarianerne kan bli overbevist hvis de frykter at nordmenns fortrolighet med landbruket skal forverre seg ytterligere. Argumentene kan trolig treffe ekstra godt hvis de ser på amerikanere som «dumme» eller hvis de mener at norsk matkultur er overlegen deres. *USA* utgjør dermed en tydelig kontrast til det mer «sunne bondevettet» vi har i Norge, og

frykten for å miste vår folkesjel kan treffe mange. På den andre siden kan argumentet treffe dårligere hvis man fortsatt mener at avstanden ikke er grunnen til kjøttsepsisen, slik Folkeopplysningens psykolog også påpekte.

Vegetarianerne kan frykte at de bidrar til en bevegelse mot amerikanske tilstander. Men igjen er det mange vegetarianere som ikke tenker at avstanden er problemet. De vet godt at kjøtt kommer fra dyr, men unngår det likevel. Dermed føler de seg neppe så blaserte som Hjeltnes fremstiller dem.

Toposen om *USA* kan trolig treffe en del fleksitarianere og noen vegetarianere – særlig hvis de er åpne for at kjøttsepsisen deres er en konsekvens av samfunnet fremfor bevisste valg. Mange fleksitarianere og vegetarianere mener likevel at de har et velbegrunnet valg og at det ikke er avstanden som er grunnen til at de er kritiske til kjøttbransjen.

Når Berg ikke adresserer toposen om *USA*, kan hans altetere tenke at Berg allerede er like avskåret fra virkeligheten som amerikanerne. Han mangler altså kunnskap om hvordan gårdsdrift praktiseres i Norge. Bergs altetere kan derimot bli uaffektert av denne utelatelsen hvis de mener at det ikke er avstanden eller matkulturen som gjør at folk kutter ned på kjøtt.

Jakt og fiske er Hjeltnes' femte mest brukte topos med tre positive forekomster og utgjør dermed et middels viktig perspektiv på kjøttspørsmålet. Denne toposen adresseres heller ikke av Berg. Ved å referere til *jakt og fiske* viser Hjeltnes at slakting under jakt og fiske er greit, og derfor er slakting i landbruket også greit.

Fleksitarianerne kan bli overbevist, siden de fleste nordmenn sannsynligvis har positive assosiasjoner til jakt og fiske. Dette trekker også tankene til det naturlige i «de fire enene»: Kjøttspising foregår i naturen, dermed er greit. Samtidig er det nærliggende å kritisere sammenligningen mellom slakt i naturen og slakt i landbruket, siden dette ikke tar høyde for forskjellen i dyrenes liv. Uansett om dyr i naturen har det bedre eller verre enn husdyr, innebærer kjøttproduksjon å sette dyr til verden, og noen fleksitarianere mener kanskje at dette skaper flere problematiske liv enn nødvendig.

Vegetarianere kan være åpne for å se naturens sammenhenger og ønske å gjenoppta sin naturlige plass i kretsløpet. Likevel spiser vegetarianere verken viltkjøtt eller fisk, og derfor vil det neppe være effektivt å henvise til «ukontroversielle» steder å slakte. De kan også reagere på sammenligningen siden den ekskluderer husdyrenes livssituasjon.

Jakt og fiske-argumentene kan treffe mange fleksitarianere, siden de ofte har positive assosiasjoner til fenomenet og gjerne ser kjøttkonsum som en del av naturen. Verre blir det å treffe fleksitarianere som mener sammenligningen mangler dyrenes liv i kjøttproduksjonen.

Noen vegetarianere kan være villige til å tre tilbake i næringskjeden, men de fleste vil sannsynligvis avvise sammenligningen, siden de ikke mener mennesker skal slakte i naturen.

Når Berg ikke adresserer *jakt og fiske*, er det potensielt problematisk siden det naturlige aspektet ved å spise kjøtt virker svært overbevisende på alteterne. Dette tomrommet lar altså en potensiell innvending henge i luften: nemlig at slakting må være greit i landbruket, siden slakting er greit i jakt og fiske. Dette tomrommet kan gjøre mindre skade hvis alteterne allerede tenker at natur og moral er to separate størrelser.

Toposen *dyrevernere* dukker opp to ganger med negativ ladning i Hjeltnes' kronikk, men blir heller ikke adressert av Berg. Kvalitativt serverer Hjeltnes noen syrlige og humoristiske karakteristikk av dyrevernere: I et argument sier han at det neste sannsynligvis blir at soppen kjenner smerte, og i et annet argument sier han at en bolle på bensinstasjon ikke er bedre for helsa og miljøet.

Dette kan virke effektivt på fleksitarianere som ikke ønsker å ha det virkelighetsfjerne stemplet som Hjeltnes truer dem med. Beleggene tilfører også teksten humor, noe som kan gjøre dem mer mottakelig for budskapet hans. Likevel tyder undersøkelser på at majoriteten er positivt innstilt til vegetarianere (Judge og Wilson 2018, 169), og dette gjelder sannsynligvis fleksitarianere i enda større grad. Enkelte fleksitarianere vil også kunne sympatisere eller identifisere seg med dyrevernere, og da er det også mulig at vitsene faller dårligere i smak.

Vegetarianerne kan se humoren i dette, og selv om vegetarianerne neppe relaterer til de virkelighetsfjerne karikaturene, kan Hjeltnes få en slags «kulhet» som gjør dem åpne for ham. På den andre siden rapporterer et overveldende flertall av vegetarianere at de opplever negativ sosial oppmerksomhet på grunn av sin vegetarisme (Rosenfeld og Burrow 2017, 84) (Twine 2014, 623). Derfor kan dette potensielt føles slitsomt å få gjentatt nok en gang. I tillegg kan vitsene virke lite treffende når han sier at de vil verne sopper eller bare spiser boller.

Toposen om *dyrevernere* er trolig best tilpasset fleksitarianere som har et negativt syn på dyrevernere eller har aversjoner mot å bli satt i bås. Vegetarianere vil neppe overbevises av argumentet spesifikt, men vitsene kan åpne dem mer for ham. Dårligere vil det trolig fungere blant fleksitarianere som identifiserer seg som dyrevernere og vegetarianere som føler seg krenket eller er lei av vegetarianervitser.

Når Berg ikke adresserer toposen *dyrevernere*, kan alteterne fortsette å tenke at denne gruppen er latterlige. Samtidig er det nærliggende at Berg personifiserer dyrevernere og

svarer for dem med sin kronikk. Slik har han mulighet til å tilbakevise Hjeltnes' karakteristikk, bevare deres stolthet og fremme deres faktiske agenda.

Hjeltnes trekker inn idealet *matglede* som en positiv topos i to argumenter. Matglede er dermed en relevant faktor for å spise kjøtt, og når Berg ikke adresserer dette, kan dette skape et tomrom. Kvalitativt sier Hjeltnes at den norske kjøttet er godt, rent og smakfullt.

Fleksitarianerne kan reagere positivt på appellen til matglede, siden det berører «det nydelige» fra «de fire n-ene». For mange reduserer denne begrunnelsen en ambivalensen ved å spise dyr, og er kanskje den vanligste grunnen til at folk spiser kjøtt (Lea og Worsley 2003, 505). Samtidig kan noen ha Folkeopplysningens filosof i bakhodet, og han mente at den lille smaksforskjellen mellom vegetarisk mat og kjøttmat var for liten til å forsvare det dyrene gikk gjennom. Dette kan være et godt poeng for de som er mest opptatt av dyrene.

Mange vegetarianere synes sannsynligvis at kjøtt smaker godt. Vegetarianere som ga opp livsstilen, sier at den var plagsom og upraktisk, og derfor kan kanskje Hjeltnes treffe noen vegetarianere, siden han frister med kjøttets behagelighet og tilgjengelighet. Likevel har de aller fleste vegetarianere spist kjøtt tidligere, og dermed vet de som oftest «hva de går glipp av». Dermed er det noen vegetarianere som sannsynligvis mener at den personlige gleden ikke legitimerer konsekvensene kjøttproduksjonen medfører.

Argumentene om *matglede* kan trolig treffe mange av fleksitarianerne siden smaksbegrunnelser ofte er appellerende. Andre fleksitarianere og vegetarianere vil avvise «det nydelige», for eksempel hvis de adapterte Folkeopplysningens moralfilosofiske tilnærming.

Det kan være problematisk at Berg ikke tilbakeviser verdien av *matglede*, siden dette er et poeng som er svært viktig for hans altetere. Dermed er det en fordel hvis hans altetere allerede har en slags utilitaristisk tilnærming til spørsmålet hvor dyrenes negative konsekvenser er større enn menneskenes positive konsekvenser. Det hjelper også hvis de tenker at vegetarisk mat smaker godt eller er enkelt å inkorporere i hverdagen.

Hjeltnes har én positiv topos om *ernæring* som en liten detalj i følgende setning: «[Ein bolle på ein bensinstasjon] er ikkje betre for helsa eller miljøet, (...)». Som de fleste topoi spiller det sannsynligvis på en etablert oppfatning, og her er oppfatningen at det er sunnere å spise kjøtt enn vegetarisk.

Mange fleksitarianerne mener et fullverdig kosthold bør innebære kjøtt. Ernæringsstoposen berører «det nødvendige» i «de fire n-ene», og derfor kan argumentet være

viktig, selv i dette korte tilfellet. I tillegg konkluderte Folkeopplysningen at det i hovedsak var fornuftig å spise kjøtt fra et helseperspektiv. Samtidig er personlig helse hovedmotivasjonen til å *kutte* kjøtt for svært mange fleksitarianere. Det kan være sunt å spise mindre kjøtt selv om kjøtt ikke er farlig, og dette tar Hjeltnes ikke høyde for i dette korte argumentet.

Mange vegetarianere vil være interessert i et sunt kosthold, og når Hjeltnes og Folkeopplysningen belyser gunstige aspekter ved kjøtt, kan mange revaluere sitt vegetariske standpunkt. Likevel utbroderer Hjeltnes ikke helsekonsekvensene ved mindre kjøtt, og da vil vegetarianernes forhåndskunnskaper om ernæring spille inn.

Ernæring kan være godt tilpasset fleksitarianere siden kjøtt gjerne oppleves nødvendig, og vegetarianere vil også være opptatt av helse og et sunt liv. Samtidig ønsker fleksitarianere å spise mindre kjøtt av helsegrunner, og den manglende bevisførselen kan gjøre begge gruppene tilbakeholdne.

Når Berg ikke adresserer *ernæring*, kan dette forsterke bildet om at et kjøttkutt vil ha negative helsekonsekvenser. Mange altetere er villige til å se kjøtt som nødvendig, og dette er sannsynligvis såpass viktig at mange vil avvise Berg. Alteterne som ikke trenger ernæringsargumenter, bør allerede tenke at det er mulig å leve et sunt liv med mindre kjøtt, men det kan være få.

Den siste av Hjeltnes' uadresserte topoi dukker opp én gang og inneholder en positiv holdning til *det økonomisk gunstige*. I dette belegget sier Hjeltnes at det flotte, norske lammekjøttet bør eksporteres ut i verden, og dette vil trolig føre til bedre velstand for landbruket.

Fleksitarianerne vil sannsynligvis at landbruket skal ha gode økonomiske vilkår, og dermed kan dette være et fint poeng. Med dette knyttes verdien av en sunn økonomi til å konsumere kjøtt. Andre fleksitarianere kan innvende at økonomiske motiver ikke passer i en moralsk diskusjon, eller at landbruket fortsatt kan eksistere med omlegginger i matproduksjonen, for eksempel med mer plantebasert drift.

De fleste vegetarianere vil trolig se verdien av en stabil økonomisk situasjon for bøndene. Samtidig handler argumentet hovedsakelig om eksportmulighetene for norsk kjøtt, og det er ikke så viktig når vegetarianerne ønsker at kjøttproduksjonen skal nedskaleres.

Idealet om *det økonomiske gunstige* kan være godt tilpasset fleksitarianere hvis de mener at landbruket trenger en sunn økonomi. Mange vegetarianere ser trolig verdien av en god og forutsigbar økonomi for befolkningen. På den andre siden kan fleksitarianere

innvende at landbruket bør fokusere mindre på kjøtt og mer på planter, og vegetarianere kan mene at kjøttproduksjonen ikke trenger ytterligere midler.

Selv om *det økonomiske gunstige* bare utgjør en detalj i Hjeltnes' kronikk, kan dette sees sammen med en generell skepsis til å skape problemer for landbruket. Alteterne tenker kanskje at Berg fremmer en posisjon som er vanskelig og bondefiendtlig. Samtidig gjør dette mindre skade hvis alteterne tenker at landbruket kan omlegges uten å ødelegges, eller hvis de mener at økonomiske hensyn ikke hører hjemme eller er viktige i en diskusjon om moral.

4.3.7 Introduserte topoi

Berg introduserer bare én topos som Hjeltnes ikke har etablert. Dette er idealet om *ikkevold* som får to positive forekomster. Hjeltnes skrev at det hadde blitt verre å slakte et dyr enn å ha sex på et reality-program, og med en ikkevoldelig undertone svarer Berg at Hjeltnes bør prøve å ha sex, så han kan innse at det er minst like gøy som å slakte. Berg kaller også kronikken «Ja til mer sex og mindre slakt» og spiller sannsynligvis på en hippie-slagord som «Make love, not war». Dette introduserer et nytt perspektiv hvor man heller bør trakte mot stimuli som ikke genererer harme.

Altetere vil sannsynligvis påføre dyr lite smerte, og dermed kan appellen til ikkevold treffe enkelte. Bildet av Hjeltnes som velger vekk slakt for å ha sex, kan være morsomt og åpne alteterne til hans perspektiv. Ved å sidestille sex og slakt er det nærliggende å tenke at Berg prøver å fremstille samfunnets verdier som hyklerske, siden dette belyser at sex er et større tabu enn å drepe et dyr. På den andre siden ligger budskapet om ikkevold litt skjult i sexvitsen og kan potensielt bli forstyrret av spetakkelet den skaper. I tillegg kan vitsens logikk virke merkelig når sex blir et alternativ til kjøtt, særlig hvis alteterne tenker at kjøtt er nødvendig. Vitsen kan også oppfattes som et usaklig personangrep som overspiller en liten detalj i Hjeltnes kronikk. Til slutt er det viktig å påpeke at mange altetere sannsynligvis mener dyrene lever og dør på under gode forhold, og dermed oppfattes ikke slakt som uempatisk i seg selv.

Oppsummert vil *ikkevold*-argumentene treffe best blant alteterne som er åpne for å se slakt som vold og som mener vitsene var morsomme. Likevel vil de fleste alteterne neppe se slakt som uempatisk, og dermed kan vitsen fremstå upresis eller ondsinnet.

4.3.8 I hvilken grad er Hjeltnes' argumentasjon tilpasset publikum?

For Hjeltnes var det noen trekk som gjentok seg for at argumentasjonen skulle løse det påtrengende problemet. Dette har jeg sammenfattet basert på de viktigste topoiene, føringene og tilbakevendende forutsetninger.

Tillit til landbruket og skepsis til forbrukersamfunnet

Hjeltnes spiller på matproduksjonens etos gjennom store deler av argumentasjonen. Dette skjer implisitt når det retoriske publikummet må se sin kjøttskepsis som en effekt av forbrukersamfunnet og samtidig revaluere sin posisjon grunnet landbrukets omdømme.

Fleksitarianere vier ofte sin tillit til landbruket. Likevel er det vanskelig å kvantifisere hvor mange fleksitarianere som vil tro at de har blitt sosialisert inn i forbrukersamfunnets feiloppfatninger. I realiteten har fleksitarianerne valgt å kutte kjøtt av hensyn til helse, klima og dyr. Dermed må deres faktiske begrunnelser vike til fordel for en forklaring hvor de ble fremmedgjort for kjøtt. De bør altså tenke at meningen deres ble dannet passivt, og dette kan være vanskelig å svelge for enkelte. Dermed blir et av de viktigste punktene i kronikken blant de mest usikre.

Likevel utnytter Hjeltnes tilliten til landbruket godt, og på denne måten er argumentasjonen er tilpasset fleksitarianerne *i stor grad*. Samtidig kan forklaringen om forbrukersamfunnet fremstå litt nedlatende, og denne er kanskje tilpasset fleksitarianerne *i liten til noen grad*.

Vegetarianere følger sikkert Hjeltnes' kritikk av forbrukersamfunnet som har gitt folk en blasert holdning til kjøtt. De kan også være enig i at folk må innse av kjøttet kommer fra dyr og at holdningsendringer er prekære. Denne kritikken fordrer samtidig at vegetarianerne har tillit til at kjøttproduksjonen behandler dyrene på en tilstrekkelig god måte, og dette er tvilsomt. Vegetarianere er også mer investert i sitt engasjement for dyr, og da kan det bli vanskeligere å anse seg som «hjernevasket» av samfunnet. De trenger heller ikke minnes på at kjøtt kommer fra dyr, siden de assosierer kjøttproduktet og dyret sterkere enn de fleste, og dette var en av grunnene til at sluttet å spise kjøtt. Derfor er argumentasjonen om forbrukersamfunnet og landbruket trolig tilpasset vegetarianerne *i liten grad*.

Tillit til Norge

Norge er en ganske fremtredende topos, og Norge kan også fremstå som et annerledesland gjennom topoi som *USA* og *saueproduksjon*. Dermed bør det retoriske publikummet tenke på Norge som et annerledesland, særlig når det kommer til kjøttproduksjon.

Dette fungerer sannsynligvis bedre blant fleksitarianere enn vegetarianere. Fleksitarianerne er gjerne velvillig innstilt til hjemlandets kjøtt, i tillegg til at de har et positivt syn på norsk landbruk og norske institusjoner. Dermed utnytter Hjeltnes denne muligheten godt, og argumentasjonen er tilpasset fleksitarianerne *i stor grad*.

Vegetarianerne kan også ha en viss nasjonalfølelse, selv om vi ikke har funnet noen studier som kan fortelle oss noe om dette. Likevel omfavner de verken norsk eller utenlandsk kjøtt, så de kan være litt kritiske til denne patriotismen. Dermed er det usikkert om nasjonalfølelsen kan bevege vegetarianerne, særlig når det særnorske ve kjøttproduksjonen er lite konkret. Med betydelige forbehold kan vi kanskje tro at dette er tilpasset vegetarianerne *i liten grad*.

«De fire n-ene»

Hjeltnes utnytter alle «de fire n-ene» *normalt, naturlig, nødvendig og nydelig*: Det normale innebærer at alle spiser kjøtt og alltid har gjort det, og dette anvender Hjeltnes når han viser til kjøttets rolle i vår *tradisjon*; «det naturlige» innebærer at mennesket er altetere og at kjøttkonsum forgår i naturen, og dette berører han i *det naturlige* og *jakt og fiske*; «det nødvendige» innebærer at kjøtt er påkrevd i et fullverdig kosthold og dukker opp i *ernæring*; og «det nydelige» innebærer at kjøtt smaker godt og behandles i *matglede*. Ved å benytte alle disse utbredte og effektive begrunnelse klarer han sannsynligvis å påvirke mange til å tenke på kjøtt som mindre problematisk. Dermed gir han gode holdepunkter for å spise kjøtt til fleksitarianerne, og dette kan være tilpasset dem *i stor grad*.

Vegetarianerne kan bli beveget av «de fire n-ene», siden de har virker overbevisende på mange. Samtidig er argumentene svært utbredte, og derfor har mange hørt dem tidligere, men likevel valgt å avvise dem. Hvis de har kunnskap om etiske tankemåter, kan tre av punktene ofte avfeies baserte på velkjente, moralfilosofiske begrunnelser: at noe er normalt, gjør det ikke greit, siden normer er noe annet enn moral; at noe er naturlig, gjør det ikke greit, siden vi sjeldent ser til naturen for moralsk veiledning; at noe er nødvendig i kostholdet, kan stå sterkere, men dette ernæringspoenget blir ikke bevist og vegetarianernes forhåndskunnskaper kan svekke dette; at noe er nydelig og smaker godt, gjør det ikke greit hvis det fører en større mengde lidelse for andre. Dermed er det nok noen vegetarianere, særlig de moralske eller moraliserende, som vil ha problemer med disse argumentene. Vi mangler likevel grunnlag for å vurdere «de fire n-ene» overfor vegetarianere. Derfor velger jeg å la dette stå åpent og fokusere på de mer sikre aspektene ved deres identitet.

Engasjement for dyr

Hjeltnes fremsetter at *dyrevelferd* er en viktig verdi, og dette deler han med store deler av publikum. Videre viser han at dette ivaretas med eksempler fra *saueproduksjonen* og slaktemetodene våre.

Fleksitarianerne har et sterkere engasjement for dyr enn altetere, men et svakere enn vegetarianere. Her kommer *dyrevelferd* bare frem i to belegg, og dette er ikke særlig utdypende. Dermed retter han seg mot fleksitarianernes engasjement for dyrevelferd *i noen grad*.

Vegetarianere har strengere krav til dyrevelferd, og med to argumenter om dyr kan dette bli tynt. Det problematiseres heller ikke at dyrene må dø, og slaktingens legitimitet tas for gitt. Når vegetarianerne mangler en eksplisitt rettferdiggjøring av dette, kan det dempe overbevisningskraften blant dem. Dermed er dette trolig tilpasset *vegetarianerne i liten grad*.

Engasjement for helse

Fleksitarianere spiser ofte mindre kjøtt på grunn av helsa, mens vegetarianere ofte unngår kjøtt på grunn av dyr. Likevel kan helse være viktig for de fleste, og derfor ser vi gruppene sammen.

På den ene siden adresserer Hjeltnes helsefordelene ved kjøtt, og bakteppet fra Folkeopplysningens helsekonklusjon kan være en bakenforliggende ressurs. Dette er viktig siden mange er interessert i sin personlige helse. På den andre siden behandler Hjeltnes ikke at deres antakelser om at det er gunstig å spise mindre kjøtt. I stedet fremsetter han bare at «en bolle på en bensinstasjon» er mindre sunt i ett belegg. Dette kan være litt nedlatende for fleksitarianerne som er særlig opptatt av dette. Dermed møter han fleksitarianerne og vegetarianernes holdninger til kjøtt og helse *i liten til noen grad*.

Engasjement for klima

Begge gruppene er forholdsvis bekymret for klimaavtrykket til maten sin, og da kan det være positivt at Hjeltnes gjør kjøtt forenlig med en miljøvennlig posisjon. Samtidig trekker det trolig ned at argumentasjonen fremstår lite troverdig for de klimainteresserte. Han adresserer ingen utbredte bekymringer om klimaavtrykket til kjøtt. I stedet fremstiller han kjøttkonsum som et bedre miljøalternativ enn plantebasert mat, og dette kolliderer med Folkeopplysningen og holdningene til mange i publikum. Slik fremstår dette trolig som en feiloppfatning eller uredelighet, og dette er tilpasset fleksitarianerne og vegetarianernes klimaengasjement *i liten til noen grad*.

I hvilken grad er argumentasjonen tilpasset fleksitarianerne?

Den største svakheten kan være den mangelfulle behandlingen av fleksitarianernes faktiske begrunnelser for å kutte kjøtt. Dette blir ekstra problematisk når motivasjonen deres presenteres som et resultat av sosialisering fremfor bevisste valg. En større vekt på topoi om *ernæring, det klimavennlige og dyrevelferd* kunne trolig styrket han sak. Samtidig bruker Hjeltnes mange argumenter som viser forståelse for samfunnet og publikummet. Særlig utnytter han fleksitarianernes velvilje overfor landbruket, norske institusjoner og «de fire n-ene», og viktige motivasjoner knyttet helse, klima og dyr blir adressert kort. Derfor er det grunn til å tro at Hjeltnes leser den retoriske situasjonen forholdsvis godt, og argumentasjonen er tilpasset fleksitarianerne *i noen grad*.

I hvilken grad er argumentasjonen tilpasset vegetarianerne?

Basert på føringene vil Hjeltnes' argumentasjon sjeldent som være tilpasset vegetarianerne. For å overbevise dem i større grad kunne det kanskje vært hensiktsmessig å legge større vekt på deres faktiske motivasjoner og bekymringer, særlig med topoi knyttet til *dyrevelferd* og delvis *det klimavennlige*. Med dette er Hjeltnes' topiske argumentasjon trolig tilpasset vegetarianerne *i liten grad*.

4.3.9 I hvilken grad er Bergs argumentasjon tilpasset publikum?

Berg har flere gjennomgående trekk som blir sentrale for å overbevise alteterne til å spise mindre kjøtt. Igjen baserer jeg disse på de viktigste topoiene, føringene og forhåndskunnskapene vi identifiserte i argumentasjonen.

Tilliten til landbruket og Norge

Svært mange argumenter fordrer at alteterne allerede mener at kjøttproduksjonen er problematisk. De må være villig til å tro at bransjen prioriterer profitt i så stor grad at det går på bekostning av dyrene og klima. De mest samfunnskritiske alteterne kan kanskje tro at landbruket har blitt oppslukt av kapitalismens effektivitetskrav, og dette kan få en viss gjenklang blant den lille andelen altetere som er mest investert i dyr og klima. I tillegg peker han på noen potensielle problemer som smertefull slakting, overproduksjon og ignorering av underskriftskampanjer.

En umoralsk kjøttproduksjon kolliderer likevel med svært mange alteteres syn, og han gjør lite for å bygge ned landbrukets etos på andre måter enn å knytte negative adjektiver til dem. Han viser altså ganske lite kunnskap om kjøttproduksjonen, og han blir en mindre troverdig avsender som urban dyreverner. Med en forholdsvis tynt begrunnet kronikk kan han få problemer når han konkurrerer med norsk landbruk, Hjeltnes og Folkeopplysningens etolog. Dermed møter han trolig alteterens tillit til landbruket og Norge *i liten til noen grad*.

«De fire n-ene»

«De fire n-ene» har en sterk posisjon i kulturen, og alteterne som leste Hjeltnes kan ha begrunnelsene friskt i minne. Likevel berører Berg dem knapt.

På den ene siden avviser han at kjøtt er greit fordi det er «normalt», men på den andre siden gjør han dette ved å lage en tradisjonsfanatisk karikatur av Hjeltnes som kan føles ondsinnet og upresis. Her sammenligner han kvinneundertrykkelse og slakt, og dette føles neppe relevant for de fleste alteterne. Vitsene tydeliggjør ikke at alteterne må se forskjellen på normer og moral, og derfor vil dette neppe være en god *refutatio*.

Berg avviser også «det naturlige», men han ser på dette fra et annet perspektiv. Hos Hjeltnes og i «de fire n-ene» handler dette om at mennesker har et naturlig behov for å spise kjøtt som omnivorer. Hos Berg tilbakevises kjøttproduksjonens naturlighet ved å peke på at dyrene lever unaturlige liv, men det berører ikke at mennesker bør spise naturlig. I beste fall treffer han altetere som er særlig bevisst på at natur og moral ikke har likhetstegn samt alteterne som sympatiserer mest med dyrene.

«Det nødvendige» blir ikke adressert, og dermed kan alteterne fortsatt tenke at kjøtt er essensielt for helsa. Dette fordrer altså et publikum som allerede tenker at man kan spise mindre kjøtt uten å lide helsemessige konsekvenser, men mange altetere viser i realiteten bekymring for dette.

«Det nydelige» besvares heller ikke av Berg, og dermed kan matglede fremstå som et offer hvis man skal følge Bergs asketiske tilværelse. Dermed fordrer dette et publikum som enten mener at vegetarisk mat er være godt, eller at smaken ikke legitimerer behandlingen av dyrene. I praksis er smaken likevel den viktigste grunnen til å spise kjøtt for mange altetere, og de fleste har tiltro til dyreholdet.

Dette peker altså på at Berg tilbakeviser «de fire n-ene» og folks vanligste begrunnelser *i liten grad*.

Dyrenes moralske status

Argumentasjonen forutsetter at dyrene har en moralsk status som krever omlegginger i landbruket, men i virkeligheten tildeler alteterne få relevante egenskaper til matdyr. Det sannsynliggjøres ikke at dyr trenger bedre og lengre liv, og dermed kan det være problematisk at dette ikke blir utfordret. Kronikken vil igjen være best myntet på de mest dyreengasjerte alteterne, men for flertallet vil dette være tilpasset deres syn på dyr *i liten grad*.

Personlige barrierer

Altetere har noen barrierer for å spise mindre kjøtt, og disse var knyttet til vaner, nytelse, helse, lite kunnskap om kosthold, tilberedelse av vegetarisk mat, personlig identitet og sosiale faktorer. I teksten ble ingen av faktorene nevnt. På den ene siden la Hjeltnes' kronikk ikke opp til å diskutere dette i særlig grad. På den andre siden kan tomrommet øke terskelen for å gå over til et lavere kjøttforbruk. Dermed møter han alteternes aversjoner mot vegetarisk mat *i liten grad*.

Berg kunne trolig tjent på å vise mer kunnskap om landbruket og utfordret tanken om at Norge er et annerledesland. Da hadde han samtidig kompensert for sin forholdsvis svake etos blant alteterne. Han mangler også å adresse mange vanlige grunner til å spise kjøtt som «de fire n-ene» og ulike barrierer mot vegetarisk mat. I tillegg gjør han lite for å sannsynliggjøre at matdyrs interesser neglisjeres og krever ytterligere hensyn. En mulighet hadde vært å skape et bilde av dyrene som Folkeopplysningens psykolog snakker om, eller ved å sammenligne mennesker og dyr, som psykologien i føringene anbefaler. Her fremstår det altså som at argumentasjonen tilpasset alteterne *i liten grad*.

4.3.10 Mennesker og dyrs interesser i kronikkene

Til slutt skal vi se hvordan menneskene og dyrenes interesser vektet i de to kronikkene. Det er mulig å innvende at disse debattene ikke er moralfilosofiske drøftinger eller tekster som foreskriver et perspektiv fra dyrene. Hjeltnes' øverste påstand advokerer at vi må nærmere kjøttproduksjonen, og Bergs er at vi må spise mindre kjøtt. Dette handler det altså mer om kjøtt enn dyr og deres rettigheter.

Samtidig tar debatten utgangspunkt i at Folkeopplysningens kjendis ikke ville stå for å drepe et dyr på TV. Kjendisene sa at de var redde for reaksjonene fra seerne, men programmets psykolog mente at kjendisenes reservasjoner også kunne bunne i empatiske

følelser overfor dyret. Debatten berører dermed hvilke forpliktelser vi har overfor dyr, og mye peker på at dyrs moralske status er under forhandling i denne konteksten.

Videre er dyrs tilstedeværelse i teksten et tegn på at deres rolle faktisk anerkjennes. Diskusjonen handler om mer enn menneskene som vil spise kjøtt. Den handler også om dyrene som må betale en pris for dette. Derfor blir det interessant å undersøke hvordan menneskene og dyrenes interesser vektes i dette dilemmaet.

Hvordan vekter Hjeltnes mennesker og dyrs interesser?

Det er neppe overraskende at menneskers interesser veier tungt i en kronikk som fremsetter at kjøtt er uproblematisk. Det er likevel interessant å se på verdiene som legitimerer menneskers ønske om å spise kjøtt.

Den *moderne matkulturen* peker på at vi mangler nærhet til landbruket og kjøttets opphav, og toposen *USA* demonstrerer hvor vi risikerer å bevege oss. Disse topoiene er svært sentral i argumentasjonen, men handler mer om å forklare kjøtt skepsisen enn å fremme en interesse. Indirekte legitimerer dette likevel at kjøtt er uproblematisk, og menneskenes interesser knyttes til en verdi om kunnskap og en kjærlighet til landbruket. Vi kan altså spise kjøtt fordi vi er bevisste på dets opphav og på grunn av vår tiltro til bøndene.

Norge var en annen fremtredende topos hvor menneskers interesse er berettiget fordi Norge er et annerledesland og kjøtt er del av vår kultur, noe *tradisjonene* demonstrerer ytterligere. Kjøtt bør dermed spises fordi det er en del av vår identitet. Videre knyttes den kjøttpositive holdningen til *matglede*, og dermed er nytelse viktig for mennesker. Kjøtt er sunnere enn plantebasert mat når menneskers interesser begrunnes i *ernæring*. I tillegg er et kjøttmåltid bra fordi det hjelper miljøet vårt i *det klimavennlige*.

Det naturlige har mange opptredener, og sammen med toposen *jakt og fiske* blir kjøtt gjort til noe naturlig og selvfølgelig. Kjøttkonsum er en del av naturen, og dermed trenger det ikke være kontroversielt. Vi må altså leve etter våre behov.

Med andre ord er det mye som taler for at menneskenes interesser av å spise kjøtt er velbegrunnet gjennom flere viktige saksforhold. Jevnt over finner jeg ingen klare eksempler på at menneskers interesse av å spise kjøtt skal reforhandles på noen måte, men Hjeltnes tilskriver forbrukerne likevel et ansvar om å lære mer om matproduksjonen for å nyte kjøttet med bedre samvittighet.

I Hjeltnes' topoikatalog er det bare to av 30 argumenter som adresserer *dyrevelferd*. Dette antyder at det er dyrenes interesser spiller en liten rolle, men vi skal likevel undersøke de øvrige topoiene for å se om andre argumenter kan berøre dem indirekte.

Dyrs interesser kommer tydeligst frem gjennom de to beleggene om *dyrevelferd*. Det første belegget belyser den gode livskvaliteten til sauene, og dette viser at Hjeltnes anerkjenner dyrevelferd som en viktig verdi. Det andre belegget handler om at dyrene behandles med omtanke når de drepes. Dette understreker at dyr bør unngå smerte. Begge argumentene forutsetter at dyrene kan slaktes for mat, og dette blir ikke legitimert direkte, men *det naturlige* fra de andre beleggene kan kanskje antyde at dette er en del av naturens gang. På denne måten lever dyrene etter sine interesser fordi de får gode og naturlige liv i landbruket. Når det er underforstått at drapet er greit, kan dette kanskje stamme fra at dette også skjer i naturen.

Indirekte vektet dyrenes interesser muligens gjennom noen andre topoi. For eksempel antydes det kanskje at dyrene tas hånd om av snille mennesker: Gjennom et belegg om *det naturlige* presiseres det at produksjonen er naturlig og bærekraftig. Dette kan bety at bøndene passer på at dyrene får naturlige liv, men de kan også tolkes som at kjøttproduksjon er et naturlig og bærekraftig konsept generelt. To belegg har et positivt syn på *det klimavennlige*, og klimavennlige handlinger er kanskje i dyrenes interesse selv om dette ikke kommer frem eksplisitt.

Likevel tillegges dyrenes interesser lite vekt gjennom det meste av argumentasjonen. Gjennom toposen *dyrevelferd* skal dyrene skal ha gode liv, men et lengre liv er definitivt ikke åpent for forhandling. I tillegg skal saueksemplet generaliseres for alle dyr i landbruket. Dette ekskluderer livskvaliteten til de øvrige husdyrene og fremmer dyrs livskvalitet gjennom én art som går ute én periode i året. Det eneste øvrige argumentet om dyrevelferd adresserer slaktingen, men den problematiserer altså ikke hvorfor det er greit å drepe dyr på tross av hvor dyrevennlig drapet er.

Gjennom Hjeltnes' to belegg om *dyrevernere* kunne man potensielt fått mer tyngde på dyrs interesser, men dyrevernernes agenda avfeies som søkt og fordrer at mennesker må gi rettigheter til sopp og begynne på en bollediitt. De tre argumentene om *saueproduksjon* kunne også vektet dyrenes stemme, men det er bare det nevnte argumentet som adresserer dyrenes opplevelse, og de to andre handler mer om at menneskene kan være stolte av denne praksisen av andre grunner.

Det er også verdt å se nærmere på den aller viktigste toposen *moderne matkultur*. Her adresseres ikke dyrenes interesser direkte, men her forsikres det kanskje implisitt at dyrene blir ivaretatt hvis menneskene ser nærmere etter. Dette viser altså ingen tegn på at dyrenes interesser krever ytterligere hensyn, og begrunnelsen insinuerer at mennesker kan observere

at de har det bra nok. Denne vurderingen vier sin lit til det gjengse menneskets vurderingsevne og blir tydelig antroposentrisk.

Oppsummert vektas menneskers interesser tungt og underbygges med mange viktige verdier. De mest relevante verdiene er trolig vår kultur, nytelse, sunnhet og klimahensyn, mens lite utfordrer disse behovene. Dyrenes interesser erklæres som viktige. De trenger gode liv og bør drepes på en god måte. Vi kan kanskje ane at menneskene er snille med dyrene og at det er naturlig at dyr skal dø uansett. Likevel fremmes livskvaliteten gjennom den forholdsvis smale linsen til saueproduksjonen, og det er ingenting som rettferdiggjør hvorfor det er greit å drepe dyr eksplisitt. Slik møtes dyrenes interesser på halvveien hvor dyrene er viktige, men får en marginal rolle som tillater slakting og uendret livskvalitet. Dette viderefører trolig den utbredte forestillingen om at dyr med gode liv kan drepes.

Den viktigste endringen som trengs i dagens relasjon mellom mennesker og dyr er altså at menneskene må nærmere dyrene, men noen øvrige endringer for mennesker og dyrs tilværelse trengs neppe. Med andre ord tyder lite på at produksjonsprosessen krever omlegginger, og dagens situasjon fremstår god og velbegrunnet.

Hvordan vekter Berg mennesker og dyrs interesser?

I Bergs kronikk er det lite som vekter menneskers interesse av å spise kjøtt. Det kommer likevel frem ved at man kan spise litt kjøtt, så lenge man spiser mindre, og dette er trolig det eneste som delvis støtter kjøtt gjennom kronikken.

Mennesker interesser av å spise kjøtt blir derimot utfordret kraftig. Spesielt synlig blir dette gjennom toposen *bønder og produsenter* der kjøttkonsum knyttes til uetiske og miljøfiendtlige praksiser. Vi bør altså nedvurdere våre interesser av å spise kjøtt av hensyn til dyrene og klima. Våre *tradisjoner* kan heller ikke legitimere dette, siden denne kulturen er tuftet på avdankete idealer. På den oppløftende siden vil det reduserte kjøttforbruket i den *moderne matkulturen* gi oss en ny og bedre moral.

Dyrs interesser av å leve bedre og lengre blir støttet gjennom flere topoi. Berg fremsetter totalt to argumentene om *dyrevelferd*, og de kritiserer at grisene utsettes for smertefull gassing og at kuene står på bås. Dette antyder at slaktemetodene må forbedres og at dyr trenger større bevegelsesfrihet. Slik fremmer han dyrenes interesser både ved belyse viktigheten av dyrenes livskvalitet og ved å peke på at de bør slaktes på bedre måter.

To argumenter om *ikkevold* peker på sex som et godt alternativ til slakting. Dette antyder at slakting er noenlunde problematisk, eller i det minste mer problematisk enn sex. Dermed vektlegger dette dyrenes interesse av å leve lengre.

Samtidig er det noen aspekter som peker på at dyrenes interesser ikke vektes i stor grad. Argumentene om *dyrevelferd* sa at dyrene bør ha høyere livskvalitet, men opptrådte bare i to av 17 argumenter. Dette viser at dyrenes interesser blir lite utbrodert selv om kronikken vil styrke dyrenes sak. Videre beskriver disse beleggene to situasjoner for to dyr: griser som lider under slakting og kuer som står på bås. Begge delene kan gjerne vurderes som alvorlig, og det er mulig at enkelte vil dømme hele landbruket på dette grunnlaget. Samtidig fremmes dyrenes økte livskvalitet gjennom to dyrs litt spesifikke situasjoner. At grisenes slakteprosess er smertefull ekskluderer hele livsløpet til grisen, at kua står på bås ekskluderer slakteprosessen av kuer, og vi får ikke høre noe om de andre dyrenes liv og død. Man kan selvfølgelig ikke inkludere alt i en kronikk, men dette perspektivet er altså langt unna å problematisere landbruket for majoriteten av dets individer.

Ikkevold fremsettes som et implisitt ideal når Berg fremmer sex som et alternativ til slakt. Sexhumoren kan skape et spetakkel som forstyrrer det empatiske budskapet. Slaktingen av dyrene blir altså problematisert, men på en potensielt distraherende måte som peker på mennesker som har sex fremfor slaktingens konsekvenser for dyrene. Denne humoristiske vendingen er selvfølgelig ikke «feil» i seg selv, siden den kan gi teksten særpreg, men det viser likevel at problemet ved slakting blir litt u håndgripelig og sett fra et menneskelig perspektiv. Berg antyder også at man kan spise litt kjøtt, og derfor er ikke dyrenes egenverdi helt ukrenkelig.

Oppsummert har Bergs kronikk svært mange belegg som kritiserer kjøtt, og det brukes mye tid på å utfordre menneskers interesser. Dette skjer særlig ved å peke på kjøttproduksjonen har negative konsekvenser for dyr og miljø, og dette kan ikke legitimeres gjennom tradisjon og kultur. Dyrs interesser blir løftet frem ved at de bør leve bedre liv og dø under bedre forhold. Slakting portretteres også som problematisk. Samtidig er det maksimalt fire belegg som fremmer dyrenes interesser, og dyrene utgjør bare et eksplisitt motiv i to. Dermed har dyrene en liten tilstedeværelse i teksten. I tillegg kan det tenkes at det kritiske blikket på slakt kan være litt vanskelig å oppfatte, siden dette fremmes gjennom et forslag hvor Hjeltnes bør prøve å ha sex for å slutte med slakting. Med andre ord er det lite argumentasjon som fremmer dyrenes interesser selv om dette er kronikkens mål.

4.3.11 Avsluttende drøfting om kronikkene

Hjeltnes viktigste argument kritiserer den kulturelle dreiningen fra forbrukersamfunnet for å true det naturlige livet. De kjøttkritiske stemmene portretteres som «mainstream», mens

alteterne nærmest utgjør en motkulturell bevegelse som utfordrer dyrevernernes hyklerske tankesett. På denne måten blir det et hederstegn å eie sammenhengen mellom kjøtt og dyr. Samtidig er det interessant at hans viktigste argument ble delvis tilbakevist i Folkeopplysningen som var kronikkens umiddelbare foranledning. Her sa psykologen at nærhet til dyrene vil gjøre oss mindre villige til å spise kjøtt. På den ene siden kan slakting selvfølgelig være greit selv om det vekker empatiske følelser blant mange. På den andre siden blir det utydelig hva som gjør kjøtt greit når man kommer nærmere, men det henger kanskje sammen med de øvrige argumentene som *matglede*, *tradisjon* og *det naturlige*.

Da han henvendte seg til fleksitarianerne, leste han trolig mange av føringene godt, særlig ved å utnytte tilliten til landbruket, Norge og «de fire n-ene». Likevel kan mange fleksitarianerne være tilbakeholdene til hans viktigste argument om forbrukersamfunnets hjernevasking siden dette spiller ned deres agens, og han gjør lite for å behandle deres faktiske motivasjoner for mindre kjøtt. I tillegg tok han lite høyde for vegetarianernes særtrekk, og da spesielt deres engasjement for dyr og skepsis til kjøttproduksjonen. Dette betyr ikke at kronikken er «dårlig». Mange ganger kan det være mer virkningsfullt å henvende seg til spesifikke grupper fremfor å treffe alle. I dette tilfellet er argumentasjonen forholdsvis godt tilpasset fleksitarianerne, og dette er også en større gruppe som kan gjøre mye for å løse det påtrengende problemet.

Berg vier mest tid til å kritisere kjøttprodusentene for deres manglende moral. I likhet med Hjeltnes opponerer Berg mot storsamfunnet, særlig når han vinkler de rådende sosiale verdiene som hyklerske ved å kontrastere slakt som legitimt og sex som tabu. Dette spektaklet kan skape interesse og oppmerksomhet, men samtidig har vi sett at den øvrige argumentasjonen var lite tilpasset alteterens faktiske begrunnelser og holdninger.

Han leste altså den retoriske situasjonen litt dårligere hvis målet var å overbevise alteterne. Det brukes mye tid på å kritisere landbruket, men han forutsetter at publikum allerede er kritiske til det. I tillegg adresserer han knapt noen av de vanligste grunnene til å spise kjøtt. Det kan også være problematisk at han ikke sannsynliggjør alteterens moralske ansvar for matdyr, og føringene antyder at flere argumenter om dyr kunne vekket mer empati.

Samtidig er det sannsynligvis litt naivt å konkludere at kronikkforfatterne hadde overbevist flere med å følge noen enkle grep fra føringene. For eksempel er det ikke sikkert at Hjeltnes hadde overbevist flere vegetarianere med ytterligere argumentasjon om dyr. Det finnes mange viktige faktorer utenfor argumentasjonen som kan hindre gjennomslagskraften. For eksempel kan vegetarisme være en del av deres identitet og gitt dem en sosial tilhørighet. Det kan også bli vanskelig å få gjennomslag hvis drapet på dyrene skal legitimeres. Det

samme gjelder Berg. Det er ikke sikkert at han ville overbevist flere altetere ved å bygge ned landbrukets etos eller sammenlignet dyr og mennesker i større grad. Mange altetere har et ønske om å spise kjøtt, og en personlig kostholdsending kan virke som en dråpe i havet. I tillegg vil det være en rekke ulike personlighetstyper i store grupper som alteterne, og noen av mennesker kan være mindre åpne for forandringer i hverdagen.

Kunnskap og argumentasjon er ikke det eneste grunnlaget for folk meninger. Interesser kan også spille en stor rolle. Det er gjerne et skille mellom hva en person tenker at hen bør gjøre og hva hen ønsker å gjøre. Mange er overbevist om at de bør spise sunnere, drikke mindre alkohol og trene mer, men ubehaget kan ofte fremstå større enn gevinsten.

Det er altså umulig å rekonstruere den retoriske situasjonen med alle dens aspekter knyttet til det verbale, modalitetene og kontekst. Videre er det vanskelig å vite hvor overbevisende kronikkene er siden vi ikke vet hvor mye vi skal vektlegge etos, de ekskluderte delene av argumentasjonen og interessene knyttet til kosthold. Samtidig har vi fått et visst innblikk i den topiske argumentasjonen og dens tilpasning til publikummet, og dette kan være et godt utgangspunkt for videre retorisk forskning på dette feltet.

Hjeltnes gjør mye for å styrke menneskers interesse og underbygger dette med mange viktige verdier. Det er også viktig å ta vare på produksjonsdyrene, men det blir et lite tema i helheten. Bergs kronikk er spesielt interessert i å utfordre menneskenes interesser og knytter dette mot politiske verdier om dyrevern og klima. Dyrenes interesser er altså viktig i budskapet, men får svært lite vekt i den kvantitative og kvalitative argumentasjonen.

Dette er først og fremst en beskrivelse av en interessant balanse fremfor en kritikk av selve argumentasjonen. Det er ikke et «mål» i seg selv at debatten skal ha like mange argumenter om dyr og mennesker eller at dyrs interesser *må* ha større vekt i drøftingene. Likevel kan det vise at det begge argumentasjonsrekkene har et klart antroposentrisk preg på tross av diskusjonens tema og dyrenes åpenbare rolle i spørsmålet.

Et antroposentrisk perspektiv er ikke uetisk i seg selv, og det trenger heller ikke være en dårlig retorisk strategi. Det finnes retorikkforskere som mener at nye idelogier bør fremmes gjennom tradisjonelle verdier (Rowe og Marsh 2010, 196). Slik kan både altetere og dyrevernerne ha nytte av å fokusere på menneskers interesser og verdier.

Samtidig har vi vist til psykologisk forskning som peker på at mennesker får mindre lyst på kjøtt hvis de tenker mer på dyrene. Lite vekt på dyrene kan være effektivt i Hjeltnes' retoriske agenda siden det blir lettere å tenke mindre på dem for mange fleksitarianere. Samtidig kan dette skape et problematisk tomrom for de mest dyreinteresserte

fleksitarianerne og vegetarianerne, og det vil være et betydelig hinder for å løse det påtrengende problemet. I Bergs tilfelle kan dette være en underutnyttet ressurs som kunne fått flere til å revurdere sitt syn på dyrs moralske status.

4.4 Videre forskning

Kronikkene bærer preg av å ikke ta meningsmotstanderne helt på alvor. Hjeltnes behandler knapt de vanligste grunnene til å spise mindre kjøtt, og han har en ganske nedlatende tone overfor dyrevernerne. Berg tegner også en ganske heftig karikatur av Hjeltnes som kan oppfattes som ondsinnet. Den manglende respekten for motparten kan være et tegn på retorenes begrensede evner, men det kan også peke på at kronikkene er motivert av flere ting enn å overtale meningsmotstandere.

Hjeltnes kan kanskje ha et ønske om å forsvare kjøtt for seg selv og sine likesinnede etter at Folkeopplysningen utfordret kjøttets posisjon. Tekstens suksess i sosiale medier trenger ikke være et symptom på at fleksitarianerne omfavnet den i stor grad. Engasjementet kan også stamme fra altetere som mente at Hjeltnes ga en god beskrivelse av en virkelighetsfjern ideologi med et visst fotfeste i samfunnet.

I Bergs situasjon utfordret Hjeltnes standpunktet til fleksitarianere, vegetarianere og andre dyrevernerne. Kronikkens overbevisende funksjonen overfor alteterne fremstår veldig svak, og det kan antyde at Berg også forsvarer sine meningsfeller fremfor å gjøre et helhjertet forsøk på å få Hjeltnes til å kutte ned på kjøttforbruket sitt.

Dette er selvsagt ikke noe jeg kan bevise, eller noe jeg har prøvd å bevise. Likevel antyder dette at det kunne være fruktbart å se kronikkene som noe annet enn deliberative. Det er ikke sikkert at overbevisning ikke er målet, og enkelte ting tyder i alle fall på at det ikke er det eneste målet.

Her trengs det mer forskning, sier vi gjerne, og jeg håper at denne avhandlingen kan inspirere flere til å se nærmere på retorikk om dyrenes rolle i samfunnet. For eksempel kunne det vært interessant å se på dyrevernsdebatter som *epideiktiske* fremfor *deliberative*. Vårt blikk gjennom den retoriske situasjonen har undersøkt hvordan argumentasjonen kan overbevise andre grupper til å innta et nytt standpunkt. Et alternativt perspektiv kunne vært å se på disse tekstene eller lignende tekster som samlende fremfor argumenterende. For eksempel kunne Hjeltnes og Bergs kronikker ha en funksjon blant sine trosfelles hvor de spiller på delte verdier og bygger samhold, mens en ut-gruppe blir definert.

Andre retoriske sjangre kunne også gi interessante perspektiver på dyrevernsdiskusjoner. For eksempel kan man se etter trekk fra konfrontasjonsretorikk (*confrontational rhetoric*) eller koloniserende/dekoloniserende retorikk (*decolonization rhetoric*) (Cathcart 2006, 95, min oversettelse) (Buescher og Ono 1996, 131, min oversettelse)

Til slutt vil jeg foreslå en stemmeanalyse av tekster som behandler temaer knyttet til dyr. Her kan man undersøke hvor ofte dyr og mennesker kommer til orde, hvilke dyr og mennesker som kommer til ordet og hvordan de gjør det. Spennende analyseobjekter kan kanskje være dyrevernsretorikk, nyhetssaker om dyr eller skolens lærebøker om mennesker og natur.

5 Konklusjon

Folkeopplysningen er en anerkjent stemme i norsk offentlighet, og de har dedikerte seere som er svært mottakelige for deres innspill i samfunnsspørsmål. Derfor har det vært interessant å se hvordan de behandler et tema som har fått mye oppmerksomhet de siste årene og som har potensial til å kreve store forandringer i hverdagen til mennesker og dyr.

Argumentasjonsanalysen tyder på at det store flertallet får gode holdepunkter for å videreføre sitt kjøttkonsum. De realfaglige bevisene for god dyrevelferd vil spille en stor rolle siden mange publikummere mener dette åpner for å spise kjøtt. Filosofen hevder samtidig at dyrevelferden er dårlig, men dette blir ikke begrunnet av ham eller andre steder i programmet. Det problematiske ved å drepe dyr begrunner filosofen i at smaksforskjellen ikke er et tilstrekkelig forsvar, men det er utydelig hvorfor drapet er et onde i seg selv. Denne vurderingen vil hvile på publikums holdninger, og mange vurderer trolig et drap på et matdyr som en minimal urett. Til slutt sier psykologien at folk vil spise mindre dyr jo nærmere de er dem. Den empatiske reaksjonen kan likevel tolkes på flere måter – for eksempel som et tegn på at det er moralsk galt å slakte eller som et utslag av et irrasjonelt instinkt.

Allmennheten vil altså ha gode grunner til å spise kjøtt etter denne drøftingen. Vi har ikke definert skeptikernes forhåndsantakelser, siden de vil holde seg åpne for den kunnskapsbaserte argumentasjonen. Det fremstår likevel som at de vil spise kjøtt hvis de mener at god dyrevelferd legitimerer dette, mens de vil revurdere dette hvis de anser dyredrap som et betydelig onde. Dette ondet blir likevel ikke sannsynliggjort i programmet og kan gjøre et redusert kjøttkonsum mindre aktuelt. Vegetarianerne relaterer sannsynligvis til filosofens premisser og får dermed gode holdepunkter for å anse vegetarisme som velbegrunnet. Samtidig kan etologens gode dyrevelferd utfordre vegetarianere som er mest bekymret for dyrenes livskvalitet.

Menneskers interesser av å spise kjøtt solid støtte i naturvitenskapen, mens de spilles ned i en hel moralfilosofisk drøfting. Dyrenes interesser forsvares av etikeren, men det er lite som utfordrer de utbredte oppfattelsene om dyrs moralske status. Folkeopplysningen sier ikke at dyrene har perfekte liv, men dette er det eneste inntrykket som blir underbygget i programmet. Folkeopplysningen sier heller ikke at det er greit å drepe dyr, men det eneste som problematiserer dette, er at vi har vi kan kjøpe andre ting og at døde dyr gjør oss emosjonelle. Dermed vier Folkeopplysningen en stemme til dyrene hovedsakelig når de skal vise hvorfor mennesker kan spise dem.

Hjeltnes legitimerer kjøtt gjennom en omstendelig kritikk av forbrukersamfunnet fordi det gir oss et kunstig forhold til maten vår. Videre viser han at kjøtt er naturlig, nødvendig, normalt og nydelig, og han forsikrer publikum om at matvanene ikke har problematiske konsekvenser for dyrene, helsa og klima.

Mye av argumentasjonen er godt tilpasset fleksitarianerne, men han kunne trolig tjent på mer utførlige behandlinger av deres viktigste begrunnelser for mindre kjøtt. Vegetarianerne har et sterkere engasjement for dyr og en større skepsis til kjøttproduksjonen. Derfor vil dyrenes minimale tilstedeværelse og den implisitte tilliten til dyreholdet være lite tilpasset dem.

Hjeltnes gjør mye for å forsvare menneskers interesser av å spise kjøtt, og disse interessene er knyttet til norsk identitet, et naturlig liv, gode smaker, sunnhet og miljøvennlige forbrukervalg. Dyrenes interesser er forenlig med kjøttproduksjonen, og det er viktig at de lever og dør under gode forhold. Interessene får likevel en minimal rolle, og fremstår fullbyrdet. Livskvaliteten har ikke noe forbedringspotensial, og slaktingen er uproblematisk.

Berg oppfordrer publikum til å spise mindre kjøtt, og han gjør det ved å kritisere kjøttprodusentenes manglende omtanke for dyr og miljø. Han viser at matens opphav er langt fra naturlig og at tradisjoner ikke bør hindre den moralske utviklingen.

Likevel er argumentasjonen lite tilpasset alteterne. Han bygger ikke ned landbrukets tillit i en betydelig grad, og alteternes faktiske begrunnelser blir sjeldent adressert. I tillegg sannsynliggjøres det ikke at dyrene krever ytterligere hensyn og at plantebasert mat er et bedre alternativ.

Berg utfordrer menneskers interesser i en rekke argumenter og knytter det til kjøttbransjens manglende moral. Dyrenes interesser krever større hensyn mens de lever og det kan være problematisk å drepe dem. Likevel har de en liten rolle i den samlede argumentasjonen. Bevisførselen er smal, og dyrenes interesse av å leve kan falle vekk i spetakkelet om sex versus slakt.

I materialet er etologen og Hjeltnes de tydeligste stemmene for å spise kjøtt. Deres gjennomslagskraft kan likevel bli begrenset når de presenterer en uforbeholden romantisering av situasjonen. Deres beskrivelser kan selvfølgelig være i tråd med virkeligheten, men de adresserer ikke publikums reelle bekymringer. På denne måten mangler de trolig en grundigere og mer nyansert beskrivelse av landbruket og dyrenes situasjon. Det påtrengende

problemet kan bli vanskelig å løse når man ikke inkluderer de viktigste motforestillingene i publikum.

De tydeligste stemmene for mindre kjøtt var filosofen og Berg, og de mener at mennesker har økte forpliktelser overfor dyr. Likevel gjør de lite for å problematisere dyrenes moralske status og situasjonen i landbruket, og dette kan være problematisk for å overbevise alteterne. Filosofen har riktignok en kort tilbakevisning av «det nydelige» og «det nødvendige» ved kjøtt, mens Berg gikk glipp av alle «de fire n-ene». Dermed kunne dyrevernsiden pekt på disse og flere av alteternes begrunnelser for å løse det påtrengende problemet i større grad.

Spørsmålet om kjøtt og dyr kan fremstå som en debatt uten mulig forsoning, og derfor vil noen si at vi får være enig om å være uenig. Dette kan likevel være en forkastet konklusjon når debatten mangler partens begrunnelser, kunnskap om faktiske forhold og en tydelig diskusjon av dyrs moralske status.

Vi har altså sett mange avsendere som ikke tar høyde for motpartens begrunnelser. Når disse ikke adresseres, kan det svekke meningsbetingelsene og argumentasjonen blir mindre tilpasset publikum. For eksempel bør kjøttkritiske avsenderne vise *hvorfor* behandlingen av dyr er umoralsk siden det kjøttpositive publikummet har tiltro til landbruket og deres behandling av dyr. De kjøttpositive avsenderne bør vise *hvorfor* dyrene lever verdige liv siden det kjøttkritiske publikummet har et negativt bilde av dyrenes levekår. I denne debatten er det lite kunnskapsbasert argumentasjon, og flere deltagerne har en tendens til å tegne situasjonen som utelukkende god eller negativ, mens konkrete beskrivelser og nyanser får lite rom.

Mange avsendere forutsetter at publikum deler deres syn på dyrenes moralske status og kjøttets legitimitet, men det stemmer sjeldent og grunnlaget for synene blir sjeldent forklart. Derfor bør en bedre dialog streve etter å forstå motpartens faktiske holdninger og adressere dem eksplisitt. Det er ikke sikkert man kommer til enighet, men de beste argumentene kan likevel bli mer synlig, og over tid vil konflikten kanskje dempe seg.

Til slutt har vi sett at mennesker får en sentral rolle i debatten, mens dyrenes interesser er lite til stede. I Folkeopplysningens tilfelle antyder det kanskje at det antroposentriske perspektivet har en viss legitimitet i de vitenskapelige miljøene – selv når temaet åpner for en mer biosentrisk verdensanskuelse. Det er mindre overraskende at dyrene har liten plass hos Hjeltnes, siden han vil vise en rekke grunner til at kjøtt er et gode. Når dyrene vies lite tid, kan det bety at han er trygg på deres velferd, men det kan også bety at

dyrene ikke er viktig i enkelte alteteres begrunnelser for å spise kjøtt. Litt mer påfallende er det at dyrene gis en minimal rolle i dyrevernerens egen forsvarstale. Dyrenes moralske status er altså langt fra det viktigste stridsområdet når kjøtt skal debatteres, selv blant debattanter som vil styrke dyrenes sak.

Samtidig har vi sett at store deler av publikum kunne bevegges av flere argumenter om dyr, og dermed fremstår dette som en underutnyttet mulighet både overfor altetere og vegetarianere. Dette engasjerer mange og tilfører bedre balanse mellom det moralske dilemmaets berørte parter. Hvis vi anerkjenner dyrs egenverdi, har vi kanskje en et visst ansvar for å gi en grundig og sannferdig beskrivelse av deres skjebner. Slik kan vi få en argumentasjon som fanger flere og orienterer seg mot forståelse, samtidig som retorikken ivaretar sitt overbevisende og redelige oppdrag.

6 Litteraturliste

Andersen, Øivind. 2007. *I retorikkens hage*. Oslo: Universitetsforlaget.

Anderson, Eric C. og Barret, Lisa Feldman. 2016. «Affective Beliefs Influence the Experience of Eating Meat». *PLoS ONE* 11(8): 1-6.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0160424>.

Animalia. 2019. «Om Animalia AS». Lest 1. Mai 2019.
<https://www.animalia.no/no/animalia/om-animalia/>.

Bastian, B., Costello K., Loughnan, S. og Hodson, G.. 2012a. «When closing the human-animal divide expands moral concern: The importance of framing». *Social Psychological and Personality Science* 36: 100-107.

Bastian, B., Loughnan, S., Haslam, N. og Radke, H. R. M.. 2012b. «Don't Mind Meat? The Denial of Mind to Animals Used for Human Consumption». *Personality and Social Psychology Bulletin* 38(2): 247-256.

Beardsworth, A. D. og Keil, E. T.. 1991. «Vegetarianism, Veganism, and Meat Avoidance: Recent Trends and Findings». *British Food Journal* Vol. 93(4): 19-24.

Bilewicz, Michal; Imhoff, Roland og Drogosz, Marek. 2011.«The humanity of what we eat: Conceptions of human uniqueness among vegetarians and omnivores». *European Journal of Social Psychology* 41: 201-209.

Bitzer, Lloyd F.. 1968. «The Rhetorical Situation». *Philosophy & Rhetoric* vol. 1(1): 1-14.

Bjørkdahl, Kristian og Druglitrø, Tone. 2016. *Animal Housing and Human-Animal Relations*. New York: Routledge.

Bjørkdahl, Kristian og Parrish, Alex C.. 2018. *Rhetorical Animals*. London: Lexington Books.

- de Boer, J., Schösler, H. og Aiking, H.. 2017. «Towards a reduced meat diet: Mindset and motivation of young vegetarians, low, medium and high meat-eaters». *Appetite* 113: 387-397.
- Borkfelt, Sune; Kondrup, Sara; Röcklinsberg, Helena; Bjørkdahl, Kristian og Gjerris, Mickey. 2015. «Closer to Nature? A Critical Discussion of the Marketing of ‘Ethical’ Animal Products». *Journal of Agricultural and Environmental Ethics* vol. 28(6): 1053-1073.
- Bratanova, B., Loughnan, S., Bastian, B.. 2011. «The effect of categorization as food on the perceived moral standing of animals». *Appetite* 57: 193-196.
- Buescher, Derek og Ono, Kent A.. 1996. «Civilized Colonialism: Pocahontas as Neo-colonial Rhetoric». *Women’s Studies in Communication* 19: 127-153.
- Bugge, Annechen Bahr og Alfnes, Frode. 2018. *Kjøttfrie spisevaner og proteinrike plantebaserte produkter – hva tenker forbrukerne?* Oslo: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet.
- Cathcart, Robert S.. 2006. «Movements: Confrontation as Rhetorical Form». I *Reading on the Rhetoric of Social Protest*, redigert av Charles E. Morris III og Stephen Howard Browne, 95-104, State College Pennsylvania: Strata Publishing.
- Consigny, Scott. 1974. «Rhetoric and Its Situations». *Philosophy & Rhetoric* vol. 7, no. 3: 175-186.
- Corrin, Tricia og Papadopoulos, Andrew. 2017. «Understanding the attitudes and perceptions of vegetarian and plant-based diets to shape future health promotion programs». *Appetite* 109: 40-47.
- Dagsnytt 18. 2018. «3. Kjendiser vil ikke delta i slakt (...)»/«7. september 2018 – Dagsnytt 18». Video/nett-TV. 24:14-33:03 (totalt: 58:53). 7. september 2018. <https://tv.nrk.no/serie/dagsnytt-atten-tv/201809/NNFA56090718/avspiller>.

- Dahlum, Sirianne. 2018. «Validitet». Store Norske Leksikon. Lest 3. mai 2019.
<https://snl.no/validitet>.
- Dalseg, Elisabeth. 2016. «- Viktigere å kutte kjøttforbruket enn å spise økologisk». *Dagbladet*. Lest 17. april 2019. <https://www.dagbladet.no/mat/viktigere-a-kutte-kjottforbruket-enn-a-spise-okologisk/63112482>.
- Derr, Patrick George og McNamara, Edward M.. 2003. *Case studies in environmental ethics*. Oxford: Rowman & Littlefield.
- De Backer, Charlote J. S. og Hudders, Liselot. 2015. «Meat morals: relationship between meat consumption consumer attitudes towards human and animal welfare and moral behavior». *Meat Science* 99: 68-74.
- Dransfield, E., Ngapo, T. M., Nielsen, N. A., Bredahl, L., Sjødén, P. O., Magnusson, M., Campo, M. M. og Nute, G. R. 2005. «Consumer choice and suggested price for pork as influenced by its appearance, taste and information concerning country of origin and organic pig production». *Meat Science* 69(1): 61-70.
- Fjellberg, Anders. 2018. «Verden må gjennom endringer i et omfang vi aldri før har sett». *Dagbladet*, 08.10-2018. Lest 18. april 2018.
- Flyvberg, Bernt. 2006. «Five Misunderstandings About Case-Study Research». *Qualitative Inquiry* Vol. 12(2): 219-245.
- Folkeopplysningen. 2018. «Kjøtt». Nett-TV. 40:12. 5. september 2018.
<https://tv.nrk.no/serie/folkeopplysningen/2018/KMTE50002118/avspiller>.
- Frye, Joshua. 2012. *Rhetoric of Food*. New York: Routledge.
- Furnols, M. Font i, Realini, C., Montossi, F., Sañudo, C., Campo, M. M., Oliver M. A., Nute, G.R. og Guerrero, L.. 2011. «Consumer's purchasing intention for lamb meat affected

by country of origin, feeding system and meat price: A conjoint study in Spain, France and United Kingdom». *Food, Quality and Preference* 22: 443-451.

Gabrielsen, Jonas. 2014. «Topisk kritik». I *Retorikkens aktualitet*, redigert av Marie Lund og Hanne Roer. København: Hans Reitzels Forlag.

Gallimore, Tara Elizabeth. 2015. «Understanding the Reasons for and Barriers to Becoming Vegetarian in Prospective Vegetarians and Vegans». Masteroppgave, McGill University.

Gjerdrum, Camilla Wiik. 2017. «Velferdsutfordringer for slaktekylling». *NMBU – Norges miljø- og biovitenskapelige universitet*. Lest 18. april 2018. <https://www.nmbu.no/forskning/disputaser/pressemeldinger/node/32025>.

Goodale, Greg og Black, Jason Edward. 2014. *Arguments about Animal Ethics*. Plymouth: Lexington Books.

Helsedirektoratet. 2018. *Utviklingen i norsk kosthold*. Oslo: Helsedirektoratet.

Hirschler, Christopher A.. 2011. «'What Pushed Me over the Edge Was a Deer Hunter: Being Vegan in North America». *Society & Animals* vol. 19(2): 156-174.

Hodson, Gordon og Earle, Megan. 2018. «Conservatism predicts lapses from vegetarian/vegan diets to meat consumption (through lower social justice concerns and social support)». *Appetite* 120: 75-81.

Holm, Astrid-Helen. 2018. «Ny spørreundersøkelse: En av tre nordmenn vil spise mindre kjøtt». *Side 2*, 23.05.2018. (Lest 27. april 2019). <https://www.side2.no/helse/ny-sporreundersokelse-en-av-tre-nordmenn-vil-spise-mindre-kjott-5261739>.

Johansen, Rune. 2018. «Uten kjøtt i kostholdet ville mennesket som art aldri eksistert». *Dagbladet*, 12.9.2019. (Lest 27. april 2019). <https://www.dagbladet.no/kultur/uten-kjott-i-kostholdet-ville-mennesket-som-art-aldri-eksistert/70200270>.

- Judge, Madeline og Wilson, Marc S.. «A dual-process motivational model of attitudes towards vegetarians and vegans». *European Journal of Social Psychology* 49: 169-178.
- Jørgensen, Charlotte og Onsberg, Merete. 2015. *Praktisk argumentation*. Odense: Praxis – Nyt Teknisk Forlag.
- Kjeldsen, Jens E.. 2009. *Retorikk i vår tid*. Oslo: Spartacus.
- Klette, Erlend Tro og Elnan, Thea Storøy. 2017. «Ny undersøkelse: Nesten halvparten av nordmenn stoler ikke på forskning». *Aftenposten*, 17.9.2017 (oppdatert 4.10.2017). (Lest 29. april 2019). <https://www.aftenposten.no/kultur/i/zaJaq/Ny-undersokelse-Nesten-halvparten-av-nordmenn-stoler-ikke-pa-forskning>.
- Kleven, Øyvinn. 2016. «Nordmenn på tillitstoppen i Europa». *Samfunnsspeilet* (2): 13-18.
- Krantz, Rachael. 2016. «32, Verified, Vegan Celebrities». *Bustle*. Lest 17. april 2019. <https://www.bustle.com/articles/149515-32-verified-currently-vegan-celebrities>.
- Kress, Gunther og van Leeuwen, Theo. 2006. *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. New York: Routledge.
- Kunst, Jonas R. og Haugestad, Christian Andrés Palacios. 2018. «The effects of dissociation on willingness to eat meat are moderated by exposure to unprocessed meat: A cross-cultural demonstration». *Appetite* 120: 356-366.
- Kunst, Jonas R. og Hohle, Sigrid M.. 2016. «Meat eaters by dissociation: How we present, prepare and talk about eat increases willingness to eat meat by reducing empathy and disgust». *Appetite* 105: 758-774.
- Lea, Emma og Worsley, Anthony. 2003. «Benefits and barriers to the consumption of a vegetarian diet in Australia». *Public Health Nutrition* 6(5): 505-511.

- Loughnan, Steve; Bastian, Brock og Haslam, Nick. 2014. «The Psychology of Eating Animals». *Current Directions in Psychological Science* Vol. 23(2): 104-108.
- MacInnis, Cara C. og Hodson, Gordon. 2017. «It ain't easy eating greens: Evidence of bias toward vegetarians and vegans from both source and target». *Group Processes & Intergroup Relations* vol. 20 (6): 721-744.
- Martinsen, Siri. 2010. «Biffsnadder». *Morgenbladet*, 02.07.2010. (Lest 18. mars 2018).
<https://morgenbladet.no/samfunn/2010/biffsnadder>.
- Martinsen, Siri og Noor, Madeleine. 2017. «Ditt valg – deres fremtid». *NOAH – for dyrs rettigheter*. Lest 17. april 2019. <http://www.dyrsrettigheter.no/noah/ditt-valg-deres-fremtid/>.
- Menzies, Kenneth og Sheeshka, Judy. 2012. «The Process of Exiting Vegetarianism: An Exploratory Study». *Canadian Journal of Dietetic Practice and Research* vol. 73(4): 163-168.
- NRK Kommunikasjon. 2018. «NRK-plakaten». *NRK.no*, 8.10.2018. (Lest 29. april 2019).
<https://www.nrk.no/informasjon/nrk-plakaten-1.12253428>.
- NRK Nyheter (på Facebook). 2018a. «Arne Hjeltnes: – No er det altså verre så slakta eit dyr enn å ha sex i et reality program». Lest 20. april 2019.
<https://www.facebook.com/nrknyheter/posts/arne-hjeltnes-no-er-det-alts%C3%A5-verre-%C3%A5-slakta-eit-dyr-enn-%C3%A5-ha-sex-i-eit-reality-/10156049079211715/>.
- NRK Nyheter (på Facebook). 2018b. «'Arne: Prøv litt sex igjen, du vil merke at det er like gøy som å slakte». Lest 20. april 2019.
<https://www.facebook.com/nrknyheter/posts/arne-pr%C3%B8v-litt-sex-igjen-du-vil-merke-at-det-er-like-g%C3%B8y-som-%C3%A5-slaktealf-berg/10156051053616715/>.

- Nøst, Lage. 2018. «Tre dårlige grunner til å spise kjøtt». *Dagbladet*, 9.11.2018. (Lest 27. april 2019). <https://www.dagbladet.no/kultur/tre-darlige-grunner-til-a-spise-kjott/70181173>.
- NTB. 2018a. «Landbruket topper ny omdømmeundersøkelse». *Nationen*, 22.08.2016 (oppdatert: 13.4.2018). (Lest 15. april 2019). <https://www.nationen.no/article/landbruket-topper-ny-omdommeundersokelse/>.
- NTB. 2018b. «Grønn ungdom vil legge ned norsk kyllingindustri». *Dagsavisen*, 05.08.2018. (Lest 18. april 2019). <https://www.dagsavisen.no/innenriks/gronn-ungdom-vil-legge-ned-norsk-kyllingindustri-1.1181933>.
- Pfeiler, Tamara M. og Egloff, Boris. 2018. «Examining the ‘Veggie’ personality: Results from a representative German sample». *Appetite* 120: 246-255.
- Piazza, J., Ruby, M. B., Loughnan, S., Luong, M., Kulik, J., Watkins, H. M. og Seigerman, M. 2015. «Rationalizing meat consumption. The 4Ns». *Appetite* 91: 114-128.
- Plous, Scott. 1993. «Psychological mechanisms in the human use of animals». *Journal of Social Issues* 49: 11-52.
- Pohjolainen, P., Vinnari, M. og Jokinen, P. 2015. «Consumers’ perceived barriers to following a plant-based diet». *British Food Journal* 117: 1150-1167.
- Rosenfeld, Daniel L.. 2018. «The psychology of vegetarianism: Recent advances and future directions». *Appetite* 131: 125-138.
- Rosenfeld, Daniel L. og Burrow, Anthony L.. 2017. «The unified model of vegetarian identity: A conceptual framework for understanding plant-based food choices». *Appetite* 112: 78-95.
- Rowe, Jane Bloodworth og Marsh, Sabrina. 2010. «Feral Horses: Logos, Pathos and the Definition of Christian Dominion». I *Arguments about Animal Ethics*, redigert av Greg Goodale og Jason Edward Black, 181-199. Plymouth: Lexington Books.

- Ruby, Matthew B.; Heine, Steven J.; Kable, Kamble, Shanmukh; Cheng, Tessa K., Waddar, Mahadevi. 2013. «Compassion and Contamination. Cultural differences in vegetarianism». *Appetite* 71: 340-348.
- Schutz, Alfred. 1953. «Common-sense and scientific interpretation of human action». *Philosophy and Phenomenological Research* Vol. 14 (1): 1-38.
- Silverman, David. 2014. *Interpreting Qualitative Data*. London: SAGE Publications Ltd.
- Sjøberg, Svein. 2010. «Ja, vi elsker vitenskap og teknologi! En rapport til stiftelsen Fritt Ord». *Analyse av Europabarometer 2010*. Lest 4. mai 2019.
https://folk.uio.no/sveinsj/Eurobarometer2010_sammendrag_Sjoberg.pdf.
- Testoni, Ines; Ghellar, Tommaso; Rodelli, Maddalena; Cataldo, Lorian De og Zamperini, Adriano. 2017. «Representations of Death Among Italian Vegetarians: An Ethnographic Research on Environment, Disgust and Transcendence». *Europe's Journal of Psychology* Vol. 13 (3): 378-395.
- Torgersen, Eivind. 2018. «FNs klimarapport om 1,5-gradersmålet: – Det er viktig å ha et mål selv om svært få tror at det er mulig å nå det». *Forskning.no*, 09.10.2018. (Lest 18. april 2019). <https://forskning.no/miljopolitikk-naturvern-klima/fns-klimarapport-om-15-gradersmalet--det-er-viktig-a-ha-et-mal-selv-om-svaert-fa-tror-at-det-er-mulig-a-na-det/1247278>.
- Toulmin, Stephen E.. 2008. *The Uses of Argument*. New York: Cambridge University Press.
- Twine, Richard. 2014. «Vegan Killjoys at the Table—Contesting Happiness and Negotiating Relationships with Food Practices». *Societies* 4: 623-639.
- Tønnesson, Johan. 2004. «Tekst som partitur eller Historievitenskap som kommunikasjon: Nærlesning av fire historietekster skrevet for ulike lesergrupper». Avhandling for graden doktor artium, Universitetet i Oslo.

Vatz, Richard E.. 1973. «The Myth of the Rhetorical Situation». *Philosophy & Rhetoric* vol. 6, no. 3: 154-161.

Wikipedia, s.v. «Arne Hjeltnes», lest 18. april 2019,
https://no.wikipedia.org/wiki/Arne_Hjeltnes.

Wikipedia, s.v. «Folkeopplysningen», lest 10. april 2019,
<https://no.wikipedia.org/wiki/Folkeopplysningen>.

Wikipedia, s.v. «Gutta på tur», lest 18. april 2019,
https://no.wikipedia.org/wiki/Gutta_p%C3%A5_tur.

7 Vedlegg

7.1 Folkeopplysningen om kjøttets konsekvenser for dyr

AW: Andreas Wahl

GV: Guro Vassdal

OM: Ole Martin Moen

VO: Voiceover i parodien på «Fire-stjerners middag»

KA: kokk Alfsen

JH: Jan-Ole Hesselberg

Konklusjon om helse kommer 10:23:

AW: «Det er altså en liten økt risiko for hjerte- og karsykdommer og for kreft hvis du spiser kjøtt.»

Konklusjon om klima kommer 39:03:

AW: «Uansett hva landbruksministeren måtte mene, eller ikke mene, er det å kutte ned på rødt kjøtt sannsynligvis det viktigste du som enkeltperson kan gjøre for klimaet, etter å fly og kjøre mindre.» / «[D]et å kutte ned på rødt kjøtt [er] sannsynligvis det viktigste du som enkeltperson kan gjøre for klimaet, etter å fly og kjøre mindre.»

Segmentet om dyr starter 10:23:

AW: Det er altså en liten økt risiko for hjerte- og karsykdommer og for kreft hvis du spiser kjøtt. Men langt verre er det for dyra som skal bli til kjøttmat. De dør. Men før de ender sine korte liv, skal de jo leve en liten stund og vokse seg store, og hva slags liv er det?

I et kyllingfjøs hvor cirka 17 000 kyllinger bor hele sitt 31 dager lange liv, treffer jeg Guro Vassdal. Hun mener vi kan måle om norske dyr har det bra.

GV: Ja. Dyrevelferd kan vi måle på en faglig objektiv måte ved å bruke dyrevelferdsindikatorer. Det vil si målinger vi gjør enten i dyrets miljø eller direkte på dyra.

AW: Hva er det, da?

GV: Eksempler på målinger her i huset kan jo være strøkvalitet: kjenne om strøet er tørt og mykt for kyllingene å gå i. Kvalitet på fôr og vann. Luftkvalitet. Vi kan jo måle ammoniakk- og CO2-nivå, for eksempel.

AW: Dyra skal ha muligheter for å leve et mest mulig naturlig liv. Men hva betyr egentlig det for et produksjonsdyr?

Er det naturlig for et dyr å gå inne hele livet frem til de slaktes, for eksempel?

GV: Ja, altså, disse kyllingene stammer jo opprinnelig fra den røde jungelhøna som fortsatt i dag lever i jungelen Sørøst-Asia, og det er klart vi kan jo ikke få en jungel hit verken til Norge eller inn i dette huset, men det som er viktig å huske på, er at disse kyllingen har mange av de samme atferdsbehovene som denne røde jungelhøna. Deriblant er jo dette behovet for å strøbade. Det for å ha noe å hakke og skrape i. Variert fysisk bevegelse. Det at de kan ligge oppå og under noe, er ting de er motivert for. Så vi prøver å imøtekomme disse atferdsbehovene så godt vi kan i dette miljøet, da.

AW: Men en kylling som lever i 31-32 dager her inne,

GV: Mhm.

AW: Sammen med 17 000 andre,

GV: Mhm.

AW: I ett rom. Er det et naturlig liv?

GV: Ja, altså, for de aller fleste av disse 17 000 dyrene her, så vil det være en god dyrevelferd at bonden sørger for et godt fysisk miljø, og at vi imøtekommer atferdsbehovene med disse typer berikelsene da, som vi har satt inn her.

AW: Selv om regelverket følges til punkt og prikke, er moderne landbruket hele tiden en balansegang mellom krav til effektiv produksjon og krav til dyras ve og vel. Men en ting er

sikkert, for at vi skal få kjøtt, må dyra dø, og det er det ikke alle som synes er greit. Ole Martin Moen er filosof ved Universitetet i Oslo og jobber mye med hvordan man skal tenke rasjonelt rundt kontroversielle temaer.

Jeg spiser jo kjøtt.

OM: Mhm.

AW: Gjør det meg til et ondt menneske?

OM: Nei, det tror jeg ikke. Jeg tror ikke du er et ondt menneske fordi du spiser kjøtt, men jeg tror kanskje kjøtt likevel er noe man kanskje ikke burde spise, da.

AW: Okei. Hvorfor ikke?

OM: Det er liksom ikke alltid galt å spise kjøtt. Men jeg tenker: Man dreper jo et dyr, da. Man holder dyr i fangenskap, hvor de har ikke veldig gode liv. Jeg tenker skal vi gjøre det, da, må vi ha en god grunn til det. Man må ha en skikkelig god grunn faktisk, før vi kan gjøre noe sånt noe.

AW: Du spiser ikke kjøtt?

OM: Nei, jeg spiste kjøtt. Og jeg har jo lenge vært klar over argumentene også, holdt jeg på å si, om man burde være vegetarianer, da, eller ikke. Jeg tenkte jo at det å spise kjøtt, må jo være, selv om det er litt dumt, så er det jo, er jo mat viktig, da. Vi må jo ha mat. Ernæring for oss mennesker, for meg, det er jo kjempeviktig. Så da, da er det på en måte, litt mer greit, da. Men det som, holdt jeg på å si, jo slo meg: Vi spiser jo ikke kjøtt for å få mat. Fordi vi har jo masse god vegetarisk mat som vi kan få tak i, og som er sunn, god, rimelig, så det vi dreper dyr for, det er den der lille smaksforskjellen på, holdt jeg på å si, kjøttmåltidet, og det beste vegetariske alternativet. Og da endrer man jo på en måte spørsmålet litt: Er det da greit å drepe disse dyrene? Og det er jeg ikke så sikker på at det er.

AW: Men, gitt at jeg fortsetter å spise kjøtt, er det noen typer kjøtt som er verre enn andre?

OM: Ja, altså fra et dyrevelferdsperspektiv, så vil det jo ofte være verre å spise små dyr, fordi, som kylling for eksempel, fordi da trenger man, holdt jeg på å si, det er få kalorier per drap, mens på en ku for eksempel da, da har du mat til ganske mange. En hval er mat til enda flere, så hvis man tenker på drap og lidelse per kalori, da, så kan det være lurt å gå for større dyr, snarere enn små dyr.

Også er det sånn med oss mennesker at vi behandler ofte store dyr litt penere enn vi behandler små dyr. Nå er det jo kanskje også da, holdt jeg på å si, miljømessige grunner da som taler motsatt vei, men i alle fall fra det, holdt jeg på, dyrevelferdsperspektivet da så tenker jeg at, holdt jeg på å si, at jo større dyr, jo bedre.

AW: Men det er bare et bitte lite mindretall som er vegetarianere i Norge, og hvert år slaktes det derfor 70 millioner dyr her i landet. Det er nesten 200 000 dyr hver eneste dag. Men selve slaktingen er vi forskånet fra å se. Dyra kappes opp i biter, males til farse og kommer til oss som denne. Ferdige, plastinnpakkede, serveringsklare kjøttstykker, eller pålegg, pølser og ferdigmat.

Men hva ville skjedd da, hvis vi kjøttspisere måtte forholde oss til det levende dyret vi skulle spise? Hva ville skjedd om vi måtte ta livet av middagen vår sjøl?

Som et eksperiment ville vi invitere et knippe tilfeldige kjøttspisende kjendiser til en litt spesiell 4-stjerners middag.

VO: Ja, hva skal vi servere i dag, da?

AW: Vi skal lage en skikkelig digg middag, men med en liten vri på, på hovedretten.

VO: Artig.

AW: I tillegg til en morsom stemme,

VO: Hei hei.

AW: Fikk vi låne «4-stjerners»-bilen til å frakte kjendisene i,

VO: Nydelig bil.

AW: Og kokk Alfsen til å kommentere maten.

KA: Lammefilet er noe alle nordmenn har et forhold til, og det er også veldig, veldig godt å spise.

AW: Kjendisene fikk vite at det var en middag med en tvist,

AW (utendørs): Hehe, velkommen!

AW: Men ikke hva som skulle skje.

VO: Ingenting?

AW: Ikke før de sto ansikt til ansikt med hovedretten: sauen Berit.

AW (utendørs): Og for at hun skal bli hovedrett, så må hun jo slaktes. Så hvem av dere er det som tar den jobben?

VO: Det er litt vanskelig å se hvem de er.

AW: Og det er det en grunn til: De ville nemlig ikke at dette skulle vises på tv.

VO: Nei, sku' du sett!

AW: Etter en del nøling, frem og tilbake, blei sauen slakta.

VO: Stakar.

AW: Og spist.

VO: Nam-nam!

AW: Men etterpå begynte tvilen å melde seg hos den som hadde slakta sauene. Hvordan ville dette se ut på TV? Hvordan ville vedkommende fremstå? Som et ufølsomt monster?

VO: Tja?

AW: Skål for Berit.

AW: Så vedkommende tok derfor kontakt og insisterte på at dette ikke måtte vises på tv

VO: Sukk. Også den middagen som var så hyggelig.

AW: Så vi gjorde det en gang til, med tre nye kjendiser.

AW: Velkommen.

VO: Og det gikk bedre denne gangen eller?

AW: Denne gangen var vi nøyere med invitasjonen. Vi skrev at det var en middag hvor de ville bli utsatt for noen utfordringer og dilemmaer underveis. Og dilemmaet denne gangen het Bodil.

AW: Det er Bodil.

VO: To lam måtte altså dø.

AW: Skål for Bodil, da.

AW: Bodil var minst like mør som Berit. Men etter opptaket fikk vi et brev.

VO: Oi.

AW: Denne gangen var det ikke bare den som skjøt som ville trekke seg, men alle sammen. «Vi skjønner poenget med innslaget», skrev de: «Men uansett hvilke valg de tok, ville de fremstå som enten slemme, dumme eller hyklerske.»

(Klippbilde av ukjente mennesker: 'Og så synger de: «LALALA!»)

AW: I løpet av snart tjue programmer med Folkeopplysningen har vi gjort en masse eksperimenter hvor folk har blitt satt i de merkeligste situasjoner.

(Klippbilde av ukjent person 2: «ØØØØ.»)

AW: Noen ytterst få ganger har det skjedd at folk i ettertid ikke har ønsket å være med likevel, og da har vi respektert det, også denne gangen.

Men litt overraskende var det likevel at det som skjer 200 000 ganger hver eneste dag på norske slakterier, skulle kjennes så tabubelagt at det ikke kunne vises på TV.

Jan-Ole, hvorfor er det her så «touchy»?

JH: Hehe, ja det er-, jeg er litt overrasket over denne reaksjonen selv, jeg. Hvorfor det er sånn, det er nok ganske sammensatt.

AW: Ja, fordi det er kjendiser, de er opptatt av omdømmet sitt og hva folk mener om dem, men dette handler jo også om noe annet enn kjendisenes forfengelighet og omdømmet?

JH: Ja-, ja, jeg tenker jo at dette hovedsakelig handler om hvordan folk flest reagerer på det at dyr blir drept, og det er jo det kjendisene er redd for – den reaksjonen som kommer etterpå. Men nettopp der ligger jo det enorme paradokset, for både kjendisene og folk flest, de spiser kilovis med kjøtt hver eneste-, hvert eneste år. Også har vi-, klarer vi å håndtere det fordi vi har brutt forbindelsen mellom dyrenes lidelse og vår egen nytelse når vi sitter og spiser dette saftige kjøttet.

AW: Ja, men dette her hadde jo kjendisene kjempefine refleksjoner og tanker rundt underveis når vi snakka med dem, når vi intervjuer dem, men så i etterkant så er de redde for å fremstå som slemme og dumme, eller- eller hyklerske. Er de det?

JH: Altså det, jeg klarer ikke, det klarer jeg ikke helt å se. Hvis man spiser kjøtt, så må man jo på en eller annen måte akseptere at dyr dør. Og hvis man da faktisk dreper dyret som man skal spise, da er jo hyklersk det aller siste man er.

AW: Men ville vi spist mindre kjøtt da, hvis vi var tettere på slakteprosessen?

JH: Ja, det er jo en av de tingene som faktisk er studert en del. Vi vet at desto nærmere vi er offeret for noe, en eller annen form for lidelse, desto mer føler vi med det offeret. Og det er til og med gjort studier på dette som viser at hvis du viser bilder av dyrene på reklame for kjøtt, så føler folk mer empati for dyrene og sier at de vil redusere kjøttinntaket sitt.

AW: Det er litt som med røykpakkene med bilder på utsidene. Så hvis vi har bilder av- av dyr som blir slakta, kanskje, på utsiden av emballasjen, så- så vil forbruket gå ned?

JH: Ja, fordi, ikke sant, du minnes på at det er et ganske stort misforhold i livet ditt mellom de handlingene du gjør og de holdningene du kanskje har.

AW: Ja...

(Klimadelen starter på 20:13.)

7.2 «Redd for slakt»

Arne Hjeltnes

Norsk matentusiast, næringslivsmann og programleiar

(Bildetekst)

Forbrukarsamfunnet har gjort det så enkelt for oss å gløyma opphavet til maten. Mat er noko som me finn i butikken. Avstanden til dei som skaffar den aukar, skriv kronikkforfattaren.

(Ingress)

No er det altså verre å slakta eit dyr enn å ha sex i eit reality-program.

Me har over ein million sauer i Noreg. Norsk lam er i verdsklasse. Ei delikatesse som kvar haust gler svært mange av oss nordmenn.

Men då NRK inviterte middagsgjestene i ein litt annleis versjon av «4 stjerners middag», der gjestene skulle slakta sjølv, gjekk det gale.

Gjestene trakk seg, fordi dei var redde for å verta hengde ut som fæle folk.

Det er slett ikkje naudsynt å visa slakting som fjernsynsunderhaldning i tide og utide, men diverre er denne hendinga eit teikn på at me fjernar oss meir og meir frå maten sitt opphav og korleis den hamnar på bordet vårt.

Nordmenn er tradisjonelt eit fangstfolk; bønder og fiskarar. Me haustar frå naturen. Etter kvart har me vorte eit byfolk, forbrukarar. Maten kjem ikkje frå naturen, men i lekke plastpakkar fri for skinn, bein, fjør eller andre teikn på at dette har vore eit levande dyr.

Gjennom 55 *Gutta På Tur*-program viste me stadig fram jakt og fiske. Stort sett gjekk det fint å skyta både dyr og fuglar, men då me i eit program i Afrika, gjorde som dei lokale, kjøpte ei geit og slakta ho, kom klagene.

Det var for sterk kost å sjå eit kje døy og så verta steikt av Arne Brimi.

Og no er det altså verre å slakta eit lam enn å ha sex i eit reality program.

Då ungene mine var små, prøvde eg å læra dei om kvar maten dei åt kom ifrå. Eg var kanskje i overkant positiv til å fremja fangstlivet, sidan ein av dei stolt hadde forklart klassen at «pappa seier det er lov å drepa for mat», men eg trur ikkje løysinga er å lata som det ikkje er slik.

Forbrukarsamfunnet har gjort det så enkelt for oss å gløyma dette opphavet. Mat er noko som me finn i butikken. Avstanden til dei som skaffar den aukar.

Folk må naturlegvis sjølve velja om dei vil eta kjøt og fisk eller grønnsaker eller kaker, men det er eit dårleg teikn at det er kontroversielt å visa korleis me haustar frå naturen vår.

Nokre meiner det er slemt å ha fisk i merdar, skyta ryper eller koka hummar. Snart er det vel slik at soppen og kjenner smerte, når me riv den opp av jorda i skogen.

Då Vegard Ulvang, *the olympic terminator* etter OL i Albertville, vart vitja av eit amerikansk tv-team ved Munkelva utanfor Kirkenes tok han dei med ut i naturen som hadde forma han. Dei var heldige, Vegard fekk ein laks på kroken. Drog den inn og byrja sløya den. Då spydde kameramannen og produsenten sa: «I hope you understand that we cannot show this on television».

Det er like vanskeleg å forklara amerikanarar at det finns ulike typar kval som at kylling eigentleg ikkje er ein nugget, men ein fugl. Samstundes er det på amerikansk fjernsyn ikkje noko problem å visa folk som tek livet av kvarandre med avsaga hagler eller machetar.

Me får håpa me kan oppretthalda eit naturleg tilhøve til den gode maten vår. Norsk lam er det all grunn til å vera stolt av. Det er ein naturleg og berekraftig produksjon. Ei matvare som eg gjerne skulle ha sett at me eksporterte ut til verda; rein og smakfull. Eit lam som lukkeleg har levd i den norske naturen, har hatt eit godt lammeliv. Slaktmetodane våre er både gode og dyrevenlege.

Naturen har gitt oss denne gåva og det må vera mogeleg å forklara korleis dette heng saman utan å vera ein barbar.

Eg synest ikkje me skal gøyma dette vekk.

Ungane våre har godt av å vita at kua må bita i graset viss det skal verta fredagstaco og at grisen faktisk er opphavet til skinka på brødiskiva.

Vert det for mykje for nokon, så får dei heller ta seg ein bolle på ein bensinstasjon. Det er ikkje betre for helsa eller miljøet, men ingen dyr vart ofra for å laga den.

God haustjakt.

7.3 «Ja til mer sex og mindre slakt»

Alf Berg

Journalist og forfatter

(Bildetekst)

Arne Hjeltnes kan ha noe å lære av grisen Fridtjof på dyrehjemmet Dale Store gård. Fridtjof skal verken slakte eller slaktes, men synes sex er helt OK, skriver replikkforfatteren.

(Ingress)

Arne Hjeltnes ønsker seg fortiden tilbake og en ærligere slakteribransje. Bare det siste er en brukbar idé.

Folkeopplysningens strålende program om miljø- og helseproblemer knyttet til norsk kjøttproduksjon ble for mye for Arne Hjeltnes. Han synes det er trist at folk heller vil oppleve sex enn slakt på TV.

Det morsomme med reaksjonære gubber som Arne, er at de sjelden forstår selv at de er det. Hjeltnes drømmer om en tid da menn var menn, da familien kunne samles rundt slakting, sex var sånt man ikke snakket om og mor sto på kjøkkenet. Den tiden kommer heldigvis ikke tilbake. I et åpnere og mer empatisk samfunn har slakt blitt dårlig underholdning. Vi orker ikke engang å se på det.

De fleste av oss har mer sex enn vi dreper dyr, men vi er tett nok på begge deler til at vi vet hva som er morsomst. Kanskje er du ikke så gammel som du tror, Arne: Prøv litt sex igjen, så vil du merke at det er like gøy som å slakte.

Det er mye det er lett å være uenig med Hjeltnes om. I det ene øyeblikket fastslår han at det er over en million sauer i Norge. I det neste mener han at ” ... naturen har gitt oss denne gåva.”

Arne: Det er ikke naturen som har plassert en million sauer i norsk utmark. Industriell kjøttproduksjon er like unaturlig som det er miljøfarlig. Det er jo det NRKs program handler om. Det er fælt nok at det ligger an til en overproduksjon av 5.400 tonn svin i 2019 (og store mengder sau) om ikke Arne Hjeltnes i tillegg skal gi naturen skylda for det.

Hjeltnes har rett i én ting: «Forbrukarsamfunnet har gjort det så enkelt for oss å gløyma opphavet <til kjøttet.>».

Men han glemmer selv hvem som nekter oss informasjon om hvor kjøttet kommer fra. Som *Folkeopplysningen* fastslår, viser forskning at kjøttkonsumet går dramatisk ned hvis kjøttreklamene har bilder av dyr: De er en ubehagelig påminnelse om hvor kjøttet kommer fra.

Kjøtt- og melkereklamene har derfor blitt absurd virkelighetsfjerne: Blå stratos-kuer, geiter som synger «Simply the best» ved fjorden og kyr som spiser Kvikklunsj på vinterfjellet. Og det har vært bilder av glade barn på leverposteiboksen så lenge noen kan huske – selv om det stort sett ikke er barnelever i posteien.

Kjøttbransjen gjør alt den kan for å stanse informasjon om kjøttets miljøfiendtlige og uetiske opphav. For eksempel har over 10.000 nordmenn nå skrevet under et opprop mot smertefull gassing av griser før de kvernes opp og stappes til pølser. Nortura møter kampanjen med øredøvende stillhet.

Kjære «Matentusiast og næringslivsmann» Arne Hjeltnes: Det er hyggelig at du mener vi må huske hvor kjøttet kommer fra. Og at slakteribransjen må bli ærligere. Snakk gjerne med dine venner i næringslivet. Få dem til å trykke bilder av lever på leverposteien, og få noen kyr på bås inn i reklamene. Kanskje du kunne ordne med noen live-kameraer på et slakteri også. Hver eneste vegetarianer og dyrevenn i Norge vil takke deg. Eller vil du likevel heller ha reality-sex på TV?

7.4 Analyteskjema: Folkeopplysningen

Guro Vassdal

P: (Dyrevelferden er god i Norge.)

B: «Dyrevelferd kan vi måle på en faglig objektiv måte ved å bruke dyrevelferdsindikatorer.

Det vil si målinger vi gjør enten i dyrets miljø eller direkte på dyra.»

H: (At vi kan måle om dyrene har det bra, medfører at dyrevelferden er god.)

Generell topos: årsak

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +, vitenskap: biologi +

P: «Dyrevelferd kan vi måle på en faglig objektiv måte ved å bruke dyrevelferdsindikatorer.»

B: «Eksempler på målinger her i huset kan jo være strøkvalitet: kjenne om strøet er tørt og mykt for kyllingene å gå i.»

H: (At vi kan måle strøkvalitet, illustrerer at vi kan måle dyrevelferdsindikatorer.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +, vitenskap: biologi +, landbruket: kyllingproduksjonen +

P: «Dyrevelferd kan vi måle på en faglig objektiv måte ved å bruke dyrevelferdsindikatorer.»

B: «Kvalitet på fôr og vann.»

H: (At vi kan måle kvalitet på fôr og vann, illustrerer at vi kan måle dyrevelferdsindikatorer.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +, vitenskap: biologi +, landbruket: kyllingproduksjonen +

P: «Dyrevelferd kan vi måle på en faglig objektiv måte ved å bruke dyrevelferdsindikatorer.»

B: «Luftkvalitet.»

H: (At vi kan måle luftkvalitet, illustrerer at vi kan måle dyrevelferdsindikatorer.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +, vitenskap: biologi +, landbruket: kyllingproduksjonen +

P: «Dyrevelferd kan vi måle på en faglig objektiv måte ved å bruke dyrevelferdsindikatorer.»

B: «Vi kan jo måle ammoniakk- og CO₂-nivå, for eksempel.»

H: (At vi kan måle ammoniakk- og CO₂-nivå, illustrerer at vi kan måle dyrevelferdsindikatorer.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +, vitenskap: biologi +, landbruket: kyllingproduksjonen +

P: (Dyrevelferden er god i Norge.)

B: «Så vi prøver å imøtekomme disse atferdsbehovene så godt vi kan i dette miljøet, da.»

H: (At vi prøver å imøtekomme atferdsbehovene, medfører at dyrevelferden er god i Norge.)

Generell topos: årsak

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +, vitenskap: biologi +, landbruket: kyllingproduksjonen +

P: «Så vi prøver å imøtekomme disse atferdsbehovene så godt vi kan i dette miljøet, da.»

B: «Ja, altså, disse kyllingene stammer jo opprinnelig fra den røde jungelhøna som fortsatt i dag lever i jungelen Sørøst-Asia, og det er klart vi kan jo ikke få en jungel hit verken til Norge eller inn i dette huset, men det som er viktig å huske på, er at disse kyllingen har mange av de samme atferdsbehovene som denne røde jungelhøna.»

H: (At vi er bevisste på kyllingenes opphav, medfører at vi møter atferdsbehovene.)

Generell topos: årsak

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +, vitenskap: biologi +, landbruket: kyllingproduksjonen +

P: «(...) disse kyllingene har mange av de samme atferdsbehovene som denne røde jungelhøna.»

B: «Deriblant er jo dette behovet for å strøbade,»

H: (At kyllingene kan strøbade, illustrerer at vi møter atferdsbehovene.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +, vitenskap: biologi +, landbruket: kyllingproduksjonen +

P: «(...) disse kyllingene har mange av de samme atferdsbehovene som denne røde jungelhøna.»

B: «Det for å ha noe å hakke og skrape i.»

H: (At kyllingene har noe å hakke og skrape i, illustrerer at vi møter atferdsbehovene.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +, vitenskap: biologi +, landbruket: kyllingproduksjonen +

P: «(...) disse kyllingene har mange av de samme atferdsbehovene som denne røde jungelhøna.»

B: «Variert fysisk bevegelse.»

H: (At kyllingene har variert fysisk bevegelse, illustrerer at vi møter atferdsbehovene.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +, vitenskap: biologi +, landbruket: kyllingproduksjonen +

P: «(...) disse kyllingene har mange av de samme atferdsbehovene som denne røde jungelhøna.»

B: «Det at de kan ligge oppå og under noe, er ting de er motivert for.»

H: (At de kan ligge oppå og under noe, illustrerer at vi møter atferdsbehovene.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +, vitenskap: biologi +, landbruket: kyllingproduksjonen +

P: (Dyrevelferden er god i Norge.)

B: (Dyrene lever naturlige liv.) («AW: «Men en kylling som lever i 31-32 dager her inne,»

GV: «Mhm.» AW: «Sammen med 17 000 andre,» GV: «Mhm.» AW: «I ett rom. Er det et naturlig liv?» GV: «Ja, altså, for de aller fleste av disse 17 000 dyrene her, så vil det være en god dyrevelferd at bonden sørger for et godt fysisk miljø, og at vi imøtekommer atferdsbehovene med disse typer berikelsene, da. Som vi har satt inn her.»)

H: (At dyrene lever naturlige liv, medfører at dyrevelferden er god.)

Generell topos: årsak

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +, vitenskap: biologi +, landbruket: kyllingproduksjonen +

P: (Dyrene lever naturlige liv.)

B: «(...) bonden sørger for et godt fysisk miljø, (...)»

H: (Et godt fysisk miljø medfører at dyrene lever naturlige liv.)

Generell topos: årsak

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +, vitenskap: biologi +, landbruket: kyllingproduksjonen +

P: (Dyrene lever naturlige liv.)

B: «(...) vi imøtekommer atferdsbehovene med disse typer berikelsene da, som vi har satt inn her.»

H: «At vi imøtekommer atferdsbehovene, medfører at dyrene lever naturlige liv.»

Generell topos: årsak

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +, vitenskap: biologi +, landbruket: kyllingproduksjonen +

Ole Martin Moen

P: «[J]eg tror kanskje kjøtt likevel er noe man kanskje ikke burde spise, da.»

G: «Det er liksom ikke alltid galt å spise kjøtt.»

B: «Men jeg tenker: Man dreper jo et dyr, da.»

H: (Det er problematisk å drepe dyr.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +

P: «[J]eg tror kanskje kjøtt likevel er noe man kanskje ikke burde spise, da.»

B: «Man holder dyr i fangenskap, hvor de har ikke veldig gode liv.»

H: (Det er galt å holde dyr i fangenskap hvor de ikke har veldig gode liv.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +

P: «[J]eg tror kanskje kjøtt likevel er noe man kanskje ikke burde spise, da.»

B: «Jeg tenker skal vi gjøre det, da, må vi ha en god grunn til det. Man må ha en skikkelig god grunn faktisk, før vi kan gjøre noe sånt noe.»/(Vi har ikke gode grunner.)

H: (Det er moralsk galt å gjøre ubegrunnede handlinger.)

Generell topos: motivasjon:

Spesifikk topos: vitenskap: filosofi +

P: «[J]eg tror kanskje kjøtt likevel er noe man kanskje ikke burde spise, da.»

G: «Jeg tenkte jo at det å spise kjøtt, må jo være, selv om det er litt dumt, så er det jo, er jo mat viktig, da. Vi må jo ha mat. Ernæring for oss mennesker, for meg, det er jo kjempeviktig. Så da, da er det på en måte litt mer greit, da.»

B: «(Men det som, holdt jeg på å si, jo slo meg:) Vi spiser jo ikke kjøtt for å få mat.»

H: (Det er moralsk galt å gjøre ubegrunnede handlinger.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: helsemessig: ernæring +

P: «Vi spiser jo ikke kjøtt for å få mat.»

B: «Fordi vi har jo masse god vegetarisk mat som vi kan få tak i, og som er sunn, god, rimelig, (...)»

H: (At man kan få tak i sunn, god og rimelig vegetarisk mat, medfører at vi ikke spiser kjøtt for å få mat.)

Generell topos: årsak

Spesifikk topos: samfunnsmessige: forbrukersamfunnet +, helsemessig: ernæring +, ideal: matglede +, ideal: det økonomisk gunstige +

P: «Vi spiser jo ikke kjøtt for å få mat.»

B: «[D]et vi dreper dyr for, det er den der lille smaksforskjellen på, holdt jeg på å si, kjøttmåltidet, og det beste vegetariske alternativet.»

H: (Det er galt å drepe for en liten smaksforskjell.)

R: «Og da endrer man jo på en måte spørsmålet litt: Er det da greit å drepe disse dyrene? Og det er jeg ikke så sikker på at det er.»

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: ideal: matglede +

Ny påstand:

P: «[Fra et dyrevelferdsperspektiv] så kan det være lurt å [spise] større dyr, snarere enn små dyr.»

B: «Ja, altså fra et dyrevelferdsperspektiv, så vil det jo ofte være verre å spise små dyr, fordi, som kylling for eksempel, fordi da trenger man, holdt jeg på å si, det er få kalorier per drap, mens på en ku for eksempel da, da har du mat til ganske mange.»

H: (At større dyr gir flere kalorier per drap, medfører at det er mer moralsk riktig å spise større dyr.)

R: «En hval er mat til enda flere, så hvis man tenker på drap og lidelse per kalori, da, så kan det være lurt å gå for større dyr, snarere enn små dyr.»

Generell topos: årsak

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +

P: «[Fra et dyrevelferdsperspektiv] så kan det være lurt å [spise] større dyr, snarere enn små dyr.»

B: «Også er det sånn med oss mennesker at vi behandler ofte store dyr litt penere enn vi behandler små dyr.»

H: (At vi behandler store dyr penere enn små dyr, medfører at det er mer moralsk riktig å spise store dyr.)

G: «Nå er det jo kanskje også da, holdt jeg på å si, miljømessige grunner da som taler motsatt vei, (...)»

Generell topos: årsak

Spesifikk topos: ideal: dyrevelferd +

Jan-Ole Hesselberg

Han gir psykologiske forklaringer på hvorfor kjendisene ikke ville være med på slaktesegmentet i episoden.

P: (Psykologiske mekanismer kan gjøre slakting og kjøtt ubehagelig.)

B: «[J]eg tenker jo at dette hovedsakelig handler om hvordan folk flest reagerer på det at dyr blir drept, og det er jo det kjendisene er redd for – den reaksjonen som kommer etterpå.»

H: (Frykten for sosiale represalier medfører at kjendiser ikke vil være med på slakting.)

Generell topos: årsak

Spesifikk topos: samfunnsmessige: moderne matkultur

P: (Psykologiske mekanismer kan gjøre slakting og kjøtt ubehagelig.)

B: «Men nettopp der ligger jo det enorme paradokset, for både kjendisene og folk flest, de spiser kilovis med kjøtt hver eneste-, hvert eneste år. Også har vi-, klarer vi å håndtere det fordi vi har brutt forbindelsen mellom dyrenes lidelse og vår egen nytelse når vi sitter og spiser dette saftige kjøttet.»

H: (Samfunnets avstand til dyrets lidelse medfører at vi blir skeptiske til å slakte.)

Generell topos: årsak

Spesifikk topos: samfunnsmessige: moderne matkultur

P: (Kjendisene var ikke hyklerske.)/«(AW: Ja, men dette her hadde jo kjendisene kjempefine refleksjoner og tanker rundt underveis når vi snakka med dem, når vi intervjuer dem, men så i etterkant så er de redde for å fremstå som slemme og dumme, eller, eller hyklerske. Er de det? JH: Altså det, jeg klarer ikke, det klarer jeg ikke helt å se.)»

B: (Kjendisene drepte dyret.)

H: «Og hvis man da faktisk dreper dyret som man skal spise, da er jo hyklersk det aller siste man er.»

Generell topos: årsak

Spesifikk topos: ideal: det konsekvente

P: (Psykologiske mekanismer kan gjøre slakting og kjøtt ubehagelig.)

B: «Ja, det er jo en av de tingene som faktisk er studert en del. Vi vet at desto nærmere vi er offeret for noe, en eller annen form for lidelse, desto mer føler vi med det offeret.»

H: (Medfølelse medfører at kjendisene mente slakting var ubehagelig.)

Generell topos: årsak

Spesifikk topos: vitenskap: psykologi +, ideal: empati

S: «Ja, det er jo en av de tingene som faktisk er studert en del.»

P: «Vi vet at desto nærmere vi er offeret for noe, en eller annen form for lidelse, desto mer føler vi med det offeret.»

B: «Og det er til og med gjort studier på dette som viser at hvis du viser bilder av dyrene på reklame for kjøtt, så føler folk mer empati for dyrene og sier at de vil redusere kjøttinntaket sitt.»

H: (Studier om dyrebilders effekt på kjøttreklame illustrerer at nærhet til ofre skaper medfølelse.)

R: «(AW: Det er litt som med røykpakkene med bilder på utsidene. Så hvis vi har bilder av- av dyr som blir slakta, kanskje, på utsiden av emballasjen, så- så vil forbruket gå ned?) JH: Ja, fordi, ikke sant, du minnes på at det er et ganske stort misforhold i livet ditt mellom de handlingene du gjør og de holdningene du kanskje har.»

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: vitenskap: psykologi +, ideal: dyrevelferd

7.5 Analysekjema: «Redd for slakt»

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

B: «Nordmenn er tradisjonelt eit fangstfolk»

H: (Det er moralsk riktig å oppretthalde tradisjonar.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: kultur: tradisjon +, Norge +

P: «Nordmenn er tradisjonelt eit fangstfolk; (...)»

B: «(...) Bønder og fiskarar»

H: (At me var bønder og fiskarar, er eit teikn på at me tradisjonelt er eit fangstfolk.)

R: «Me haustar frå naturen.»

Generell topos: tegn

Spesifikk topos: landbruket: bønder og produsenter +

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

G: «Det er slett ikkje naudsynt å visa slakting som fjernsynsunderhaldning i tide og utide, (...))»

B: (Gjestane trakk seg frå å slaktesegmentet i frykt for å bli hengt ut som fæle folk.)

H: «(...) men diverre er denne hendinga [der gjestane trakk seg frå å slaktesegmentet i frykt for å bli hengt ut som fæle folk] eit teikn på at me fjernar oss meir og meir frå maten sitt opphav og korleis den hamnar på bordet vårt.»

Generell topos: tegn

Spesifikk topos: samfunnsmessige: moderne matkultur –,

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

B: «Etter kvart har me vorte eit byfolk, forbrukarar.»

H: (At me er forbrukarar er eit teikn på at me må nærare kjøtproduksjonen.)

Generell topos: tegn

Spesifikk topos: samfunnsmessige: moderne matkultur –

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

B: «Maten kjem ikkje frå naturen, men i lekre plastpakkar fri for skinn, bein, fjør eller andre teikn på at dette har vore eit levande dyr.»

H: (Mat i plastpakkar er eit teikn på at me må nærare kjøtproduksjonen.)

Generell topos: tegn

Spesifikk topos: samfunnsmessige: moderne matkultur –, ideal: det naturlige +

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

B: «Gjennom 55 *Gutta På Tur*- program viste me stadig fram jakt og fiske. Stort sett gjekk det fint å skyta både dyr og fuglar, men då me i eit program i Afrika, gjorde som dei lokale, kjøpte ei geit og slakta ho, kom klagene. Det var for sterk kost å sjå eit kje døy og så verta steikt av Arne Brimi.»

H: (Denne dobbeltmoralen illustrerer at me må nærare kjøtproduksjonen.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: samfunnsmessige: moderne matkultur –, landbruk: jakt og fiske +

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

B: «Og no er det altså verre å slakta eit lam enn å ha sex i eit reality program.»

H: (At det er meir akseptabelt å sjå sex enn slakt på TV, er eit teikn på at me må nærare kjøtproduksjonen.)

Generell topos: tegn

Spesifikk topos: samfunnsmessige: moderne matkultur –

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

G: «Folk må naturlegvis sjølve velja om dei vil eta kjøt og fisk eller grønsaker eller kaker, (...))»

B: «(...) men det er eit dårleg teikn at det er kontroversielt å visa korleis me haustar frå naturen vår.»

H: (Kontroversen er eit teikn på at me må nærare kjøtproduksjonen.)

Generell topos: tegn

Spesifikk topos: samfunnsmessige: moderne matkultur –, ideal: det naturlige +

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

G: «Då ungane mine var små, prøvde eg å læra dei om kvar maten dei åt kom ifrå. Eg var kanskje i overkant positiv til å fremja fangstlivet, sidan ein av dei stolt hadde forklart klassen at «pappa seier det er lov å drepa for mat, (...)»

B: «(...) men eg trur ikkje løysinga er å lata som det ikkje er slik.»

H: (Det er galt å late som maten ikkje kjem frå dyr.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: samfunnsmessige: moderne matkultur –

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

B: «Forbrukarsamfunnet har gjort det så enkelt for oss å gløyma dette opphavet.»

H: (Forbrukarsamfunnets matkultur er eit onde.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: samfunnsmessige: moderne matkultur –

P: «Forbrukarsamfunnet har gjort det så enkelt for oss å gløyma dette opphavet.»

B: «Mat er noko som me finn i butikken.»

H: (Det er galt å vera (blaserte) forbrukarar.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: samfunnsmessige: moderne matkultur –

P: «Forbrukarsamfunnet har gjort det så enkelt for oss å gløyma dette opphavet.»

B: «Avstanden til dei som skaffar den aukar.»

H: (Det er galt å auke avstanden til dei som skaffar maten.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: samfunnsmessige: moderne matkultur –

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

G: «Nokre meiner det er slemt å ha fisk i merdar, skyta ryper eller koka hummar.»

B: «Snart er det vel slik at soppen og kjenner smerte, når me riv den opp av jorda i skogen.»

H: (Me lyttar ikkje til vegetarianarar.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: samfunnsmessige: dyrevernere –

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

B: «Då Vegard Ulvang, *the olympic terminator* etter OL i Albertville, vart vitja av eit amerikansk tv-team ved Munkelva utanfor Kirkenes tok han dei med ut i naturen som hadde forma han. Dei var heldige, Vegard fekk ein laks på kroken. Drog den inn og byrja sløya den. Då spydde kameramannen og produsenten sa: «I hope you understand that we cannot show this on television».

H: (Hendinga illustrerer at det er dumt å vera langt frå kjøtproduksjonen.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: samfunnsmessige: USA –, landbruk: jakt og fiske +

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

B: «Det er like vanskeleg å forklara amerikanarar at det finns ulike typar kval som at kylling eigentleg ikkje er ein nugget, men ein fugl.»

B: «Samstundes er det på amerikansk fjernsyn ikkje noko problem å visa folk som tek livet av kvarandre med avsaga hagler eller machetar.»

H: (Me ynskjer ikkje amerikanske haldningar til kjøt.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: samfunnsmessige: USA – x 2

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

B: «Me får håpa me kan oppretthalda eit naturleg tilhøve til den gode maten vår.»

H: (Eit naturleg forhold til kjøt er viktig.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: idealer: det naturlige +, matglede +

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

B: «Norsk lam er det all grunn til å vera stolt av.»

H: (Lammeproduksjon illustrerer kjøtproduksjonen.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: samfunnsmessige: Norge +, landbruk: saueproduksjon +

P: «Norsk lam er det all grunn til å vera stolt av.»

B: «Det er ein naturleg og berekraftig produksjon.»

H: (Naturleg og berekraftig produksjon bør man vera stolt av.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: idealer: det naturlige +, miljømessige: klimavennlighet +, landbruk: saueproduksjon +

P: «Norsk lam er det all grunn til å vera stolt av.»

B: «Ei matvare som eg gjerne skulle ha sett at me eksporterte ut til verda;»

H: (Norsk lam er i verdsklasse.)

Generell topos: autoritet

Spesifikk topos: idealer: det økonomiske gunstige +

P: «Ei matvare som eg gjerne skulle ha sett at me eksporterte ut til verda;»

B: «Rein og smakfull.»

H: (Reint og smakfullt kjøt er eit gode.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: idealer: matglede +

P: «Norsk lam er det all grunn til å vera stolt av.»

B: «Eit lam som lukkeleg har levd i den norske naturen, har hatt eit godt lammeliv.»

H: (Eit liv i den norske naturen medfører at me kan vera stolt av norsk lam)

Generell topos: årsak

Spesifikk topos: landbruk: saueproduksjon +, samfunnsmessige: Norge +, idealer: dyrevelferd +

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

B: «Slaktmetodane våre er både gode og dyrevenlege.»

H: (Slaktmetodane er eit teikn på at me må nærare kjøtproduksjonen.)

Generell topos: teikn

Spesifikk topos: idealer: dyrevelferd +, samfunnsmessige: Norge +

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

B: «Naturen har gitt oss denne gåva»

H: (Me bør verdsetje det naturen gir oss.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: idealer: det naturlige +

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

B: «Det må vera mogeleg å forklara korleis dette heng saman utan å vera ein barbar.»

B: «Eg synest ikkje me skal gøyma dette vekk.»

G: «Vert det for mykje for nokon, så får dei heller ta seg ein bolle på ein bensinstasjon.»

H: (Kunnskap om maten sitt opphav er viktig.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: samfunnsmessige: moderne matkultur – x 2

P: «Det må vera mogeleg å forklara korleis dette heng saman utan å vera ein barbar.»

B: «Ungane våre har godt av å vita at kua må bita i graset viss det skal verta fredagstaco og at grisen faktisk er opphavet til skinka på brødskiva.»

H: (Det er moralsk riktig å lære ungene våre om verda sine samanhengar.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: samfunnsmessige: moderne matkultur –

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

B: «[Ein bolle på ein bensinstasjon] er ikkje betre for helsa eller miljøet, (...)»

G: «(...) men ingen dyr vart ofra for å laga den.»

H: (Usunne og klimafiendtleg mat er eit dårleg alternativ.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: miljømessige: klimavennlighet +, helsemessige: ernæring +,
samfunnsmessige: dyrevernere –

P: (Me må nærare kjøtproduksjonen.)

B: «God høstjakt»

H: (Me verdset jaktkultur.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: landbruket: jakt og fiske +

7.6 Analyseeskjema: «Ja til mer sex og mindre slakt»

P: (Vi bør spise mindre kjøtt.)

B: «Det morsomme med reaksjonære gubber som Arne, er at de sjelden forstår selv at de er det.»/(Hjeltnes er en reaksjonær gubbe.)

H: (Vi lytter ikke til reaksjonære gubber.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: samfunnsmessige: tradisjon –

P: (Hjeltnes er en reaksjonær gubbe.)

B: «Hjeltnes drømmer om en tid da menn var menn, da familien kunne samles rundt slakting, sex var sånt man ikke snakket om og mor sto på kjøkkenet.»

H: (Tradisjonelle kjønnsroller, slakt og undertrykt seksualitet (/utdaterte verdier) er et onde)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: samfunnsmessige: tradisjon –

P: (Hjeltnes er en reaksjonær gubbe.)

B: «Han synes det er trist at folk heller vil oppleve sex enn slakt på TV.»

H: (Hjeltnes' syn på sex og slakt illustrerer at han er en reaksjonær gubbe)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: samfunnsmessige: tradisjon –

P: (Hjeltnes er en reaksjonær gubbe.)

G: «De fleste av oss har mer sex enn vi dreper dyr, (...)»

B: «(...) men vi er tett nok på begge deler til at vi vet hva som er morsomst.»

H: (At flere synes sex er morsomst, viser at det er riktig.)

Generell topos: autoritet

Spesifikk topos: idealer: ikkevold +

P: «De fleste av oss har mer sex enn vi dreper dyr, men vi er tett nok på begge deler til at vi vet hva som er morsomst.»

B: «Kanskje er du ikke så gammel som du tror, Arne: Prøv litt sex igjen, så vil du merke at det er like gøy som å slakte.»

H: (Det som er mest gøy, er mest moralsk)

R: «Arne Hjeltnes kan ha noe å lære av grisen Fridtjof på dyrehjemmet Dale Store gård.

Fridtjof skal verken slakte eller slaktes, men synes sex er helt OK.»

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: idealer: ikkevold +

P: (Vi bør spise mindre kjøtt.)

B: «I et åpnere og mer empatisk samfunn har slakt blitt dårlig underholdning.»

R: «Vi orker ikke engang å se på det.»

H: (At slakt har blitt dårlig underholdning er et tegn at vi bør spise mindre kjøtt)

Generell topos: tegn

Spesifikk topos: samfunnsmessige: moderne matkultur +

P: (Vi bør spise mindre kjøtt.)

B: «Industriell kjøttproduksjon er like unaturlig som det er miljøfarlig»

R: «Det er jo det NRKs program handler om.»

H: (Det unaturlige og miljøfarlige er et onde.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: landbruk: bønder og produsenter –, idealer: det naturlige +, miljømessige: det klimavennlige +

P: «Industriell kjøttproduksjon er like unaturlig som det er miljøfarlig.»

B: «Arne: Det er ikke naturen som har plassert en million sauer i norsk utmark.»

H: (At mennesker har plassert en million sauer i norsk utmark, illustrerer at kjøttproduksjon er unaturlig og miljøfiendtlig.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: landbruk: bønder og produsenter –, idealer: det naturlige +, dyrehold: saueproduksjon –

P: «Industriell kjøttproduksjon er like unaturlig som det er miljøfarlig.»

B: «Det er fælt nok at det ligger an til en overproduksjon av 5.400 tonn svin i 2019 (og store mengder sau) om ikke Arne Hjeltnes i tillegg skal gi naturen skylda for det.»

H: (Overproduksjonen illustrerer at kjøttbransjen er unaturlig og miljøfarlig.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: landbruk: bønder og produsenter –, idealer: det naturlige +

P: (Vi bør spise mindre kjøtt.)

G: «Hjeltnes har rett i én ting: «Forbrukarsamfunnet har gjort det så enkelt for oss å gløyma opphavet <til kjøttet.>»

B: Men han glemmer selv hvem som nekter oss informasjon om hvor kjøttet kommer fra.»/(Kjøttbransjen nekter oss informasjon om hvor kjøttet kommer fra.)

H: (Det er galt å dekke over kjøttets opphav.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: landbruk: bønder og produsenter –

P: (Kjøttbransjen nekter oss informasjon om hvor kjøttet kommer fra.)

B: «(Som *Folkeopplysningen* fastslår, viser forskning at kjøttkonsumet går dramatisk ned hvis kjøttreklamene har bilder av dyr: De er en ubehagelig påminnelse om hvor kjøttet kommer fra.) Kjøtt- og melkerekلامene har derfor blitt absurd virkelighetsfjerne.»

H: (Kjøtt- og melkerekلامene illustrerer at kjøttbransjen nekter oss informasjon om kjøttets opphav.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: landbruk: bønder og produsenter –

(I dette og de to neste argumentene kunne man vurdert å sette toposen *moderne matkultur* i beleggene, men som vi ser i sammenhengen, skylder han mer på produsentene enn på kulturen.)

P: «Kjøtt- og melkerekلامene har derfor blitt absurd virkelighetsfjerne.»

B: «Blå stratos-kuer, geiter som synger «Simply the best» ved fjorden og kyr som spiser Kvikklunnsj på vinterfjellet.»

H: (Disse eksemplene illustrerer at kjøtt- og melkerekلامene er virkelighetsfjerne.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: landbruk: bønder og produsenter –

P: (Kjøttbransjen nekter oss informasjon om hvor kjøttet kommer fra.)

B: «Og det har vært bilder av glade barn på leverposteiboksen så lenge noen kan huske – selv om det stort sett ikke er barnelever i posteien.»

H: (Barna på leverposteiboksen illustrerer at kjøttbransjen skjuler kjøttets opphav.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: landbruk: bønder og produsenter –

P: (Kjøttbransjen nekter oss informasjon om hvor kjøttet kommer fra.)

B: «Kjøttbransjen gjør alt den kan for å stanse informasjon om kjøttets miljøfiendtlige og uetiske opphav.»

H: (Det er galt å skjule sine miljøfiendtlige og uetiske synder.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: landbruk: bønder og produsenter –, miljømessige: det klimavennlige +

P: «Kjøttbransjen gjør alt den kan for å stanse informasjon om kjøttets miljøfiendtlige og uetiske opphav.»

B: «For eksempel har over 10.000 nordmenn nå skrevet under et opprop mot smertefull gassing av griser før de kvernes opp og stappes til pølser. Nortura møter kampanjen med øredøvende stillhet.»

H: (Stillhet til underskriftskampanjen illustrerer at kjøttbransjen vil stanse informasjon om kjøttets opphav.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: landbruk: bønder og produsenter –, idealer: dyrevelferd +

P: «Kjøttbransjen gjør alt den kan for å stanse informasjon om kjøttets miljøfiendtlige og uetiske opphav.»

B: «Kjære «Matentusiast og næringslivsmann» Arne Hjeltnes: Det er hyggelig at du mener vi

må huske hvor kjøttet kommer fra. Og at slakteribransjen må bli ærligere.»

H: (Det er galt å skjule kjøttproduksjonen.)

Generell topos: motivasjon

Spesifikk topos: landbruk: bønder og produsenter –

P: «Kjøttbransjen gjør alt den kan for å stanse informasjon om kjøttets miljøfiendtlige og uetiske opphav.»

B: «Få dem til å trykke bilder av lever på leverposteien, og få noen kyr på bås inn i reklamene. Kanskje du kunne ordne med noen live-kameraer på et slakteri også.»

R: «Hver eneste vegetarianer og dyrevenn i Norge vil takke deg.»

G: «Eller vil du likevel heller ha reality-sex på TV?»

H: (At kjøttbransjen skjuler leverens opphav, kuenes dagligliv og praksisene på slakterier, illustrerer at de ønsker å stanse informasjon om kjøttets miljøfiendtlige og uetiske opphav.)

Generell topos: generalisering

Spesifikk topos: idealer: dyrevelferd +, landbruk: bønder og produsenter –